

24 oktober 2008

ADVOCATENBLAD 15

TBS ONTAARDT IN LANGE OPSLUITING

.....
**Kroniek
pensioenrecht
2007-2008**
.....

.....
**Trainingen en
prijzen voor de
goede patroon**
.....

.....
**Terugkijken op
het shockschade-
arrest**
.....

Niehoff Werning & Kooij
verzekeringsadviseurs voor advocatuur en notariaat

Erna of tijdens...

Vraag de gemiddelde advocaat wat hij of zij na pensionering gaat doen en het woord 'reizen' valt opvallend vaak. Vraag diezelfde man of vrouw waarom daarmee gewacht wordt tot dat moment en het blijft opvallend vaak angstvallig stil. Dat is jammer. En onnodig. Er zijn voldoende financiële mogelijkheden om de koffers ver voor de pensioengerechtigde leeftijd te pakken. Je moet alleen weten hoe je dat aanpakt. Bijvoorbeeld hoe je een goed pensioen opbouwt zonder daarvoor nu een torenhoge premie te betalen. Daarin zijn wij gespecialiseerd. Specifiek voor de advocatuur. Dus als u voor uw 65-ste al wilt varen, bel ons dan even.

www.nwk.nl

De **TBS-behandelingen** worden alsmar langer, de wachtlijsten ook, terwijl de politiek maar roept om een 'veiliger samenleving'. Wat zijn de knelpunten in de procedures en de behandelingen? En wat de harde én softe oplossingen?

Als **patroon** stagiaires in het diepe gooien, wordt steeds minder acceptabel. Er zijn **trainingen**, vaak verplicht, en er is nu een prijs voor de **beste patroon**.

In de **Kroniek pensioenrecht** 2007-2008 worden actuele pensioenkwesities belicht: de jurisprudentie en de Pensioenwet sinds begin 2007.

De **kredietcrisis** raakt vooral aan de overkant van de Noordzee de kleinere kantoren. **634**

Het **verschoningsrecht** wordt in de kamer weer ter discussie gesteld, nog altijd zonder dat er rugnummers te zien zijn. **636**

In het **Midden-Oosten** kunnen journalisten wel juridische bijstand gebruiken, als ze balanceren tussen opinie en belediging. **637**

Over **'falende rechters'** wordt door advocaten weinig formeel geklaagd en: twee advocaten schreven ons een brief. **640**

Shockschade kan worden vergoed sinds een moeder het gruwelijke verhaal van de dood van haar dochter vertelde. **649**

Wie **niet tegen zijn verlies kan**, wordt speelbal in handen van anderen, waar schuwt de rechter. **661**

Verder...

Column: Matthijs over Pim 635 » Pastoor provoceert belastingdienst 638 » geen Europese regeling voor beslag op bankrekeningen! 669 » Advocaten voor advocaten 636 » Agenda 639 » Het is gezegd 638
Van de deken: Wisseling van de wacht 639 » Permanente opleiding 671 » Personalia 673 » Geschillencommissie 678 » Tucht recht 680

Omslag:
Interieur van de
Oostvaarderskliniek
in Almere Buiten.
Foto: Hollandse
Hoogte

The Bank of England, Londen

‘De Britten lopen altijd een paar maanden achter de Amerikanen aan. En de advocatuur altijd achter andere beroepsgroepen.’

Puinruimen aan weerszijden van de Noordzee

Wederom blijkt dat slechte tijden niet bestaan voor de grote advocatenkantoren. Wanneer het goed gaat, helpen ze bij gecompliceerde fusies en overnames, en wanneer het slecht gaat, zoals nu, maken ze overuren met stervensbegeleiding binnen de financiële wereld. Alleen de kleinere kantoren hebben het moeilijk, met name in Het Verenigd Koninkrijk waar de kredietcrisis harder is aangekomen dan in Nederland.

.....
Patrick van IJendoorn
.....

An de andere kant van de Noordzee is het vooral onrustig binnen de secties onroerend goed. Na een aantal overspannen jaren zakt de huizenmarkt er nu rap in elkaar. Herstel kan nog jaren duren. De Magic Circle-firma Freshfields Bruckhaus Deringer zag zichzelf genoodzaakt om vijf associates binnen de real-estate afdeling de laan uit te sturen. Bij Eversheds lag dat aantal zelfs op 23. Ook bij Cobbetts, DLA Piper en Halliwells werd in het personeelsbestand gesneden. De ontslagvergoedingen waren doorgaans minimaal.

In Nederland, waar de onroerend-goedmarkt een stuk minder onstuimig is, valt de schade vooralsnog erg mee. Op de ‘winkelstraatkantoren’, de kleinere kantoren

die bijvoorbeeld letselschade- en asielzaken voor gewone burgers doen, doet de kredietcrisis het meeste pijn. Al zou er op termijn wel eens meer werk kunnen komen voor strafrechtadvocaten, aangezien deskundigen voorspellen dat een recessie gepaard gaat met een hogere criminaliteit.

Geen ingewikkelde overnames meer

Binnen het ondernemingsrecht is vooral een verschuiving zichtbaar. De overnamemarkt, zo meldde *OverFusies.nl* onlangs, is in het derde kwartaal van dit jaar ingestort, zowel in het Verenigd Koninkrijk als hier. De grootste overname kwam op naam van de Staat der Nederlanden die Fortis, inclusief ABN Amro, opkocht. Wanneer er overnames zijn, betreft het rechttoe-rechtaan zaken waarbij de kopende partij voldoende geld heeft en niet hoeft te lenen. Ingewikkelde overnames waar syndicaten bij betrokken zijn, en die voor juristen interessant en

arbeidsintensief zijn, doen zich amper voor.

Het begeleiden van grote gesyndiceerde bankleningen staat volgens Martijn Koopal, hoofd van de praktijkgroep Banking van Linklaters in Amsterdam, inderdaad op een laag pitje. Er worden wel nog zogenaamde *clubdeals* gedaan, transacties waarbij meerdere, veelal Nederlandse, banken, gezamenlijk een lening verstrekken. Maar bij restructuring en insolvency zien we het werk juist weer toenemen. En onze Britse collega's zijn druk met het begeleiden van de herstructureringen van de grote Internationale banken.' Koopal doet daarbij op de geruchtmakende ondergang van Lehman Brothers. Linklaters, dat van alle kantoren het snelst bleek te reageren, verdient naar verluid tientallen miljoenen als begeleider van de curator PricewaterhouseCoopers.

‘Men heeft zorgen’

Van de vijftig miljard die in het noodfonds zit waarmee

Column

Matthijs Kaaks

Pim

de Britse regering de banken wil helpen, zal een goed deel vloeien naar de Magic Circle. *The Lawyer* kwam reeds snel met een overzicht wie wat krijgt: Freshfields doet zaken voor de Bank of Engeland, Allen & Overy voor de geplaagde bank HBOS, Clifford Chance staat de oude vrienden van Barclays bij (net als bij de afgeketste overname van ABN Amro), Linklaters wordt geassocieerd met Lloyds en RBS, terwijl Slaughter & May het Britse ministerie van Financiën van advies dient. Nu Wouter Bos het voorbeeld van Gordon Brown heeft gevolgd, is een soortgelijke onderverdeling ook in Nederland aanstaande. De afgelopen tijd zijn al de nodige voorbereidingen getroffen. NautaDutilh heeft bijvoorbeeld een Benelux Restructuring & Insolvency-team gevormd, bestaande uit twintig advocaten.

Adrian Walters, Professor Corporate & Insolvency Law aan de Universiteit van Nottingham voorspelt goede tijden voor de *big ticket firms* met een sterke banking-tak. 'Het is goed mogelijk dat het op andere afdelingen wat rustiger is, maar het ziet er naar uit dat Londen haar Europese toppositie op het gebied van

restructurings zal versterken.'

Of de salarissen nog hoger zullen zijn dan in het topjaar 2007 – de partners bij Slaughter & May namen gemiddeld 2.4 miljoen pond naar huis – moet nog worden bezien. Jim Baxter, hoofdredacteur van *Legal Business*, verwacht dat de tijd van wtertandende salarissen voorlopig voorbij is. 'Er hangen donkere wolken aan de horizon. Het feest is voorbij. Advocatenkantoren beginnen te kijken naar hun duurste kostenpost – hun personeel. We hebben al enkele ontslagrondes gezien en ik verwacht er meer. Men heeft zorgen.'

Tegenover *The Evening Standard*, de avondkrant van Londen, zei een anonieme partner van een Magic Circle-kantoor dat de kantoren strenger kijken naar de geleverde prestaties van partners en associates. Volgens recruiter Tony Williams zullen er banen verdwijnen, maar niet zo massaal als in de Verenigde Staten, waar honderden advocaten op straat zijn gezet. 'De Britten lopen altijd een paar maanden achter de Amerikanen aan. En de advocatuur altijd achter andere beroepsgroepen.'

(advertentie)

Uw praktijk, onze wetenschap

Onze cursussen zijn gericht op de praktijk en gebaseerd op de wetenschap. Daardoor haalt u maximaal rendement uit uw opleiding. U vindt ons VSO- en PAO-cursusaanbod op www.cpo.nl.

Kijk voor ons cursusaanbod bij het katern **Orde** elders in dit blad

Het CPO is onderdeel van
de Radboud Universiteit Nijmegen

Pim de Vos neemt in de balie een bijzondere plek in. Of zoals hij het zelf zegt, in zijn korte biografie op internet: 'Pim de Vos is advocaat, maar niet iedere advocaat is Pim.'

Velen zijn dat zonder meer met hem eens. Pim is een zeepkistadvocaat. Je zou hem ook een jubeljurist kunnen noemen die de mooie boodschap van het recht graag uitdraagt voor het grote publiek.

Regelmatig maak ik een ommetje door het Vondelpark in de wetenschap dat ik hem daar zal aantreffen in zijn eigen speakers' corner. Van ver kunnen passanten hem al horen 'Wordt wakker lieve burgers wordt wakker, de rechtsstaat wankelt!'

Zijn biografie vermeldt voorts dat hij 'goed is in van alles. Pim weet veel, ontzettend veel. Het wandelende wetboek treedt regelmatig op in televisieprogramma's. Hij behoort tot het uitstervend ras advocaten dat nog alle delen van het burgerlijk recht beheerst.'

Inderdaad kennen we hem van de meest uiteenlopende zaken en zaakjes, van de asielprocedure van kleermaker Gümüs tot het geschil over het slijpe met DNA-sporen van prinses Margarita. Allesweter Pim is echter op zijn best wanneer hij een bijzondere boodschap kan uitdragen.

Onlangs trof ik hem op een woensdagmiddag in het park, terwijl hij op het op het punt stond om staand onder een grote paraplu uit eigen werk voor te dragen. 'Pim', vroeg ik, 'wat wankelt er nu precies in jouw rechtsstaat?'

Pim keek om zich heen. Er hadden zich slechts enkele nieuwsgierig snuffelende honden om hem heen verzameld, dus het kon wel even. Hij zette de megafoon op de grond.

'Heel simpel', zei hij. 'In gewone mensentaal: veel rechters, officieren en advocaten doen hun werk niet goed.'

'Leg uit.'

'Dat doe ik in dit boekje.' En uit een grote doos achter hem diepte hij een boekje op: *Advocaat of Maffiamaat. De Wankelende Rechtsstaat*. 'Het *Advocatenblad* heeft er wat badinerend over geschreven', zei Pim. 'Pure kinnessinne natuurlijk. Misschien kun je er in je column iets aardigs over zeggen. En dan al die strafpleiters met hun enorme ego. Er zijn er bij die zelfs misdrijven uitlokken om maar een interessante zaak te krijgen. Nee, ik noem geen namen. Ze kunnen ze niet eens tegen kritiek. Ik word zo moe van al die lange tenen. Misschien kun je er in je column ...'

'Ja Pim, ik zal er een stukje aan wijden', beloofde ik.

Toen kwamen er twee joggers langs. Pim greep meteen zijn megafoon en brulde nogmaals: 'De rechtsstaat wankelt!!!'

Kamercommissie: Verschoningsrecht advocaten op de schop

De 'parlementaire werkgroep verwevenheid onderwereld/bovenwereld', bestaande uit zes kamerleden van diverse partijen, publiceerde donderdag 9 oktober haar rapport met onder meer het voorstel een hoorzitting te houden over de omvang van het verschoningsrecht van advocaten en notarissen. 'Moet het in bepaalde gevallen buiten toepassing zijn of is een algehele opheffing van de privileges van de beroepsgroep nodig?' In het begeleidende persbericht staat het nog wat sterker: 'de reikwijdte van het verschoningsrecht van notarissen en advocaten moet worden ingeperkt'.

Vooraf in de ondoorzichtige, gedereguleerde vastgoedsector zou de verwevenheid tussen onder- en bovenwereld de laatste tien jaar zijn toegenomen. Notarissen maar ook advocaten spelen hierin een rol. 'Over de omvang van de verwevenheid is nauwelijks iets te zeggen' maar er zijn te veel mogelijke constructies voor illegale praktijken. Graaicultuur en 'geldelijk gewin' zijn de voornaamste drijfveren om 'af te glijden in de onderwereld.'

Advocaten kunnen 'bijdragen aan de verwevenheid', door 'bijvoorbeeld een criminele ontmoeting op hun kamer', of 'hun kamer kan zelfs

plaats delict zijn'. Of door misbruik van de derdenrekening.

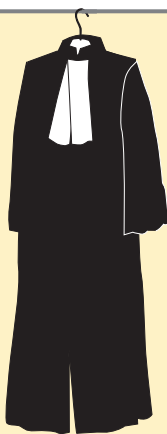
Een nieuwe landelijk fraudecoördinator moet met vergaande bevoegdheden gaan onderzoeken welke informatiekoppelingen er nodig zijn om illegale transacties op te sporen.

De kamerleden baseren zich op vertrouwelijke gesprekken met 26, niet met name genoemde wetenschappers, opsporingsambtenaren, toezichthouders, vertegenwoordigers van beroepsgroepen en onderzoeksjournalisten.

Deken Willem Bekkers: 'Uit het rapport blijkt dat het

gaat om incidenten, niet om structurele verwevenheid van de advocatuur met de onderwereld. Uitvergroting van incidenten moet niet het vertrouwen in de beroepsgroep aantasten, daar is niemand bij gebaat. We hebben een vertrouwensberoep, dat veronderstelt een kwetsbare positie, en dan daar mag de samenleving kritisch naar kijken. De Orde werkt aan verbetering van het toezicht op de financiële administratie. Maar de rechter bepaalt uiteindelijk de omvang van het verschoningsrecht.'

(LH en TS)

Vervolgde advocaten

Stichting Advocaten voor Advocaten

Kay Woods is onvermoeibaar

Samuel Kofi Woods is minister van arbeid in het post-Charles Taylor Liberia. Velen noemen het een wonder dat hij

nog leeft. Woods was jarenlang mensenrechtenadvocaat in Liberia, iets waarmee hij het regime van Charles Taylor constant uitdaagde. Nooit sliep hij twee nachten op dezelfde plek, uit angst te worden opgepakt. Verscheidene keren moest Woods het land ontvluchten. Tegen elk advies van familie en vrienden in keerde hij telkens weer terug om door te gaan met zijn werk als advocaat.

Van december 1998 tot december 2000 verbleef Woods in Nederland als vluchteling

en studeerde hij International Law in Leiden. Vanuit Nederland ging hij door met zijn mensenrechtenwerk voor de Foundation of International Dignity (FIND), waarvan hij medeoprichter is. Zo kwam hij in contact met Willem van Manen van L4L. L4L heeft Woods in die periode financieel ondersteund.

Acht jaar later was Kofi Woods weer in Nederland. Tijdens het gesprek met L4L meemoreerde hij de financiële en morele steun die hij destijds kreeg. 'It is encouraging to know that this work has a universal cause.'

Kofi Woods was in Nederland om te spreken met enkele ministers in de hoop steun te krijgen voor het opbouwen van een rechtsstaat in Liberia. Een anticorruptie wet is in-

middels een feit, maar het ontbreekt Liberia nog aan een systeem van openbare aanklagers, advocaten en rechtsbijstand. De rechters die er zijn moeten nodig worden vervangen door een nieuwe generatie. De universiteit van Monrovia telt echter op dit moment slechts 70 rechtenstudenten en er ontbreken ook ervaren juristen.

Woods was nauw betrokken bij het verzamelen van materiaal over mensenrechtenschendingen door oud-president Charles Taylor. Niemand in Liberia had ooit gedacht dat het proces tegen Taylor bij het Internationale Strafhof, dat in januari begon, ooit doorgang zou vinden: 'How can you take the government to court?'

- Voor informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met Adrie van de Streek via e-mail info@advocatenvooradvocaten.nl of bezoek de website www.stichtingadvocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

.....
 Relatief vaak
 bezondigen
 journalisten in het
 Midden Oosten
 zich aan laster en
 belediging
 .....

Petrus Schothorst
 en Ehab Sallam

Balanceren tussen opinie en belediging in het Midden-Oosten

Journalisten in het Midden-Oosten zijn zich weinig bewust van hun rechten en plichten. Free Voice traint daarom plaatselijke advocaten in het mediarecht. De Egyptische Free Voice advocaat Ehab Sallam was een paar dagen in Nederland.

.....
 Jan Pieter Nepveu
 Journalist
 .....

‘I live in my suitcase,’ grapt Ehab Sallam als hij zijn koffer neerzet in het Grand café van Amsterdam CS. Sallam bezoekt in Nederland de Free Voice conferentie ‘Better Journalism... More Freedom’. Hij is advocaat te Caïro en coördineert in het Midden-Oosten

voor Free Voice het juridische programma.

Free Voice is een Nederlandse organisatie die zich inzet voor onafhankelijke media in ontwikkelingslanden. Zij verzorgt in Egypte, Marokko, Libanon, Jordanië, Bahrein en Jemen opleidingen voor advocaten om hen wegwijs te maken in de mediawetgeving. In de zes landen geldt de Egyptische wetgeving en zijn de juridische principes ongeveer hetzelfde. Sallam pendelt hier voortdurend heen en weer.

Onnodige conflicten

Journalisten komen in hun drang naar vrijheid makkelijk in conflict met hun regeringen. Overheden in het Midden-Oosten zijn machtig en de oppositie is monddood gemaakt. Wie meer democratie nastreeft moet het daarom vooral hebben van de rechters

Het aantal rechtszaken tegen journalisten in het Midden-Oosten is groot. ‘Alleen al in Egypte zijn het er duizenden per jaar,’ zegt Sallam. De conflicten zijn niet altijd te wijten aan de overheid. Vaak zijn Arabische journalisten zich onvoldoende bewust van hun plichten. Het besef ontbreekt dat het recht op vrije meningsuiting gepaard gaat met verantwoordelijkheden. Dit gemis aan juridisch inzicht leidt tot conflicten die welbeschouwd niet altijd nodig zijn. Relatief vaak bezondigen journalisten in het Midden-Oosten zich bijvoorbeeld aan laster en belediging. Sallam: ‘Je kan niet zomaar allerlei ongefundeerde insinuaties in de krant schrijven.’

Over de grens gegaan

Advocaten in het *Legal Program* van Free Voice worden getraind in het geven van

workshops aan journalisten over kwesties van mediawetgeving en persvrijheid. ‘We leggen een netwerk aan van advocaten, zodat een journalist die in moeilijkheden komt, verwezen kan worden naar een gespecialiseerde advocaat,’ zegt Petrus Schothorst. Schothorst is de coördinator van het bredere trainingsprogramma *Investing in the Future*, bedoeld om de professionele vaardigheden van journalisten in het Midden-Oosten te verbeteren. Het *legal program* behelst de juridische component. ‘Wij wijzen journalisten op de marges zodat ze niet in de problemen hoeven te komen. Maar als een wetsartikel vaag is, of op verschillende manieren geïnterpreteerd kan worden, dan stimuleren we journalisten om een procedure uit te lokken.’

Een bekende zaak is die van hoofdredacteur Ibrahim Eise van de Egyptische krant *Al Dustour*. De krant publiceert over de slechte gezondheid van de president. Schothorst: ‘In Egypte is dat gevaarlijk, want als je schrijft over de gezondheid van de

president, kan je verwe- ten worden de stabiliteit van het land in gevaar te brengen.'

Een proces kan zinvol zijn om te proberen de regeling op te rekken. Maar Eise drijft de zaak volgens Sallam helaas op de spits. Want op de voorpagina heeft hij een spotprent van het

toekomstige graf van de president getekend. 'Dat is geen opinie maar een belediging, zeker in Egypte mag je niemand dood wensen. De hoofd- redacteur maakt het nu moeilijk voor iedereen. Hij had zich beter kun- nen beperken tot: 'De president is ziek, wat moet dat worden met

ons land?' Dan hadden wij misschien de pers- vrijheid wat kunnen op- rekken. Maar doordat hij ver over de grens gegaan is, heeft hij het iedereen onmogelijk gemaakt.' Overigens is dat geen reden voor Sallam en Free Voice om de krant in de steek te laten. 'We verzetten ons hoe

dan ook tegen een ge- vangenisstraf voor een journalist vanwege zijn opinie.' Dus gaat Sallam straks weer per trein naar Schiphol en vliegt hij terug naar het Mid- den-Oosten, om zich te wijden aan onder meer deze zaak.

Het is gezegd

Het is essentieel in oplichtingszaken dat de opgelichte zich ook opgelicht voelt.

Anonieme jurist over de aangifte, anderhalf jaar na dato, van de Rabobank tegen vijf ex-leidinggeven- den, *Het Financieele Dagblad*, 3 oktober

Advocaat met slagroom blijft populair, maar de toekomst ligt in de wijnver- koop.

Het Financieele Dagblad, 7 oktober

Wat ik dagelijks meemaak in de rechtzaal! Domheid, gemakzucht, geldzucht. Het zijn vaak confrères die cliënten op toevoeging heb- ben (...). En dat is een lucra- tieve handel, meneer.

Bram Moszkowicz, *Vrij Nederland*, 8 oktober

Dit doet geen recht aan vrouwen die eerder man- aging partner waren bij an- dere grote kantoren, zoals Els Swaab (...) en Marry de Gaay Fortman. (...) Kersten maakt evenals Marry en ondergetekende deel uit van het vrouwen netwerk in de top van de advocatuur.

Mirjam de Blécourt schreef dat ze onder meer haar eigen naam miste bij een interview met Heleen Ker- sten, managing partner van Stibbe, waar werd opge- merkt dat Kersten de eerste vrouw was aan de top van een belangrijk Nederlands advocatenkantoor; *NRC Handelsblad* 25 september.

'Stem McCain'

Pastoor provoceert Amerikaanse belastingdienst

Martijn Maathuis

Met zijn oproep dat stem- men op presidentskandidaat Barack Obama 'bewijs is van morele schizofrenie' wist de evangelische pastoor Ron Johnson jr. dat hij de wet overtrad. Hij was echter niet de enige die zich afgelopen weken bewust schuldig maakte aan het geven van stemadvies vanaf de kansel. Tweeëndertig collega's door heel Amerika volgden zijn overtredding in de hoop een belastingwet te veranderen.

De wet, ingevoerd in 1954 door de toenmalige senator en latere President Lyndon B. Johnson, regelt dat non- profit, van belasting vrijge- stelde instellingen zich niet mogen bemoeien met 'any political campaign on behalf of any candidate for public office.' Voorstanders zijn van mening dat het verbod een essentieel onderdeel is in de scheiding tussen kerk en staat. Donaties aan poli- tieke partijen en kandidaten ziet men in Amerika als on- derdeel van de vrijheid van

Ron Johnson jr.

meningsuiting. Zou een deel van die giften belastingvrij zijn, dan kunnen bepaalde kandidaten bovenmatig bevoordeeld worden. In kerken, moskeeën en synago- ges mag zodoende wel over partijprogramma's en actua- liteiten gesproken worden, mits men geen kandidaten bij naam noemt.

En dat is voor Johnson cs het struikelblok. Zij zien zich belemmerd in hun 'First Amendment freedom' en besloten daarom, met de conservatief- Christelijke Alliance Defense Fund (ADF), tot de 'Pulpit Freedom Sun- day' actie. Volgens de ADF, een juridisch consortium dat opkomt voor 'the right to hear and speak the Truth,' moet er een einde komen aan meer dan 50 jaar intimidatie

van de Amerikaanse belas- tingdienst (Internal Revenue Service, IRS). 'Pastors have a right to speak about Biblical truths without fear of pu- nishment,' aldus ADF's juri- disch adviseur Erik Stanley, 'If you have a concern about pastors speaking about elec- toral candidates, ask yourself: should the church decide that question, or the IRS?' Bovendien treft het verbod alleen religieuze, van belas- ting vrijgestelde instellingen; hun wereldlijke collega's mogen openlijk voor hun po- litieke voorkeuren uitkomen.

Hoewel de discussie over de wet al zo oud is als de wet zelf, zal deze ook dit verkie- zingsjaar niet worden aan- gepast. Niet zozeer om het openen van een juridische Pandora's doos te voorkomen, maar omdat het in de prak- tijk weinig uitmaakt. Of de pastoor een naam noemt of niet, de kans dat donaties, opgehaald in een kerk die abortus en het homohuwe- lijk afwijst en voor strikte naleving van de Bijbel is, ooit naar Obama's campagnekas gaan, is nihil.

Van de deken

Willem Bekkers

Wisseling van de wacht

Het Jaarcongres in 's-Hertogenbosch was goed bezocht. De vertegenwoordigers van de rechterlijke macht, de heer Brouwer en mevrouw Thomassen, hielden inleidingen die advocaten moeten aanspreken. Er was ook positieve aandacht van de media. Harm Brouwer stelde in het RTL-nieuws dat de advocatuur in Nederland deugt. Waarvoor dank.

Ik merkte al tijdens het congres, maar ook kort daarna tijdens de jaarvergadering van de NVvR in Maastricht, dat het nog eens oppoetsen van de trojkaverantwoordelijkheid, waarvoor ik in de dekenrede heb gepleit, door rechters, OM en advocaten serieus wordt genomen. Bij die verantwoordelijkheid hoort ook dat we ons niet onnodig grievend over elkaar uitlaten.

Op 6 november verschijnt het boek Medialisering van recht van Gerben Kor. Aan de orde komen onder meer de vragen wat de invloed is van medialisering op individuele zaken en op de publieke en professionele perceptie van recht. Als rechter, officier en advocaat in de media informatie verschaffen over een lopende zaak is extra zorgvuldigheid geboden, rekening houdend met de belangen die ieder van hen behoort te dienen. Als de een zich onnodig grievend uitlaat over de ander, kan die ander dat niet op zijn beloop laten. Maar hoe dan te reageren zonder de zaak te laten uitmonden in een straatgevecht? President, hoofdofficier en deken kunnen in zo'n geval een cruciale rol spelen.

Ik vind het een slechte zaak als leden van de rechterlijke macht en advocaten tegenover elkaar staan bij de tuchtrechter. De lokale deken kan bezwaren van een lid van de rechterlijke macht overnemen in een dekenklacht of hij legt uit na hoor en wederhoor dat niet is gebleken van tuchtrechtelijk verwijtbaar gedrag.

Zeven ervaren dekens treden dit jaar af. De Orde is veel dank verschuldigd aan Willem Kessler (Almelo), Frans Knüppe (Arnhem), Meindert Doornbos (Assen), Hans Hertoghs (Breda), Bas Sol (Haarlem), Cees Boskamp (Den Bosch) en Annemarie Weersink (Zutphen). Vrijwel iedereen keert weer full time terug in de advocatenpraktijk en dat is een goede zaak. Sturing en besturing zijn belangrijk, maar ook belangrijk is dat jonge en nog volop praktiserende advocaten beschikbaar zijn voor bestuursfuncties in de Orde.

Deze maand ook wordt afscheid genomen van de president van de Hoge Raad der Nederlanden, Willibrord Davids. In kleine kring heb ik onze grote waardering uitgesproken voor de wijze waarop mr. Davids de advocatuur steeds tegemoet is getreden en heb ik namens de Orde Geert Corstens verwelkomd als nieuwe president.

Reageren: vandedeken@advocatenorde.nl

.....agenda.....

GEVANGENPOORT-LEZING: MOORD IN DE AMBASSADE

in de serie Gevangenpoort-lezingen in het Haags Historisch Museum, over moorden met intrige en vertakkingen in verschillende milieus, spreekt op **zondag 26 oktober 2008**

Roel Janssen over 'Moord in de ambassade; Wat gebeurde er met de Chinese lastechnicus?'. Haags Historisch Museum, Korte Vijverberg 7, 12.15 uur. Informatie 070-3646940, info@haagshistorischmuseum.nl.

MILIEURECHT EN VASTGOED-ONTWIKKELING

Op **donderdag 6 november 2008**, organiseert de Vereniging Vastgoed-Juristen en studiedag over 'Milieurecht en Vastgoedontwikkeling'. Sprekers zijn: mr. Daniëlle S.P. Fransen, mr. Frans P.J.M. Otten en mr. Luurt J. Wildeboer. De onderwerpen Luchtkwaliteit, geluidzonering en het Besluit externe veiligheid komen onder andere aan bod.

De studiedag vindt plaats in het Grand Hotel Karel V, Geertebolwerk 1 te Utrecht. Belangstellenden dienen zich fax of e-mail

aan te melden via een aanmeldingsformulier, aan te vragen bij het secretariaat van de Vereniging Vastgoed-Juristen, t.a.v. mw. J. Janssen, Postbus 85250, 3508 AG Utrecht fax: 030-2121167, janssen@cms-dsb.com

DE WERKGEVER IN BEWEGING

Het Nationaal Arbeidsrechtcongres wordt georganiseerd door de Universiteiten van Amsterdam, Leiden en Rotterdam en de Verenigingen van Arbeidsrecht Advocaten Nederland (VAAN). Op **7 en 8 november 2008** vindt het Nationaal Arbeidsrechtcongres voor de zesde maal plaats. Deze keer over de werkgever, de (rechts) persoon die geacht wordt de machtiger partij bij de arbeidsovereenkomst te zijn. Is die macht in de 21e eeuw niet tanende? Congresvoorzitter: mr. J.J.M. de Laat, kantonrechter en vice-president Rechtbank Utrecht. Locatie: Hotel Heerlijkheid van Ermelo te Ermelo. Inlichtingen en aanmelding: Eggers Instituut, Universiteit van Amsterdam, 020-5253407, fax: 020-5253307, e-mail: pao-fdr@uva.nl; zie ook www.jur.uva.nl/eggens.

Advocaten gebruiken klachtenregelingen niet

De roep om rechters die hun vak niet verstaan daarop te kunnen aanspreken klinkt in de pers harder dan ooit. Wat zijn eigenlijk de mogelijkheden om op te treden tegen onkundige of partijdige leden van de rechterlijke macht? Uit de praktijk blijkt dat van de bestaande klachtenregelingen weinig gebruik wordt gemaakt.

.....
Anna Italianer
journalist
.....

Klachtenregeling bij bestuur rechtbank

Art. 26 Wet op de Rechterlijke Organisatie maakt het mogelijk een klacht in te dienen over onder andere het handelen van rechters en raadsheren. De klacht moet worden voorgelegd aan het bestuur van het betreffende rechtscollege. Deze klachtenregeling is nadrukkelijk niet bedoeld om te klagen over de inhoud van een uitspraak, de aanhouding van een zaak of een beslissing over de orde op de zitting. Wanneer de klacht niet informeel kan worden afgehandeld kan het bestuur besluiten een klachtadviescommissie te benoemen. De klager wordt in de gelegenheid gesteld zijn klacht mondeling toe te lichten en de gene over wie geklaagd wordt krijgt het recht van hoor en wederhoor. Binnen zes tot tien weken vanaf de ontvangst van de klacht heeft de klager een besluit van het bestuur van het betreffende gerecht ontvangen.

Ombudsregeling

Naast bovenstaande regeling is het ook mogelijk klachten over gedragingen van rechters en raadsheren door middel van een verzoekschrift voor te leggen aan de procureur-generaal van de Hoge Raad. Deze klachtbehandeling vindt plaats op grond van de art. 14a tot en met 14^c (oud) Wet RO. Deze vervallen bepalingen zijn nog van toepassing op grond van het overgangsrecht van de wetgeving betreffende de modernisatie van de rechterlijke organisatie. Deze regeling wordt ook wel ombudsregeling genoemd. De P-G neemt de klacht alleen in behandeling wanneer eerst de klachtprocedure bij het betreffende gerecht is doorlopen. Verder mag tussen de gebeurtenis die aanleiding heeft gegeven tot de klacht en het indienen van de klacht niet meer dan een jaar zijn verstreken. De P-G toetst vervolgens uitsluitend of het bestuur van het betreffende gerecht de klacht zorgvuldig heeft behandeld. Mocht de P-G van oordeel zijn dat dit niet het geval is geweest, dan dient hij een verordening in bij de Hoge Raad, die zich vervolgens uitspreekt over de gegrondheid van de klacht.

Wraking

Mocht er een reden zijn aan te nemen dat een rechter een zaak niet onpartijdig kan beoordelen, dan kan er een wrakingsprocedure worden gestart (art. 36-41 Rechtsvordering, 512-518 Strafvordering en 8:15-8:20 Algemene Wet Bestuursrecht). Een wrakingsverzoek kan zowel mondeling (tijdens de zitting) of schriftelijk (voor of na de zitting) worden ingediend. Berust de betreffende rechter in de wraking, dan wordt hij vervangen en kan de zitting doorgaan. Zo niet, dan beoordeelt de president van de rechtbank of het verzoek op de juiste argumenten berust en kan worden behandeld door de wrakingskamer. Tijdens de zitting van de wrakingskamer kunnen de betrokkenen hun standpunten nader toelichten. De wrakingskamer doet uiterlijk binnen twee weken na behandeling van de zaak uitspraak.

Sancties

Wanneer een klacht over een rechter gegrond wordt geacht, dan zijn er twee sancties: de betreffende rechter of raadshere krijgt een schriftelijke waarschuwing en in extreme gevallen wordt hij

voor ontslag voorgedragen bij de Hoge Raad. Dit laatste is, voor zover bekend, nog nooit voorgekomen.

Geen klachtenregen

Mochten er al veel frustraties zijn bij advocaten en rechtzoekenden over het optreden van de rechterlijke macht, dan komen deze gevoelens in ieder geval niet tot uiting in het aantal ingediende klachten.

Uit de jaarverslagen van de Raad voor Rechtspraak blijkt dat er in 2006 in totaal 795 klachten bij het bestuur van de rechtbank en de gerechtshoven werden ingediend, waarvan er 161 gegrond werden verklaard. Er werd in 2006 acht procent minder geklaagd dan in 2005. Het jaar 2007 kent een lichte stijging ten opzichte van het vorige jaar, maar bepaald geen klachtenregen: 818 klachten, waarvan er 139 gegrond werden verklaard. In verhouding tot het aantal zaken dat jaarlijks wordt afgehandeld (ruim 1,7 miljoen) wordt van de bovenstaande klachtmogelijkheden slechts spaarzaam gebruik gemaakt. Bovendien hebben deze cijfers niet alleen betrekking op het optreden van de rechter of raadsheer maar ook op de tijdsduur van de zaak, administratieve fouten en rechterlijke beslissingen.

Het aantal klachten dat bij de P-G van de Hoge Raad werd ingediend is eveneens aan de lage kant en kent een dalend verloop: in 2005 kwamen er nog 52 klachten bij de P-G terecht, in 2006 bedroeg het aantal 47 en in 2007 nog slechts 39. De meeste klachten, zo, zo blijkt uit het jaarverslag 2005/2006 van de Hoge Raad, waren van procedurele aard, variërend van beslissingen over de spreektijd van partijen tot een rechter zonder toga in de gang van het gerechtsgebouw. Voor zover bekend hebben deze

klachten geen van allen geleid tot het instellen van een vordering bij de Hoge Raad.

Hoeveel wrakingsverzoeken landelijk zijn ingediend, is niet bekend. Uit de landelijke analyse *Kengetallen 2007* van de Raad voor Rechtspraak blijkt dat er in 2007 in totaal 16 gegronde wrakingen hebben plaats gevonden bij de rechtbanken en 1 bij de gerechtshoven. Het jaar 2006 kent vergelijkbare cijfers.

Informeel circuit

Kunnen advocaten klachten over gedragingen van rechters en raadsheren ook informeel, door tussenkomst van de lokale deken, afhandelen? Desgevraagd meldden de dekens van Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Assen dat zij serieuze klachten over het optreden of de werkwijze van rechters voorleggen aan de president van de rechtbank. Dit gebeurt in goed overleg, hetgeen niet betekent, zo benadrukt een deken, dat de klacht onder het tapijt wordt weggemoffeld. Sommige klachten hebben ertoe geleid dat er interne maatregelen zijn getroffen. Volgens de dekens worden de klachten, in de meeste gevallen, naar tevredenheid afgehandeld.

Onheuse bejegening of ordemaatregel

Rechters vertonen weinig klachtwaardig gedrag, zo blijkt in ieder geval uit de cijfers. Maar betekent dit ook dat de meeste advocaten tevreden zijn over de werkwijze van rechters en de manier waarop zij in de rechtszaal worden bejegend? Of is de manier waarop geklaagd kan worden niet effectief?

Het feit dat men zich niet kan beklagen over een ordemaatregel kan ook een oorzaak zijn van de lage klachtcij-

fers. Wanneer een advocaat nauwelijks spreektijd krijgt tijdens de zitting is dit een beslissing van orde van de rechter en als zodanig niet klachtwaardig. Maar stel nu dat eenzelfde rechter keer op keer advocaten of getuigen niet of nauwelijks aan het woord laat of niet laat uitspreken. Is dit dan een onheuse bejegening (wel klachtwaardig) of nog steeds een beslissing over de orde op de zitting? Waar ligt de grens? Dit grijze gebied in de huidige klachtregeling kan ook een reden zijn voor het lage aantal ingediende klachten.

Veld van mogelijkheden

Enkele jaren geleden had de regering het voornemen de Nationale Ombudsman in plaats van de Hoge Raad bevoegd te maken om klachten over rechters te behandelen. Wellicht zou deze mogelijkheid het aantal klachten doen toenemen. Het is immers makkelijker te klagen bij een instantie die je vervolgens niet in de rechtzaal aantreft. Dit voornemen is echter van de baan. Na advies van de Raad van State is besloten de bestaande regeling te handhaven.

Dit betekent nog niet dat alle initiatieven te sleutelen aan de klachtenregeling in de kiem zijn gesmoord. De Raad voor Rechtspraak onderzoekt de mogelijkheid rechters te berispen of op non actief te stellen. Tussen de twee bestaande sancties naar aanleiding van een ingediende klacht: een schriftelijke waarschuwing en ontslag (nog nooit voorgekomen) ligt immers nog een veld van mogelijkheden. Mochten deze sancties daadwerkelijk worden ingevoerd dan kunnen falende rechters misschien niet vaker, maar wel effectiever bestraft worden.

Oproep

Ervaringen met 'falende rechters'

Wat doen advocaten als zij een 'falende rechter' treffen? Iemand met gebrekkige kennis, iemand die partijen of advocaten steeds weer onheus bejengt. Iemand die... u zegt het maar. Er zijn formele mogelijkheden om te klagen (zie hieronder) – maken advocaten daar voldoende

gebruik van? Misschien klaagt een advocaat liever helemaal niet nu hij het binnenkort weer met die rechter zal moeten doen.

De redactie zoekt advocaten die willen vertellen over hun klachten, en zal over de inventarisatie indien gewenst geanonimiseerd publiceren. We stellen uw reacties in welke vorm dan ook op prijs, bij de advocaat-redactieleden of bij de eindredactie.

Zie voor adressen het colofon voorin dit nummer.¹

1 En zie 'Rechter schrijft terug', verderop in dit nummer, over de reactie van rechter Van der Does op een wel heel scherp geformuleerde klacht van een advocaat.

'falende rechters'

reacties

Geen effectief regime voor correctie falende rechters

Jan van de Ven, advocaat te Amsterdam

Lees ik het interview met Bruinsma goed (*Advocatenblad* 2008-14, p.603-604), dan moeten we, in plaats van het onderwerp 'falende rechters' op de agenda te plaatsen, eigenlijk meer begrip hebben voor rechters die in moeilijke omstandigheden hun werk moeten doen. Het zijn kennelijk niet zozeer rechters die falen, als wel bestaat er een probleem met advocaten die over te veel specialistische kennis beschikken, en wijten advocaten de schuld voor langdurige procedures zijns inziens ten onrechte aan de rechterlijke macht. Als er al sprake zou zijn van terechte klachten over de rechter dan wordt dit door Bruinsma gereduceerd tot slechts incidenten binnen een één procents categorie van alle strafzaken zodat het uiteindelijke percentage 'falende rechters' over de hele linie beschouwd kennelijk afgerond op nul procent berekend moet worden.

Bruinsma echter dat hij in wezen geen enkel zicht heeft op al dan niet 'falende rechters' in 99% van de reguliere strafzaken (daar weet hij zich immers niets bij voor te stellen) en evenmin met betrekking tot civiele procedures. Misschien moet Bruinsma dat als wetenschapper dan toch maar eerst eens gaan onderzoeken alvorens klachten over falende rechters af te doen als een product van de tijdsgeschiedenis, en daarmee de hele kwestie in wezen te bagatelliseren.

Bruinsma gaat mijns inziens uit van een nogal beperkte opvatting ten aanzien van 'falende rechters': hij lijkt dat enkel te willen definiëren als een

rechters onjuist vonnis. Onbeschofte en eenzijdige bejegening van advocaten en rechtzoekenden, miskenning van het recht en prutsvonnissen die in hoger beroep zonder veel omhaal van woorden worden vernietigd, mogen mijns inziens evenzeer tot de conclusie leiden dat sprake is van 'falende rechters'.

Zo mocht ik een kantonrechter meemaken in Den Haag die ter comparitie volstrekt niet geïnteresseerd was in de argumenten die ik namens mijn cliënt naar voren bracht. Op onevenwichtige en eenzijdige wijze legde de kantonrechter ter comparitie mijn cliënt het vuur aan de schenen terwijl hij voor de wederpartij geen enkele kritische vraag in petto had. Bij vonnis werd – zonder dat de wederpartij zelfs maar om een proceskosten veroordeling had gevraagd en zonder dat er in de hele procedure ook maar een woord aan was gewijd – het vijfvoudige van het normale bedrag aan verletkosten opgelegd ten laste van mijn cliënt. Kennelijk wilde de kantonrechter mijn cliënt een lesje leren. In hoger beroep maakte de appelrechter korte metten met het oordeel van de kantonrechter.

Ook mocht ik meemaken hoe een kantonrechter in Den Bosch een vonnis wees waarin zij de stellingen van de ene partij negeerde en ook nog eens blijk gaf van een wel zeer gebrekkige kennis van het recht door in haar vonnis op te schrijven dat verzuim enkel en alleen na schriftelijke ingebrekestelling kan intreden. Ook dat vonnis werd in hoger beroep zonder veel omhaal van woorden vernietigd door het hof. Materieel gezien toch nog gerechtvaardigd dus, maar er was mijns inziens ook sprake van een persoonlijk falen van de betreffende kantonrechters.

Het voorlopig dieptepunt beleefde ik eerder dit jaar bij een kantonrechter in den lande. Tijdens de mondelinge behandeling van een verzoek tot voorlopig getuigenverhoor kon de kantonrechter alvast meedelen dat hij niet inzag hoe

de vordering die mijn cliënt aan het voorbereiden was in een bodemprocedure toegewezen zou kunnen worden, de kantonrechter verklaarde dat hij van mening was dat mijn cliënt boter op zijn hoofd had en maar bij iemand anders om schadevergoeding had moeten vragen. De kantonrechter behoefde helemaal geen uitleg over de nuances van de zaak om tot zijn oordeel te komen, hij wist al hoe het zat op basis van de summier informatie in het verzoekschrift. Vol zelfvertrouwen en uiterst assertief was zijn bejegening van mijn cliënt en mij ter zitting. Als klap op de vuurpijl – nadat de zitting was gesloten en iedereen bezig was om de koffers in te pakken – deelde de kantonrechter mij nog mee dat hij niet zou toestaan dat over een door hem nader gespecificeerd onderwerp vragen zouden worden gesteld aan de getuigen tijdens het op handen zijnde voorlopige verhoor. Deze kantonrechter heeft inmiddels berust in het nadien door mij ingediende verzoek tot wraking zodat het tot een inhoudelijke behandeling daarvan niet is gekomen. Vier maanden later vroeg ik de president van de rechtbank of nog enige actie was ondernomen: de kantonrechter was vervangen door een andere en verder was er niets gebeurd, want de kantonrechter had te kennen gegeven dat hij zich niet herkende in de voorstelling van zaken zoals die door mij was gegeven.

Ik ben, mede ten gevolge van de reactie van deze president, zeer sceptisch over de klachtregeling die de rechtbanken hebben. Mijns inziens is het in wezen een fopspeen om 'cliënten' van de rechterlijke macht stoom te laten afblazen. Een klacht moet worden ingediend bij de president van de lokale rechtbank, een naaste collega die de beklagde rechter niet zelden ook tijdens de lunch en overleg zal treffen. En deze president moet zijn naaste collega vervolgens kritisch beoordelen en zonedig de maat nemen? Daarentegen kan het tuchtrecht van beroepsgroepen als medici, account-

tants, psychologen, notarissen en advocaten, serieuze consequenties hebben, en er wordt in voorzien door beroepsgenoten die op zekere afstand staan van de beklagde.

Ik meen dat er op dit moment in wezen geen effectief regime bestaat om 'falende rechters' te corrigeren. Het is hoognodig dat klachtwaardig optreden van rechters deugdelijk wordt geregistreerd, een zinnige taak voor de advocatuur. De rechtstaat is te belangrijk om falende rechters ongehinderd hun gang te laten gaan.

'Het ligt aan de advocaten'

J.J.M. van Driel, advocaat te Amstelveen

Als civiele zalen lang duren ligt dat eerder aan advocaten dan aan rechters, maar rechters worden er op aangekeken. Dit is een citaat uit het interview met de heer Freek Bruinsma (*Advocatenblad* 2008-14, p.603-604), een letterlijke weergave van hetgeen de hooggeleerde heeft gezegd. Hij zegt dit volgend op een korte uitleg over kennelijk in de Amerikaanse procespraktijk voorkomende vertragingsacties. Maar omdat hij verder niet nuanceert, moet deze uitspraak, ook gegeven de aanleiding van het interview, wel slaan op de Nederlandse praktijk.

De vraag dringt zich op van welke datum de kennis van de heer Bruinsma dateert: in de civiele praktijk wordt al weer jaren gewerkt met proces/rolreglementen. Die voorzien in strakke termijnen voor proceshandelingen, met name voor het indienen van processtukken. De doorloopsnelheid loopt echter aanzienlijk terug als de rechter aan het woord moet komen in rolzaken bij de sectoren civiel van de rechtbanken en hoven. Uit de zaken die schrijver deze

in het nabije verleden heeft afgerond en zaken die voor uitspraak staan, komt het beeld naar voren van lang wachten op uitspraken. Uitspraken worden vaak meermalen (vier of vijf keer is geen uitzondering) aangehouden met aanhoudingstermijnen van vier of zes weken.

Voor de zaken die wel snel worden afgehandeld hebben de strakke termijnen voor de advocatuur een duidelijke zin, maar als een uitspraak lang op zich laat wachten, zal menig cliënt zich afvragen waarom hij zo snel dat concept van het betreffende processtuk diende door te worstelen of zijn informatie diende aan te leveren.

Een van de redenen van die vele aanhoudingen zal ongetwijfeld de werkdruk bij de rechterlijke macht zijn. Daar moeten we als advocaat begrip voor hebben. Een brief aan de sectorvoorzitter leidt in bepaalde gevallen kort daarna tot de ontvangst van een uitspraak. Daaruit valt af te leiden dat er bij de rechterlijke macht begrip bestaat voor dit probleem.

We zullen ermee moeten leven. Maar de uitspraak van de hooggeleerde Bruinsma mag niet onweersproken blijven, al was het alleen maar om te voorkomen dat er in 'Den Haag' iemand opstaat om ook op dit onderwerp met het vingertje naar onze beroepsgroep te wijzen.

88e jaargang –
24 oktober 2008 – nr. 15
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. K.A. Boshouwers
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. M.R. Maathuis
mr. R. Malewicz
mr. W.J.B. van Nielen
mr. C.C. Oberman
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. A.P. Ploeger
mr. L.H. Rammeloo
mr. P.H.E. Voûte

Redactionele bijdragen

Artikelen, met een maximum van 2000 woorden, zijn van harte welkom. Ze kunnen worden gemaild naar: **linus.hesselink@reedbusiness.nl**, of per post naar Reed Business, t.a.v. L. Hesselink, Postbus 16500, 2500 BM Den Haag. *Informatie:* Linus Hesselink, 070-4415226.

Opleidingspunten verdienen

Het schrijven van 500 woorden 'recht literatuur' levert 1 opleidingspunt op (art. 1 onder f.-3 Verordening op de Permanente Opleiding).

Uitgever

mr. Robert Sanders

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureau redactie

Charlotte Helmer

Orderredacteur

Tatiana Scheltema

Art-direction

PatK, Patrick Keeler

Vormgeving

Dimdim, Dmitry de Bruin
Dik.nu, Dik Visser

Illustratie

Floris Tilanus

Correctie

Sandra Braakmann
Carlijn Urlings

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Digitaal archief Advocatenblad sinds 1996

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis) Balienetcertificaat

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH
Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460,
fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euromet.nl
Advertentierieven op aanvraag.

Inzendtermijn:

afl. 16: 31 oktober 2008
afl. 17: 21 november 2008

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Adreswijzigingen: Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag, tel. 070-3353535, fax 070-3353531.

Niet-leden betalen

€ 202 per jaarabonnement (incl. btw en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Opgave via www.reedbusiness.nl of bij onze Klantenservice. Abonnementen lopen automatisch door, tenzij uiterlijk 30 dagen voor de vervaldatum bij onze Klantenservice wordt opgezegd. Dit kan schriftelijk, telefonisch of per e-mail.

Klantenservice

Postbus 808, 7000 AV Doetinchem
Telefoon: 0314-349048
Fax: 0314-349048
e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

Reed Business bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)-overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

Nederlandse
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

.....
De ernst van het feit en
de recidivekans wegen
minder zwaar dan de ernst
van de stoornis omdat
de gezondheidszorg deze
verdachten te riskant vindt
.....

De tbs-behandelingen worden steeds langer, evenals de wachtlijsten ervoor, en de longstay verwordt tot levenslange opsluiting. De politiek roept om een veiliger samenleving, maar ziet de problemen niet. Wat zijn de knelpunten in de strafprocedure, de tbs-behandeling en de longstay? En wat zijn de praktische, harde én softe alternatieven?

Zo kan het niet langer

Alternatieven voor huidige tbs-praktijk

.....
J.J. Liefstink en S. Burmeister
advocaten te Amsterdam!
.....

Afgelopen zomer uitte een aantal tbs-advocaten in diverse dagbladen harde kritiek op het huidige tbs-beleid.¹ Het zwaartepunt zou zijn verschoven van het behandelen van gevaarlijk gestoorden naar het vermijden van risico's, er zou een gebrek aan personeel zijn in de klinieken en toenemende politieke bemoeienis zou een verlamdend effect hebben op de tbs-behandeling. Advocaten adviseren hun cliënten steeds vaker niet mee te werken aan gedragskundig onderzoek. Inmiddels is de gemiddelde duur van een tbs-behandeling opgelopen tot ongeveer zeven jaar. Ook neemt het aantal tbs-gestelden ieder jaar toe, zowel in reguliere zaken als op longstay-afdelingen (nu al 243).²

Delict en recidive wegen minder
Op basis van artt. 37 en 37a Sr kan de strafrechter besluiten tot oplegging van de maatregel tbs. Deze artikelen geven een aantal voorwaarden voor oplegging van de maatregel. Zo moet er sprake zijn van een stoornis tijdens het begaan van het strafbare feit, moet het in beginsel gaan om een strafbaar feit waarop naar wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaar of meer staat gesteld en dient de veiligheid voor personen of goederen in het geding te zijn. Dit betekent uiteraard niet dat aan iedere verdachte die aan deze voorwaarden voldoet, de tbs-maatregel moet worden opgelegd. Integendeel: de strafrechter dient, vanwege het zeer ingrijpende karakter van de maatregel, alleen in de zwaarste gevallen tot oplegging van de maatregel over te gaan.³ In de praktijk legt de strafrechter echter steeds vaker voor relatief geringere delicten de tbs-maatregel op.⁴ Zo besloot het Gerechtshof Den Haag aan een verdachte de maatregel op te leggen voor verboden wapen- en munitiebezit.⁵ Daarbij overwoog het hof:

‘[...] het enkele (bewezenverklaarde) feit van het illegale wapenbezit, kan naar de maatstaven van proportionaliteit weliswaar niet zonder meer tot oplegging van de maatregel dragen, maar het Hof kent in casu evenwel groot gewicht toe aan de kennelijke samenhang van het wapen- en munitiebezit met de bij de verdachte vastgestelde paranoïde waan en aan het daardoor aanzienlijk verhoogde risico dat bij – al dan niet vermeende – bedreigende situaties de verdachte tot daadwerkelijk gebruik van wapens tegen personen overgaat [...] de verdachte ter beschikking dient te worden gesteld met de verpleging van overheidswege, ook al zal zulks naar verwachting langdurige vrijheidsbenaming met zich meebrengen.’

In dit onzes inziens representatieve voorbeeld legt de strafrechter tbs op vanwege beveiliging van de samenleving. De rechter kent daarbij steeds meer gewicht toe aan de ernst van de stoornis, terwijl de geringe ernst van het feit en de kans op recidive naar de achtergrond verdwijnen. Dit komt vooral omdat de reguliere gezondheidszorg (GGZ) en de Forensisch Psychiatrische Klinieken (FPK) deze verdachten, vanwege de ernst van hun psychiatrische problematiek in samenhang met door hen gepleegde strafbare feiten, een te groot risico vinden voor opname in hun instelling. De rechter wordt hierdoor een alternatief ontgenomen, zodat hij vaak niet anders kan dan

.....
1 Zie onder andere de *Volkskrant*, 5 juli 2008: ‘Advocaten ageren tegen huidige tbs-praktijk’.
2 De prognose van het WODC is dat de totale tbs-capaciteit 2264 zal zijn in 2012; de longstay-capaciteit is tussen 2000 en 2008 toegenomen van 21 naar 243. Deze cijfers komen uit het *Advies Longstay* (1 februari 2008) van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ), gepubliceerd op de website van de RSJ (www.rsj.nl).

.....
3 Zie onder andere Gerechtshof Leeuwarden 26 juli 2007, LJN: BB0609.
4 Vgl. onder andere Rechtbank Utrecht 14 april 2008, LJN: BD0640 en Rechtbank Breda 8 december 2005, LJN: AU7651.
5 Gerechtshof 's-Gravenhage 9 februari 2005, LJN: AS5545. Verdachte werd in deze zaak (anders dan door de rechtbank) vrijgesproken van voorbereidingshandelingen van moord/doodslag op mevrouw Balkenende.

het opleggen van de maatregel tbs. Dat zal vanwege de zware psychiatrische problematiek vaak neerkomen op een onnodig lange tbs-behandeling.

Ook signaleren wij dat de Hoge Raad steeds minder zware eisen stelt aan het opleggen van de maatregel tbs door feitenrechters. Zo besloot de Hoge Raad in de zogenoemde Kraggenburgzaak⁶ onlangs nog eens expliciet dat er geen causaal verband tussen de stoornis en delict behoefde te zijn om aan iemand de maatregel tbs op te leggen.⁷ In die zaak lag er een milieuonderzoek van het Pieter Baan Centrum (PBC) in combinatie met eerdere gedragskundige rapportages (1988), waaruit het hof kon afleiden dat er in het verleden sprake was van een antisociale persoonlijkheidsstoornis. De verdachte had echter nu niet meegewerkt aan een gedragskundig onderzoek door het PBC. Toch stelde het PBC dat weliswaar enerzijds de antisociale persoonlijkheidsstoornis vanuit het verleden door de weigering van verdachte niet kon worden bevestigd, maar dat het anderzijds ‘hoogst onwaarschijnlijk’ was dat de stoornis – zonder enige vorm van behandeling – was verdwenen. Het hof nam deze bevindingen over en legde aan de verdachte de maatregel tbs op. De Hoge Raad liet deze beslissing in stand en overwoog dat er slechts een ‘verband van gelijktijdigheid’ (dus geen causaal verband) tussen de stoornis en het delict was vereist⁸ en dat het hof vrij stond om het ‘waarschijnlijkheidsoordeel’ van de rapporteur ten grondslag te leggen aan de vraag of er sprake was van een ziekelijke stoornis.⁹

Grote risico's

Voor zowel het gedragskundig onderzoek als de tbs-behandeling is het causale verband tussen stoornis en delict nu juist een essentiële voorwaarde.¹⁰ Stel nu dat uit gedragskundig onderzoek blijkt dat verdachte lijdt aan ernstige depressies. Hij pleegt vanwege geldgebrek en-

6 Hoge Raad 22 januari 2008, LJN: BC1311.
7 Vgl. ook Hoge Raad 13 maart 1979, NJ 1979, 364 en Hoge Raad 14 maart 2006, NJ 2007, 345 (Lucia de B.) met noot van Mevis.
8 Hoge Raad Kraggenburg, o. 4.4.2.
9 Hoge Raad Kraggenburg, o. 4.3.3.
10 Vgl. E.J. Hofstee, *TBS*, tweede druk, 2003, p. 84 en H.J.C. van Marle, P.A.M. Mevis en M.J.F. van der Wolff, *Gedragskundige rapportages in het strafrecht*, Kluwer 2008, H.1. Prologomena, p. 56.

Het Pieter Baan Centrum gaf nauwkeurig het verband aan tussen de (persoonlijkheids)stoornis van Kees B. en de Schiedammer Parkmoord, terwijl later bleek dat B. de dader niet was

kele bankovervallen. Indien de verdachte in de tbs wordt behandeld voor zijn ernstige depressies, zal het herhalingsgevaar, dat als uitgangspunt wordt genomen in de tbs, niet snel verminderen. Immers, de oorzaak voor de bankovervallen, het geldgebrek, blijft onverminderd aanwezig. Dit zal dus kunnen leiden tot een eindeloos verblijf van verdachte in de tbs.¹¹

Ook is het zeer riskant om een dergelijk waarschijnlijkheidsoordeel bij ontkenkende en/of weigerende verdachten ten grondslag te leggen aan de diagnose.¹² Immers, dit oordeel is dan slechts gebaseerd op vermoedens en niet op een gefundeerd gedragskundig onderzoek,

11 Dat de tbs-behandeling gericht is op het opheffen van de delictgevaarlijkheid blijkt onder meer uit de brief van de minister van Justitie van 25 mei 1999 aan de Tweede Kamer betreffende het Interdepartementaal beleidsonderzoek tbs, Tweede Kamer, 1998-1999, 26 562, nr. 1, p. 2.
12 Volgens prof. dr. P.J. van Koppen ('Weg van de toerekeningsvatbaarheid', in: *TREMA* april 2004, p. 221-228) valt het onderzoek ten prooi aan het verwachtingseffect en wordt daarmee een riskante onderneming. Dat laat zich volgens hem met name voelen als de verdachte ontkent het misdrijf te hebben gepleegd. Prof. dr. C. de Ruiter ('Een dubieus gedragskundige rapportage bij een ontkenkende verdachte. De casus van de Anjummer pensioenmoorden', in: *Proces*, 2007/4, p. 136-145) is zelfs van mening dat er niet gerapporteerd moet worden over ontkenkende verdachten, gezien alle gevaren van dien.

waarbij de verdachte inzicht geeft in zijn handelen gedurende het delict. De risico's van deze handelwijze bleken in de Schiedammer Parkmoord. In die zaak veroordeelde het Gerechtshof Den Haag¹³ in eerste instantie de verdachte Kees B. tot een gevangenisstraf van 18 jaar en tbs. Opvallend was dat het Pieter Baan Centrum in zijn rapport nauwkeurig het verband aangaf tussen de geconstateerde (persoonlijkheids-)stoornis en de aan de verdachte ten laste gelegde feiten¹⁴ – dit terwijl later bleek dat Kees B. helemaal niet de dader was.

Naar aanleiding van onder meer de Schiedammer Parkmoord werd recent gesproken door de Nederlandse Vereniging van Psychiatrie (NVvP) over een nieuwe richtlijn die zou inhouden dat psychiaters zich bij een ontkenkende verdachte van een advies over de toerekeningsvatbaarheid dienen te onthouden.¹⁵ Dit zou een goede ontwikkeling zijn. De richtlijn zou in april 2008 worden gepresenteerd, maar dat is tot op heden niet gebeurd.

Onder druk

Een gemiddelde tbs-behandeling is inmiddels opgelopen van 4,5 naar ongeveer 7 jaar. Door de hoge instroom¹⁶ komt het voorzieningenniveau steeds meer onder druk te staan. Het voorzieningenniveau lijkt in een aantal tbs-klinieken te bezwijken. Er komen veel klachten van tbs-gestelden over het veel te summiere behandelaanbod. Ook ontstaan er door de hoge instroom lange wachlijsten voor plaatsing in een kliniek. De wacht-

13 Gerechtshof Den Haag 8 maart 2002, LJN: AE0013.
14 In het PBC-rapport werd uitgebreid ingegaan op de vraag welke causale relatie er bestond tussen de vastgestelde persoonlijkheidsstoornis en respectievelijk de ten laste gelegde zedendelicten (verkrachting) en de geweldsdelicten (moord/doodslag). Bovendien wordt deze werkwijze van het PBC in de literatuur uiterst kritisch benaderd. Een verwijzing naar enige recente kritieken: E. Brand, *Het persoonlijkheidsonderzoek in het strafrecht*, Deventer: Gouda Quint 2001; H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen en W.A. Wagenaar, *Dubieuze zaken; De psychologie van het strafrechtelijk bewijs* (derde druk), Amsterdam: Olympus 2005; M. Jelicic en H.L.G.J. Merckelbach, 'Waarom de werkwijze van het Pieter Baan Centrum nodig aan herziening toe is', in: *Ars Aequi* 55, 2006, p. 265-268.
15 Zie de *Volkscrant* 1 februari 2008, 'Geen tbs-advies voor ontkenkende verdachten'.
16 Voorspelling WODC van totale tbs-populatie voor 2010: 2.244 tbs-gestelden. Zie rapport *Longstay* van 1 februari 2008, www.rsj.nl.

.....
 Als er binnen vier maanden geen plek is in een tbs-kliniek, dient er geen tbs-maatregel te worden opgelegd
 .....

tijd (passantentermijn) is inmiddels opgelopen tot vijftien maanden. In de praktijk komt het zelfs voor dat tbs-gestelden bij de eerste verlengingszitting (na twee jaar) nog steeds in een gevangenis verblijven. Dit is volgens vaste rechtspraak van het EHRM¹⁷ en de Hoge Raad¹⁸ volstrekt ontoelaatbaar.

Om de wachttijd te verkorten, worden er plekken in gevangenissen vrijgemaakt voor halfslachtige behandelmethoden als de Pre Klinische Interventie en de Pre Klinische Behandeling.¹⁹ Deze houden kort gezegd in dat in de gevangenis reeds gestart wordt met de voorbereidingen op de behandeling die zal plaatsvinden in de kliniek. Ook zijn er aparte behandelafdelingen van tbs-klinieken in gevangenissen gecreëerd. Beide varianten hebben terecht tot forse kritiek geleid van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ). In hun rapport *Advies tbs in het gevangeniswezen* stellen zij dat de genoemde voorbereidingstrajecten nauwelijks van de grond komen. Behandelactiviteiten in het kader van de tbs-maatregel vereisen randvoorwaarden die alleen een tbs-kliniek kan bieden. Ook is het personeel dat op dergelijke behandelafdelingen in gevangenissen werkt vaak onvoldoende gekwalificeerd.²⁰

Ook vanuit de politiek heeft de tbs-behandeling het de laatste tijd zwaar te verduren. Daarbij is het vaak de wens van de politiek om alle risico's in het kader van de beveiliging van de maatschappij uit te sluiten. Deze politieke intolerantie jegens tbs-gestelden wordt mede veroorzaakt door enkele incidenten rondom tbs-gestelden die ontsnapt zijn tijdens hun verlof. Zo reageerde de politiek na het incident met de tbs-gestelde Wilhelm S. (pleegde een moord tijdens proefverlof) met de roep om stevige maatregelen. De emotionele reactie vanuit de politiek leidde er mede toe dat direct alle proefverloven van de tbs-gestelden uit de desbetreffende kliniek werden ingetrokken. Hetzelfde gebeurde na incidenten met

.....
 17 Zie EHRM 11 mei 2004, 49902/99 (Brand) en EHRM 11 mei 2004, 48865/99 (Morsink).
 18 Zie Hoge Raad (civiele kamer) 21 december 2007, *Nieuwsbrief Strafrecht* 2008, 139, LJN: BB5074.
 19 Zie over wachttijden en oplossingen het eindrapport van de tijdelijke Commissie onderzoek tbs, TK 2005-2006, 30 250, hoofdstuk 2.4.4.
 20 Zie het rapport *Advies TBS in het gevangeniswezen* van 31 januari 2006, gepubliceerd op www.rsj.nl.

tbs'ers in het najaar van 2006 en maart 2007.²¹ Daarbij werd vergeten dat het intrekken van verloven nu juist een vertragende werking op de tbs-behandeling heeft. Klinieken durven veel minder snel verlof aan te vragen en adviseren sneller de tbs-verlengingsrechter om de tbs toch nog maar met een jaartje te verlengen.²²

Verkapt levenslang

Om kosten te besparen is in 1999 de longstay-voorziening in het leven geroepen; hier verblijven tbs-gestelden zonder behandelperspectief. Deze patiënten worden niet gesocialiseerd, waardoor de longstay verworpen is tot een verkapt vorm van levenslange opsluiting. De longstay-populatie is inmiddels van 21 tbs-gestelden in 2000 opgelopen tot 243 in 2008. Dit is momenteel 9% van de totale tbs-populatie.²³

De longstay-voorziening heeft door de jaren heen, vanwege haar karakter van levenslange opsluiting, forse kritiek gekregen.²⁴ Onzes inziens is deze kritiek terecht. In de praktijk is gebleken dat het erg moeilijk is om patiënten opnieuw naar de GGZ of in een tbs-behandeling te plaatsen. Daarbij speelt een grote rol dat de zeggenschap over de longstay feitelijk bij de klinieken ligt en de rechter die oordeelt over de verlenging van de tbs het nakijken heeft. Ter illustratie het volgende voorbeeld.

De heer S. verblijft sinds begin 2006 op de longstay-afdeling van de Pompekliniek. Voorafgaand aan zijn tbs-ver-

.....
 21 In het najaar van 2006 raakten twee tbs'ers van kliniek De Kijvelanden in opspraak doordat ze zich hadden onttrokken aan verlof en daarna mogelijk (ernstige) strafbare feiten zouden hebben gepleegd. Op 4 maart 2007 was er in Enschede een schietpartij waarbij een 29-jarige tbs'er ervan werd verdacht een 44-jarige vrouw te hebben doodgeschoten. De tbs'er stond onder verantwoordelijkheid van kliniek Oldenkotte in Rekken.
 22 Vgl. R. Malewicz, S. Burmeister en J.J. Liefink, 'Tbs-ers zijn de dupe van emotiepolitiek', gepubliceerd in *het Parool* van 17 maart 2007.
 23 Deze cijfers komen uit het *Advies Longstay*, van de 1 februari 2008 van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ), gepubliceerd op de website van de RSJ, www.rsj.nl.
 24 Zo schrijft de tijdelijke Commissie onderzoek tbs (2006) in haar vierde aanbeveling, getiteld *Levenslang TBS* onder meer het volgende: 'De commissie stelt nadrukkelijk dat de huidige ontwikkeling, waarin de tbs steeds vaker via longstay uitmondt in levenslange vrijheidsbeneming, een ontwikkeling is die gekeerd moet worden. Dan verwordt de tbs tot een zeer kostbaar pseudo-levenslang', in: *TBS, vandaag over gisteren en morgen*. Den Haag, Sdu Uitgevers 2006.

lengingszitting²⁵ van 16 april 2008 was er in zijn zaak een onafhankelijk multidisciplinair onderzoek verricht door een psychiater en psycholoog. De conclusie van dit onderzoek was het advies aan de kliniek om de longstay-status van S. te heroverwegen. Tijdens de verlengingszitting gaf de deskundige van de kliniek aan weinig heil te zien in een heroverweging. Vanwege de starre houding van de kliniek besloot de Amsterdamse verlengingsrechter²⁶ de maatregel van S. met slechts één jaar te verlengen, in het kader van de longstay een uiterst zeldzame beslissing. De vraag is echter wat de waarde van deze beslissing is, gelet op de houding van de kliniek. De verlengingsrechter kan deze heroverweging namelijk op geen enkele wijze afdwingen, anders dan de maatregel te beëindigen. Tot de beëindiging van de maatregel zal hij nimmer besluiten, aangezien het recidivegevaar (vanwege het uitblijven van behandeling) blijft bestaan.

Ook de RSJ presenteerde op 1 februari 2008 het uiterst kritische rapport *Longstay*.²⁷ De Raad geeft de minister in overweging om de longstay-voorziening af te schaffen indien er niet op korte termijn wordt gekeken naar behandelprospectieven voor grote groepen longstayers.

Als reactie op al deze kritiek heeft staatssecretaris van Justitie Albayrak op 21 augustus 2008 haar beleidsstandpunt aangaande het longstay-beleid gepresenteerd.²⁸ Zij pleit voor differentiatie van de longstay. Dit betekent dat er binnen de longstay onderscheid zal worden gemaakt naarmate zorg en beveiliging nodig is: de zogenoemde longcare- en longstay-afdelingen. In korte tijd werden er afdelingen in klinieken en gevangenis met een (veel) zwaarder beveiligingsregime bijgebouwd.

Maar met een dergelijke voorziening stopt de terugkeer van tbs-gestelden naar de maatschappij. De maatregelen zullen voorts onvoldoende zijn om het hoofd

Er moet meer geld komen voor behandeling, in plaats van voor nieuwe tbs-klinieken, kniesloten en stroomstokken

te bieden aan de enorme groei van het aantal tbs-gestelden op de longstay-afdelingen, waardoor de druk op het voorzieningsniveau van de tbs blijft bestaan.

Alternatieven

Duidelijk is dat het Nederlandse tbs-stelsel met grote structurele problemen kampt. Gelukkig werkt het kabinet, naar aanleiding van het rapport van de tijdelijke Commissie onderzoek tbs, aan het verbeteren van de tbs-maatregel.²⁹ Het kabinet heeft in een kabinetsstandpunt³⁰ en een plan van aanpak³¹ laten weten dat de aanbevelingen van deze commissie grotendeels ten uitvoer zullen worden gelegd. Daarvoor is inmiddels 102 miljoen euro vrijgemaakt. In dit plan van aanpak stelt het kabinet echter als centrale opdracht om de veiligheid in de samenleving te vergroten – dit terwijl het volgens ons nu juist belangrijk is om de instroom te beperken door de behandeling en resocialisatiegedachte van de tbs meer op de voorgrond te plaatsen. Bovendien dient alleen in de zwaarste gevallen de tbs-maatregel te worden opgelegd.

Dit betekent dat er gezocht moet worden naar alternatieven. Deze alternatieven zijn voorhanden, indien in

de reguliere GGZ en de FPK's plaatsen worden vrijgemaakt voor psychiatrische patiënten die zijn veroordeeld voor strafbare feiten. Ook zou moeten worden overwogen om de maatregel van art. 37 Sr – de plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis – aan verdachten te kunnen opleggen die verminderd toerekeningsvatbaar zijn. Nu kan deze maatregel alleen worden opgelegd aan verdachten die op basis van art. 39 Sr door de rechter volledig ontoerekeningsvatbaar zijn verklaard. In de gevallen van een ontkenkende en weigerende verdachte dient de rechter uiterst terughoudend te zijn in het opleggen van de maatregel.

Voorts dient er een structurele oplossing te worden gevonden voor de wachtlijsten. Wij stellen voor om net als bij de ISD-maatregel de instroom af te laten hangen van de capaciteit van de klinieken. Is er binnen een periode van vier maanden na de veroordeling geen garantie op een plek in een tbs-kliniek, dan dient dit een juridisch beletsel te zijn om aan een verdachte de tbs-maatregel op te leggen.³² Vrees dat bij zware delicten tbs niet zou kunnen worden opgelegd, hoeft niet te bestaan. In de praktijk zien wij dat lange wachttijden niet van toepassing zijn op veroordeelden tot lange gevangenisstraffen in combinatie met tbs.

Voor wat betreft de tbs-behandelingen dient er meer geld te worden uitgegeven aan specialistische behandelingen en therapieën, in plaats van aan het bouwen van nieuwe tbs-klinieken en paardenmiddelen als een knieslot of stroomstok. Ook dient de reclasserings, net als bij de tenuitvoerlegging van een gevangenisstraf, eerder en langer bij de resocialisatie van de tbs-gestelde te worden betrokken.

Ten slotte dient er voor de enorme groei in het aantal tbs-gestelden in de longstay een structurele oplossing te worden gevonden. Vanuit het oogpunt van efficiëntie, rechtsbescherming en controle dient onzes inziens de verlengingsrechter te beslissen over zowel de plaatsing als de voortzetting van tbs-gestelden op de longstayafdeling. Op deze wijze kan de verlengingsrechter de kliniek dwingen om weer tot behandeling over te gaan.

²⁵ Ook als iemand in de longstay verblijft, vindt er nog wel steeds een toetsing van de tbs door de verlengingsrechter plaats. In de praktijk is dit geworden tot een hamerstuk, waarbij de verlengingsrechter de tbs standaard met twee jaar verlengt.

²⁶ Beschikking van de Raadkamer van de Rechtbank Amsterdam 16 april 2008, parketnummer 13/067010-01.

²⁷ Zie www.rsj.nl.

²⁸ Beleidsstandpunt longstay forensische zorg, 550841/08/21 augustus 2008.

²⁹ Ook de tijdelijke Commissie onderzoek tbs is deze mening toegedaan en komt in haar conclusie met zeventien aanbevelingen tot verbetering van het tbs-stelsel.

³⁰ Kabinetsstandpunt van 16 juni 2006, TK 2005-2006, 30 250, nr. 9.

³¹ Plan van aanpak, brief van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer van 10 oktober 2006.

³² Zie voor de termijn van vier maanden Hoge Raad (civiele kamer) 21 december 2007, *Nieuwsbrief Strafrecht* 2008, 139, LJN: BB5074.

Mijlpaalarrest

John Beer (56) kijkt terug op Taxibus

Hoe liepen de zaken die ten grondslag lagen aan wat later mijlpalen in de jurisprudentie werden? We kijken terug met de advocaat van toen.

Foto: Leo van Osch

.....
'De moeder kwam bij ons nadat de verzekeraar haar jarenlang gezegd had dat ze de begrafenis vergoed kon krijgen, en de groeten.'
.....

.....
Jan Pieter Nepveu, journalist
Nannen Holtrop, advocaat
.....

De feiten in het Taxibus-arrest (HR 22 februari 2002, AD5356, Coö/227HR, NJ 2002, 240) zijn schokkend. 'Het zou gek zijn als je dit geen heftig verhaal zou vinden', zegt John Beer (Beer Advocaten, Amsterdam) 'maar in de letselschadepraktijk is dit niet uitzonderlijk. Bijzonder zijn de juridische aspecten.'

Een vijfjarig meisje is op haar fietsje op een woonerf aangereden door een achteruit rijdende taxibus. De taxibus is over haar hoofd gereden. Daardoor is haar schedel ernstig beschadigd en kwam de schedelinhoud naast haar hoofd op het wegdek terecht.

Zij had kort voor het ongeval aan haar moeder gevraagd of zij over het woonerf naar de nabijgelegen speelplaats mocht rijden. De moeder bevond zich op het tijdstip van het ongeval in haar woning. Zij is door een buurvrouw gewaarschuwd. Op de plaats van het

ongeval zag zij haar dochter levenloos liggen. Zij zag de schedelinhoud aan voor braaksel. De moeder heeft een ambulance gebeld en is vervolgens aanstonds teruggerend naar haar dochter die op haar buik, met haar gezicht naar beneden lag. Zij heeft geprobeerd met haar hand het hoofd van haar dochter om te draaien. Daarbij heeft zij tot haar ontzetting ervaren dat haar hand vrijwel geheel in de schedel van het meisje verdween en dat de schedelinhoud op straat lag.

Beer: 'De moeder kwam bij ons nadat de verzekeraar haar jarenlang gezegd had dat ze de begrafenis vergoed kon krijgen, en de groeten. Als advocaat mogen wij hier aan tafel wel vaker uitleggen aan mensen die hun kind hebben verloren dat de wet helaas zo in elkaar zit. Maar deze moeder vertelde een bijzonder vreselijk verhaal. Wat de moeder had waargenomen raakte mij zeer. Daarin lag de sleutel tot een vergoeding. Het was duidelijk dat de vreselijke details opgeschreven moesten worden zoals de

moeder die beleefd had, opdat iedereen zich de gevolgen voor haar kon voorstellen.

Ons hele kantoor voelde zich bij de zaak betrokken. Met name August Van heeft een grote bijdrage geleverd. We praatten erover met elkaar: wat vind jij, zijn we op de goede weg? We wisten dat we met iets nieuws bezig waren. De verzekeraar, die aanvankelijk niks wilde, heeft tijdens de loop van het proces geprobeerd de zaak alsnog te regelen. Maar mijn cliënte wilde nu echter liever een beslissing van de rechter.

We vonden wetenschappers die bereid waren om mee te brainstormen. Een psychiater heeft onmiddellijk het geestelijk letsel omschreven als een ernstige posttraumatische stressstoornis waarbij de moeder de afschuwelijke confrontatie met haar dochter

De kern van Taxibus

Na de gruwelijke confrontatie die de moeder onderging, moest zij zich onder psychiatrische behandeling stellen. De Hoge Raad bepaalt dat de moeder recht heeft op een vergoeding van haar schrik- en shockschade en geeft cumulatieve vereisten voor het aannemen van aansprakelijkheid: 1. schending van een verkeers- of veiligheidsnorm, 2. waarnemen van het ongeval of directe confrontatie met de gevolgen ervan door getuige, 3. een nauwe relatie tussen getuige en slachtoffer, 4. een emotionele schok met als gevolg psychisch letsel.

herbeleeft, en vastgesteld dat de stoornis niet veroorzaakt was door alleen het verlies van haar kind. Vervolgens konden wij aantonen dat het niet om overlijdensschade ging maar om letselschade. Bovendien was de Hoge Raad het met ons eens dat de bestuurder van de taxibus niet alleen tegenover het overreden meisje maar ook tegenover haar moeder

onrechtmatig had gehandeld waardoor vergoeding van letselschade kon plaatsvinden. Taxibus heeft invloed gehad op de letselschadepraktijk in het algemeen, en dus ook op de onze. Het rechtsgevoel van mensen kunnen we nu beter bevredigen. De moeder heeft laten weten dat het feit dat ze dit gewonnen had haar echt wat

opgeleverd heeft. Het ging niet om het geld, maar om de erkenning. Sindsdien vragen cliënten vaker smartengeld. Dan kijk ik hoe het geestelijk letsel in relatie staat tot de confrontatie met het trauma. Lang niet altijd is het verband aantoonbaar. Dus zo'n beschrijving door de moeder, in al haar horror details, hadden we echt nodig.'

(advertenties)

Wij leveren u medische argumenten

Al twintig jaren zijn wij advocaten behulpzaam bij het oplossen van problemen met een medisch aspect, zoals:

- De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?
- De erfgenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?
- Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeer ik zijn smart?
- De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?
- De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zoveel als vroeger?
- De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

dr. mr. J.W. Bins, arts RGA

Bertus Rimaweg 18
2597 BV Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties

Superieure toga's

- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

Alt Kam Boer a d v o c a t e n

Civiele cassatie?

- prijsafspraken mogelijk
- ook op basis van toevoeging

Info: mr H.J.W. Alt, Pb. 82228, 2508 EE Den Haag,
tel.: 070 358 94 79, fax: 070 358 51 97
alt@altkamboer.com, www.altkamboer.com

BANNING

Play to win

werkenbijbanning.nl

'11': a football table designed by GRO design and developed by TIM model makers. www.eleventhgame.com

Kroniek pensioen- recht

2007-2008

In dit nummer

- * Pensioenwet
- * Aansprakelijkheid voor uitvoering pensioenregelingen
- * Evenredige opbouw en (af)financiering van pensioen
- * Herstel administratieve fouten
- * Faillissement en pensioen
- * Overgang van onderneming
- * Echtscheiding
  - Pensioenverrekening
  - Pensioenverevening
  - Alimentatie
- * Gelijke behandeling
  - Arbeidsovereenkomst voor bepaalde of onbepaalde tijd, voltijd of deeltijd
  - Franchise
  - Ruilvoet
  - Leeftijdsonderscheid
  - Handicap of chronische ziekte
- * Ontbinding arbeidsovereenkomst door pensionering
  - Pensioenregel
  - Beëindiging dienstverband na verlenging
  - Doorwerken naast pensioen
- Wijziging pensioenregeling/indexering
  - Intrekken bijspaarregeling na wetswijziging
  - Wijziging pensioenregeling gebrekkig gecommuniceerd
  - (Ontbreken van) eenzijdig wijzigingsbeding in pensioenovereenkomst
  - Rechtsverwerking
  - Wijziging uitvoeringsovereenkomst
- * Verjaring/rechtsverwerking

In deze Kroniek pensioenrecht worden voor de periode 2007-2008 actuele pensioenvraagstukken belicht. Daarbij komt naast jurisprudentie ook de met ingang van 1 januari 2007 in werking getreden Pensioenwet (PW) aan bod.

.....
B.J. Bodewes, A.W. Cramer,
Z. Kasim en W.P.M. Thijssen
advocaten¹
.....

Pensioenwet

De PW richt zich sterk op de drie bij een pensioenverhouding betrokken partijen: de werkgever, de werknemer en de pensioenuitvoerder (een bedrijfstakpensioenfonds, een ondernemingspensioenfonds of een verzekeringsmaatschappij). Met de PW is een gesloten stelsel van pensioenovereenkomsten geïntroduceerd. Doel is te voorkomen dat voor werknemers onduidelijkheid bestaat over de inhoud van hun pensioenregeling (zie art. 13 PW en TK 30 413, nr. 3, p. 3). Daarnaast is in lagere regelgeving de zogenoemde toeslagenmatrix opgenomen. Deze moet onduidelijkheid voorkomen over de indexering van een ingegaan pensioen of een 'slapend' pensioen (de pensioenaanspraak van degene van wie het dienstverband is geëindigd voor diens pensioendatum). Verder bevat de PW een uitgebreide *governance*-regeling (art. 30 PW) die het bestuur van een pensioenfonds onder intern en extern toezicht stelt. De PW beoogt het waarborgen van pensioen en de indexering daarvan.

De belangrijkste naslagwerken over de PW zijn de bundel *Tekst & Commentaar Pensioenrecht*, 2e druk, Kluwer, Deventer, 2007 en het verzamelwerk *Pensioenwet, Analyse en commentaar*, on-

der redactie van E. Lutjens, Kluwer, Deventer, 2008 (2e druk).

Aansprakelijkheid voor uitvoering pensioenregelingen

In jurisprudentie gewezen onder de Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW) is de lijn waar te nemen dat pensioenuitvoerders naast werkgevers in toenemende mate aansprakelijk zijn voor de inhoud van een pensioenregeling (zie 'Kroniek Pensioenrecht 2004-2005, deel I', in: *Advocatenblad* 2005-10, p. 476). Die lijn is voortgezet in (de toelichting op)

de PW, in die zin dat een pensioenuitvoerder een zelfstandige verantwoordelijkheid heeft voor de 'juridische correctheid' van een pensioenreglement (o.a. TK 30 413, nr. 17, p. 38). Kon een pensioenuitvoerder voorheen volstaan met het geven van een waarschuwing aan de werkgever of aan CAO-partijen die een met de wet strijdige pensioenregeling creëerde(n), momenteel kan hij ook zelfstandig worden aangesproken.

Van groot belang voor verzekeraars is dat met de uitvoering van de PW de regel 'geen premie, geen uitkering' (art. 4 lid 2 van de tot 1 januari 2007 geldende Regelen verzekeringsovereenkomsten PSW) is komen te vervallen. Deze regel beschermt verzekeraars niet langer, bijvoorbeeld tegen een werkgever die voor vrouwelijke werknemers geen pensioenpremie wenst af te dragen.

.....
¹ Mr. Z. Kasim en mr. W.P.M. Thijssen zijn werkzaam als advocaten bij Thijssen Pensioen Advocaten in Amstelveen. Mr. B.J. Bodewes en mr. A.C. Cramer zijn werkzaam als advocaten bij Bodewes & Cramer Pensioenrechtadvocaten te Amsterdam.
.....

Evenredige opbouw en (af)-financiering van pensioen

Financieringsachterstand kan onder meer het gevolg zijn van premieachterstand, onjuiste berekening van de premie verschuldigd voor een premieovereenkomst met garantieniveau en dergelijke.

Hof 's-Hertogenbosch 10 oktober 2006, PJ 2007/1 betrefte de situatie dat het uitvoeringsorgaan niet goed was geïnformeerd over salarisstijgingen en illustreert weer eens dat de C-polisconstructie (de constructie waarbij de werkgever de werknemer financieel in staat stelt een pensioenverzekering bij een verzekeraar te sluiten ter uitvoering van een pensioenovereenkomst) tot veel getouwtrek kan leiden op het moment dat een dienstverband eindigt. Een interessant aspect dat in het arrest aan de orde komt, is de vraag welke verplichtingen in geval van een C-polisconstructie op de werknemer rusten en welke verplichtingen op de werkgever. Het hof oordeelde dat de werknemer zelf verantwoordelijk was voor het doorgeven van salarisverhogingen aan de pensioenverzekeraar omdat de werknemer zelf verzekeringnemer is.

Deze problematiek is ook onder de Pensioenwet nog relevant, omdat het weliswaar niet meer mogelijk is nieuwe C-polissen af te sluiten, maar bestaande C-polissen nog wel mogen worden voortgezet (art. 18 van de Invoerings- en aanpassingswet Pensioenwet).

Herstel administratieve fouten

Regelmatig rijst de vraag of een werknemer mocht vertrouwen op onjuiste informatie die door een pensioen-uitvoerder is verstrekt (art. 3:35 BW). Het blijft lastig te bepalen welk kennisniveau en welk onderzoek mag worden verwacht van een werknemer die onjuiste informatie ontvangt. In zijn arrest van 24 november 2006 (LJN: AZ4235) overwoog het Hof Den Haag

Moet ik in staat zijn mijn pensioenopbouw te begrijpen? Als verder er ook niemand iets van snapte?

dat algemeen bekend is dat 'weinig werknemers in dit land in staat' zijn 'de opbouw van hun pensioenaanspraken aan de hand van jaarlijkse opgaven van – uitsluitend – de verzekerde pensioenbedragen te doorgronden' en oordeelde vervolgens in het voordeel van de betrokken werknemer. Hof Amsterdam 11 januari 2007 (LJN: BA5915) en Hof 's-Hertogenbosch 22 januari 2008, PJ 2008/25 worstelden met vergelijkbare kwesties, maar in beide zaken werd ten nadele van de werknemer geoordeeld. In de eerstgenoemde zaak omdat de fout ook voor een leek kenbaar was, in de tweede omdat de omstandigheid dat sprake was van een extreem groot leeftijdsverschil tussen de pensioenge-rechtigde en haar overleden man, niet was gemeld.

Faillissement en pensioen

De combinatie faillissement en pensioen is de afgelopen tien jaar veelbesproken geweest in verband met geruchtmakende faillissementen. De rechtspraak is in dat opzicht uitgekristalliseerd en de materie is door het verbod op uitstel-

financiering van 1 januari 2000 wel tot rust gekomen. De rechtspraak beperkte zich de afgelopen periode tot twee technische zaken, voor de praktijk niet alleen interessant maar ook relevant.

Een vergoeding in het kader van de ontbinding van een arbeidsovereenkomst dient te worden toegerekend aan de periode gelegen na het einde van de dienstbetrekking, omdat de vergoeding strekt tot het compenseren van toekomstig gemist inkomen. Een werkgever had bij het bepalen van de ontbindingsvergoeding rekening gehouden met de betalingsverplichting voor niet-afgedragen pensioenpremies. Door een daaropvolgend faillissement kon de vergoeding niet betaald worden. Het UWV weigerde om op grond van het bepaalde in art. 64 WW deze betalingsverplichting voor de achterstallige pensioenpremies over te nemen. De CRvB gaf het UWV daarin gelijk, in de uitspraak van 18 april 2007, LJN: BA 3606.

Rechtbank Leeuwarden 24 oktober 2007, PJ 2007/140 oordeelde dat aan een bestuurder van een gefailleerde vennootschap een dusdanig ernstig persoonlijk verwijt kon worden gemaakt, dat de bestuurder persoonlijk aanspra-

kkelijk was voor het feit dat gedurende bijna vijf jaar de op het salaris van de werknemers ingehouden pensioenpremies niet aan een pensioenuitvoerder waren afgedragen. De rechtbank verweet de bestuurder dat hij niet had ingegrepen terwijl hij ervan op de hoogte was dat premieafdracht achterwege was gebleven, dat hij de werknemers aan het lijntje had gehouden en dat hij de werknemerspremies had gebruikt voor de gewone bedrijfsvoering.

Overgang van onderneming

Door EG-Richtlijnen en implementatiewetgeving zijn werknemers beschermd bij de overgang van ondernemingen. Gaat een onderneming over op basis van een activa-passivatransactie, dan gaan ook de werknemers over. De hoofdregel (art. 7:662 BW) is dat de verkrijger de arbeidsvoorwaarden van de vervreemder dient voort te zetten. Sedert 1 juli 2002 geldt dit, behoudens enkele bijzondere situaties, ook voor pensioen.

Hof 's-Hertogenbosch 17 juli 2007, *PJ* 2007/114 oordeelde ten aanzien van een pensioentoezegging dat de verkrijgende onderneming niet verplicht was de pensioentoezegging voort te zetten die gold bij de vervreemder. Reden daarvoor was dat bij de verkrijger al vóór de overdracht een eigen pensioenregeling gold, waardoor ingevolge art. 7:664 BW de 'eigen' pensioentoezegging op de werknemers die overkwamen, kon worden toegepast. Het hof benadrukte dat ten aanzien van de beoordeling van het tijdstip van het bestaan van de dienstverbanden bij de verkrijgende partij (art. 7:664 BW) het moment van overgang beslissend is en niet het moment waarop tussen de overdragende en de verkrijgende partijen overeenstemming is bereikt. Dit betekent dat een 'eigen' regeling nog in het leven kan worden geroepen na het sluiten van de overeenkomst die tot de overgang van een onderneming leidt om te ontkomen aan de werking van art. 7:663 BW, mits dit gebeurt vóór de feitelijke uitvoering van deze overeenkomst. Rest de vraag of vereist is dat er ook feitelijk werknemers deelnemen aan die 'eigen' regeling.

Echtscheiding

In het kader van echtscheiding gaan we in op jurisprudentie rond de bekende thema's pensioenverrekening en pensioenverevening. Voorts is, in het kader van procedures over alimentatie, jurisprudentie gewezen over de invloed van pensioen op draagkracht en behoefte, de toetsstenen van de alimentatieberekening.

Pensioenverrekening

In geval van inschrijving van scheiding van tafel en bed of echtscheiding op of na 27 november 1981, maar vóór 1 mei 1995, is het Boon/Van Loon-regime voor pensioenverrekening (HR 27 november 1981, *NJ* 1982, 503) van toepassing (zie 'Kroniek pensioenrecht 2004-2005, deel I', in: *Advocatenblad* 2005-10; 'Kroniek pensioenrecht 2004-2005, deel II', in: *Advocatenblad* 2005-11; en 'Kroniek pensioenrecht 2005-2006', in: *Advocatenblad* 2006-3).

In HR 22 december 2006, *PJ* 2007/28 ging het om de verrekening van pensioenrechten uit een in juni 1981 ontbonden gemeenschap. Verrekening van pensioenaanspraken was achterwege gebleven. De man verzocht om nihilstelling alimentatie. De vrouw bestreed het verzoek en verzocht in reconventie alsnog om verrekening van de pensioenaanspraken van de man. De Hoge Raad wees het verzoek van de vrouw af, omdat de verdeling in juni 1981 was voltooid en in overeenstemming was met het destijds geldende recht. De Hoge Raad heeft met het Boon/Van Loon-arrest beoogd oude verdelingen niet opnieuw ter discussie te stellen, maar slechts voor toekomstige verdelingen vanaf 27 november 1981 'nieuw recht' te scheppen.

Rechtbank Maastricht 4 juli 2007, *PJ* 2007/119 had betrekking op een echtscheiding die op 5 augustus 1982 (onder het Boon/Van Loon-regime) werd ingeschreven. Pensioenverrekening was achterwege gebleven. In 2006 bereikte de man de pensioengerechtigde leeftijd en ontving hij pensioenuitkeringen. De vrouw vorderde betaling van een deel van het ouderdomspensioen van de man, te weten dat deel dat tijdens het huwelijk was opgebouwd. De rechtbank oordeelde dat het recht op pen-

sioenverrekening alsnog kon worden ingeroepen. Een beroep op verjaring slaagde niet. Art. 3:179 lid 2 BW houdt namelijk in dat nadere verdeling van een ontbonden gemeenschap kan worden gevorderd, indien bij een verdeling tot de gemeenschap behorende goederen zijn overgeslagen.

Pensioenverevening

De Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (Wet VPS) is van toepassing op beëindigingen van huwelijken (het geregistreerd partnerschap wordt gelijkgesteld met een huwelijk) of scheidingen van tafel en bed tot stand gekomen op of na 1 mei 1995. In HR 9 februari 2007, *PJ* 2007/42 handelde het om de verevening van ouderdomspensioen dat door een werknemer/groootaandeelhouder in een pensioenvennootschap was opgebouwd. De vrouw eiste afstorting van haar recht op uitbetaling van ouderdomspensioen door de bv bij een externe verzekeraar. De werknemer/groootaandeelhouder stelde over onvoldoende liquide middelen te beschikken om de afstorting te kunnen realiseren. De Hoge Raad oordeelde dat afstorting bij een verzekeraar in beginsel verplicht is. Slechts wanneer de continuïteit van de bedrijfsvoering in gevaar komt, geldt een uitzondering. Als de onderneming niet zelf over voldoende middelen beschikt, dient afstorting met gelden van buiten de vennootschap te worden gefinancierd.

In latere rechtspraak inzake verevening van in eigen beheer opgebouwde pensioenrechten, is in dezelfde lijn als door de Hoge Raad geoordeeld (Rechtbank Breda 3 oktober 2007 (LJN: BB7052) en Hof 's-Hertogenbosch 15 januari 2008, *PJ* 2008/19). De Rechtbank Arnhem 8 november 2007, *PJ* 2007/3 hield een beslissing in een soortgelijke zaak aan in afwachting van een deskundigenrapport over de hoogte van het af te storten bedrag. De auteurs zijn nog niet bekend met het eindvonnis, maar dat zal naar alle waarschijnlijkheid in lijn liggen met de hiervoor besproken rechtspraak. In Rechtbank Zutphen 1 augustus 2007, *PJ* 2008/20 ging het om een te verevenen pensioen uit hoofde van een streefregeling (een premieovereenkomst met beoogd pensioenniveau). De Wet VPS

voorziet niet in een expliciete regeling voor het bepalen van het recht op uitbetaling van ouderdomspensioen uit hoofde van streefregelingen. Het geschil betrof de vraag of de verzekeraar het te verevenen ouderdomspensioen op de juiste wijze had berekend. De rechtbank was van oordeel dat de berekeningsmethode van de verzekeraar niet ongebruikelijk was en in lijn lag met de strekking en de methodiek van de Wet VPS. Er bestond een recht op uitbetaling conform de berekening van de verzekeraar.

Alimentatie

Op grond van de Wet limitering alimentatie (als onderdeel van Boek 1 van het BW op 1 juli 1994 in werking getreden) eindigt de alimentatieverplichting van de gewezen echtgenoot in beginsel na twaalf jaar. Alimentatieverplichtingen voortvloeiend uit een rechterlijke uitspraak of overeengekomen voor 1 juli 1994 eindigen in de regel, op grond van overgangsrecht, na vijftien jaar. Een rechter kan naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid anders oordelen en de termijn verlengen (Rechtbank 's-Gravenhage 21 november 2006, LJN: AZ5415).

HR 10 november 2006, *PJ* 2007/15 oordeelde over een verzoek tot alimentatiebeëindiging van een vóór 1 juli 1994 vastgestelde alimentatieverplichting. De Hoge Raad was van oordeel dat bij de beoordeling van een verlenging na vijftien jaar rekening dient te worden gehouden met de omstandigheid of de gewezen echtgenoot al dan niet aanspraak heeft op betalingen uit hoofde van verrekening of verevening van het pensioen van de alimentatieplichtige.

HR 19 januari 2007, *PJ* 2007/41 betrof een verzoek tot vermindering van alimentatie op grond van gewijzigde omstandigheden. De alimentatiegerechtigde vrouw genoot inmiddels AOW, eigen pensioen en een deel van het pensioen van haar ex-echtgenoot. De Hoge Raad oordeelde dat een rechter met voren genoemde inkomsten van de vrouw rekening kan houden bij de vaststelling van een nieuw alimentatiebedrag. Hof 's-Gravenhage 2 mei 2007 (LJN: BA7421) oordeelde in een soortgelijke kwestie dat de alimentatieverplichting werd verlengd, maar dat de alimentatie op

een lager bedrag werd bepaald.

Rechtbank Zutphen 8 maart 2007, *PJ* 2007/70 hield in dat bij de vaststelling van de draagkracht voor de berekening van een alimentatieverplichting rekening kan worden gehouden met daling van inkomen als gevolg van pensionering.

Gelijke behandeling

Het onderwerp gelijke behandeling is in de vorige twee kronieken uitgebreid aan de orde gekomen. Hierna behandelen wij diverse onderwerpen met betrekking tot gelijkebehandelvraagstukken in relatie tot pensioen. Gelijkebehandelingswetgeving is pensioenregelingen steeds meer gaan beheersen en is, zo blijkt uit de navolgende jurisprudentie, soms zelfs direct bepalend voor de inhoud van pensioenovereenkomsten.

Arbeidsovereenkomst voor bepaalde of onbepaalde tijd, voltijd of deeltijd

In CGB 10 mei 2007, CGB 2007-73, *PJ* 2007/133 oordeelde de CGB (conform eerdere beslissingen) dat uitsluiting van deelneming aan een pensioenregeling van werknemers met een tijdelijk contract nadelig uitpakt voor vrouwe-

lijke werknemers omdat vaststaat dat feitelijk meer vrouwen dan mannen in deeltijd werken. In de berechte situatie was sprake van direct onderscheid tussen mannen en vrouwen op grond van het tijdelijke karakter van de opeenvolgende arbeidsovereenkomsten.

In CGB 13 september 2007, CGB 2007-167, *PJ* 2007/38 werd geoordeeld dat een pensioenfonds verboden onderscheid maakte op grond van arbeidsduur bij korting van neveninkomsten op een vroegpensioenuitkering. Door bijverdiensten van deelnemers te korten op de uitkering, werden deeltijders zwaarder getroffen dan voltijders, hetgeen naar het oordeel van de CGB niet objectief gerechtvaardigd indirect onderscheid tussen mannen en vrouwen opleverde, omdat significant meer vrouwen dan mannen in deeltijd werken.

Franchise

De tegenstrijdigheid in de visie tussen de CGB en de burgerlijke rechter (Kantonrechter Heerlen 6 juli 2005, *PJ* 2005/93) ten aanzien van de kostwinnersfranchise is in de vorige kroniek reeds uitgebreid aan de orde gekomen. In hoger beroep tegen het vonnis van de Kantonrechter Heerlen, oordeelde het Hof 's-Hertogenbosch 3 april 2007, *PJ* 2007/72 dat de kantonrechter juist had geoordeeld. De tegenstrijdigheid

in de visie van de CGB en de rechtspraak ten aanzien van de kostwinnersfranchise blijft daarom bestaan.

Ruilvoet

In CGB 6 juli 2007, CGB 2007-123, PJ 135 was de CGB van oordeel dat een beroepspensioenfonds geen verboden onderscheid maakte tussen mannen en vrouwen (geen verboden onderscheid op grond van geslacht) door voor mannen en vrouwen een verschillende ruilvoet voor de omrekening van ouderdomspensioen in nabestaandenpensioen (zie art. 12c lid 4 WGB) te hanteren.

Leeftijdsonderscheid

De Rechtbank 's Gravenhage 18 juli 2006, PJ 2007/16 oordeelde over de vraag of het Notarieel Pensioenfonds onderscheid maakte naar leeftijd ten aanzien van het arbeidsongeschiktheidspensioen. Wanneer een deelnemer aan het Notarieel Pensioenfonds arbeidsongeschikt wordt op of na de leeftijd van vijftig jaar, geldt als arbeidsongeschiktheids criterium of de deelnemer nog werkzaamheden als notaris kan verrichten. Indien een deelnemer arbeidsongeschikt wordt vóór het bereiken van de leeftijd van vijftig jaar, geldt het criterium of de deelnemer arbeid kan verrichten in een functie zoals gezonde personen met soortgelijke opleiding en ervaring dat kunnen. Het leeftijdsonderscheid werd door het pensioenfonds gerechtvaardigd met het argument dat ouderen minder mogelijkheden hebben op de arbeidsmarkt. Volgens de rechtbank was dit geen rechtvaardiging, want de vóór het bereiken van de leeftijd van vijftig jaar arbeidsongeschikt geworden notaris blijft na zijn vijftigste met het afwijken van de arbeidsongeschiktheids criterium te maken houden.

CGB 17 april 2007, CGB 2007-64 oordeelde over een overgangsregeling die was getroffen naar aanleiding van de Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling (Wet VPL). In deze overgangsregeling werd voor oudere werknemers een aanzienlijk hogere

aanvullende prepensioenpremie afgedragen dan voor jongere werknemers. De CGB constateerde dat sprake was van onderscheid op grond van leeftijd. Het onderscheid was echter terug te voeren op actuariële berekeningen en viel daarmee onder de uitzondering van art. 8 lid 3 WGBLA.

In een oordeel van de CGB van 14 mei 2007, CGB 2007-79 kwam leeftijds onderscheid in een ouderenregeling aan de orde. Voor ex-werknemers van 56 jaar en ouder gold een minder gunstige afvloeiingsregeling dan voor ex-werknemers jonger dan 56 jaar. De CGB oordeelde dat het gemaakte leeftijds onderscheid objectief gerechtvaardigd was, omdat de afvloeiingsregeling van de oudere groep was gebaseerd op inkomenszekerheid. De afvloeiingsregeling voor de jongere groep was gebaseerd op de gedachte 'van werk naar werk'.

CGB 7 september 2007, CGB 2007-164 betrof een ambtenaar die geen gebruik mocht maken van het FPU-arrangement van het ABP omdat de ambtenaar nog geen 57 jaar was. De CGB was van oordeel dat deze weigering op grond van leeftijd gerechtvaardigd was. De werkgever had ervoor gekozen om de hem opgelegde reductiecapaciteit te bereiken binnen een bepaald budget en daarom het FPU-arrangement alleen in te zetten voor werknemers van 57 jaar en ouder. Dit doel was legitiem en het leeftijdsonderscheid was een proportioneel middel om dit doel te bereiken.

CGB 13 december 2007, CGB 2007-216 betrof een compensatieregeling ge-

troffen naar aanleiding van het afschaffen van de VUT-regeling. Jaarlijks was 5% van de loonruimte beschikbaar voor arbeidsvoorwaardelijke regelingen. De CGB stelde vast dat geen sprake was van onderscheid op grond van leeftijd, aangezien de compensatieregeling niet direct naar leeftijd verwijst en de compensatieregeling niet nadelig uitpakt voor bepaalde leeftijdsgroepen, nu de regeling inhield dat 5% van het brutojaarsalaris beschikbaar was voor compensatie en daarom leeftijdsneutraal is. Het feit dat salarissen bij het stijgen van de leeftijd hoger plegen te zijn, zodat voor ouderen een relatief hoger bedrag voor compensatie beschikbaar werd gesteld, hield geen onderscheid in.

CGB 3 maart 2008, CGB 2008-24 betrof een pensioenreglement van een bedrijfstakpensioenfonds waarin met betrekking tot de pensioenopbouw voor deelnemers die op of na 1 januari 1950 waren geboren, een lagere franchise (AOW-inbouw) en een hoger opbouwpercentage werden gehanteerd dan voor deelnemers die vóór 1950 waren geboren. De CGB stelde vast dat sprake was van direct onderscheid naar geboortjaar. Het bedrijfstakpensioenfonds had aangevoerd dat met de pensioenregeling werd beoogd een collectieve regeling te creëren, gebaseerd op solidariteit, die aansloot op de Wet VPL en voor alle deelnemers een vergelijkbaar pensioenresultaat opleverde, zonder dat dit zou leiden tot een algehele stijging van de pensioenlasten binnen de bedrijfstak. De CGB overwoog dat dit doel legitiem is en dat het middel passend en noodzakelijk was om het doel te bereiken. Het bedrijfstakpensioenfonds maakte derhalve geen verboden onderscheid op grond van leeftijd.

CGB 7 augustus 2007, CGB 2007-150 oordeelde juist wel dat sprake was van verboden onderscheid op grond van leeftijd, ondanks het gestelde dat de solidariteitsgedachte de aanleiding was voor het maken van het onderscheid. Dit omdat de categorie werknemers die de bijdrage moest voldoen op de pensioendatum in een slechtere positie zou verkeren dan de categorie ten behoeve van welke de bijdrage moest worden voldaan.

Kantonrechter Maastricht 23 januari 2008, PJ 2008/18 was van oordeel dat het

leeftijdsonderscheid dat wordt gemaakt in het pensioenreglement van het ABP zijn rechtvaardiging vindt in de solidariteitsgedachte.

De auteurs concluderen dat, mits een proportioneel middel wordt toegepast, leeftijdsonderscheid in een pensioenregeling gerechtvaardigd kan zijn, indien daarmee een goede aansluiting op de wetgeving wordt gerealiseerd.

Rechtbank Arnhem 13 december 2006, PJ 2007/33 betrof een Sociaal Plan dat twee regelingen kende, namelijk één voor werknemers van 57,5 jaar en ouder en een andere voor werknemers zonder het stellen van een leeftijdscriterium, echter met uitsluiting van die tweede regeling voor werknemers van 57,5 jaar en ouder. Dit leverde verboden leeftijdsonderscheid op. De werkgever diende alle werknemers, ongeacht hun leeftijd, de keuze tussen beide regelingen te bieden.

In Rechtbank 's-Gravenhage 15 augustus 2006, PJ 2007/31 diende te worden geoordeeld over een FPU-arrangement dat alleen openstond voor werknemers vanaf 57 jaar. Ter onderbouwing van de beslissing om aan 55- en 56-jarigen niet de mogelijkheid te bieden om vervroegd met pensioen te gaan, werd overwogen dat toekenning van een aanvulling op het FPU-pensioen voor 55- en 56-jarigen in verband met de tot het 65ste jaar te overbruggen periode tot onaanvaardbaar hoge uitgaven zou leiden. Die toekenning zou voorts niet nodig zijn voor het behalen van de taakstelling. Volgens de rechtbank leverden deze argumenten voldoende rechtvaardigingsgronden op voor dit leeftijdsonderscheid. De Centrale Raad van Beroep (CrvB 12 juli 2007, PJ 2007/108) oordeelde in een soortgelijke zaak eveneens dat in die kwestie voldoende rechtvaardigingsgronden voor leeftijdsonderscheid aanwezig waren voor het niet-aanbieden van FPU-arrangementen aan werknemers jonger dan 55 jaar.

CGB 6 juli 2007, PJ 2007/135 gaf een oordeel over eigen handelen bij een aantal modellen dat in verband met verlaging van de toetredingsleeftijd van 25 naar 21 jaar in de beschikbare premieregeling werd gehanteerd. In alle modellen gold voor de leeftijdsgroep 21-25 jaar een andere premie dan voor

de leeftijdsgroep 25 jaar en ouder. Hoewel de commissie erkende dat het doel – aanpassen van de bestaande regeling aan de Pensioenwet – legitiem was, was het leeftijdsonderscheid niet gerechtvaardigd, want die aanpassingen konden ook worden gerealiseerd zonder leeftijdsonderscheid te maken.

Handicap of chronische ziekte

Rechtbank 's-Gravenhage 28 september 2006, PJ 2007/32 oordeelde dat het op de FPU-uitkering in mindering brengen van invaliditeitspensioen geen verboden onderscheid als bedoeld in de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte opleverde, omdat het doel van de kortingsregeling objectief was gerechtvaardigd, namelijk het tegengaan van onbeperkte cumulatie van inkomens.

CGB 13 december 2007, CGB 2007-217 betrof de vraag of in een pensioenreglement van een pensioenfonds onderscheid mocht worden gemaakt op grond van handicap of chronische ziekte door te bepalen dat bij het intreden van arbeidsongeschiktheid geen premievrijstelling zou worden verleend wanneer de deelnemer al ten minste 25% arbeidsongeschikt was op de datum waarop zijn deelneming laatstelijk aanving. Het doel van deze bepaling was om te voorzien in premievrije deelneming voor mensen die arbeidsongeschikt waren geworden voor het verrichten van werkzaamheden in de bedrijfstak. De CGB oordeelde dat het middel niet geschikt was om het doel te bereiken en dat het pensioenfonds om die reden jegens de deelnemer verboden onderscheid op grond van handicap of chronische ziekte had gemaakt.

Ontbinding arbeidsovereenkomst door pensionering

Op de zogenoemde pensioenregel (een arbeidsovereenkomst eindigt van rechtswege bij pensioeningang) valt veel en steeds meer af te dingen. Dat blijkt ook uit de recente ontwikkelingen in de jurisprudentie.

Pensioenregel

HvJ EG 16 oktober 2007, JAR 2007/288 betrof de nationale regeling van Spanje die inhoudt dat clausules in CAO's over gedwongen pensionering rechtsgeldig zijn als de 65-jarige leeftijd is bereikt en aanspraak kan worden gemaakt op ouderdomspensioen. Dergelijk leeftijdsonderscheid dient een legitiem doel indien positieve effecten voor werkgelegenheid, de arbeidsmarkt of beroepsopleidingen worden beoogd. Het doel van de Spaanse regeling was bestrijding van werkloosheid. De midelen waren passend en noodzakelijk, temeer daar de regeling niet alleen uitging van een vaste pensioenleeftijd, maar ook rekening hield met de feitelijke ingangsdatum van ouderdomspensioen. Het gemaakte leeftijdsonderscheid was gerechtvaardigd.

Beëindiging dienstverband na verlenging

CGB 20 maart 2007, CGB 2007-42 oordeelde over de beëindiging van het dienstverband van een penitentiair inrichtingswerker bij het bereiken van de 60-jarige leeftijd. Een verzoek tot verlenging van het dienstverband met één jaar was toegewezen, het verzoek tot een tweede verlenging werd afgewezen.

Het onderscheid hield verband met veiligheidsrisico's. Dit doel was naar het oordeel van de CGB legitiem. Het middel was bovendien geschikt. De verlenging diende om vacatures te vervullen en stond daarom haaks op het doel. Daarom was het middel niet geëigend om het gestelde legitieme doel te bereiken. Vlg. J.E. Bonn, 'Discriminatie bewijzen', *Advocatenblad* 2008-12, p. 509.

In Kantonrechter Amsterdam 15 november 2006, JAR 2007/4 was een arbeidsovereenkomst bij het bereiken van de 60-jarige leeftijd van rechtswege geëindigd. Vervolgens werd de arbeidsovereenkomst drie keer voor bepaalde tijd voortgezet. De vraag was of de laatste overeenkomst op grond van art. 7:667 lid 4 BW van rechtswege kon eindigen. Omdat de CAO in beëindiging van het dienstverband van rechtswege bij het ingaan van het pensioen voorzorg, kon redelijkerwijs niet worden aangenomen dat bij het einde van de arbeidsovereenkomst voor bepaalde

tijd de positie van de werknemer onvoldoende zou zijn beschermd indien ontslagbescherming zou ontbreken. Het einde van rechtswege dient dan ook in dit geval voor de toepasselijkheid van art. 7:667 lid 4 BW gelijkgesteld te worden met een rechtsgeldige opzegging of ontbinding door de rechter.

Doorwerken naast pensioen

In Kantonrechter Amsterdam 30 januari 2008, JAR 2008/44 was een werknemer 67 jaar en werkzaam in de functie van verkoopadviseur. Vanaf zijn 60-jarige leeftijd maakte de werknemer gebruik van een vroegpensioenregeling en werkte hij daarnaast nog drie dagen per week. De werkgever verzocht ontbinding van de arbeidsovereenkomst omdat voor adequate doorstroming was vereist dat de werknemer werd vervangen door een verkoopadviseur die aanmerkelijk hogere verkoopresultaten boekte. De rechter oordeelde dat geen

sprake was van leeftijdsdiscriminatie. Het mocht zo zijn dat de werkgever feitelijk doende was zijn verkopersteam te verjongen, maar daarmee was niet aanmerkelijk geworden dat deze werkgever vanwege de leeftijd van de betreffende werknemer afscheid van hem wenste te nemen.

Wijziging pensioenregeling/indexering

Het (eenzijdig) wijzigen van arbeidsvoorwaarden is ook binnen het pensioenrecht een actueel thema. Daar gaat het niet alleen om wijziging van pensioenarbeidsvoorwaarden (pensioenovereenkomsten), maar ook om wijziging van de regelingen van pensioenfondsen (pensioenreglementen).

Intrekken bijspaarregeling na wetswijziging

De Kantonrechter Heerlen 24 januari 2007, PJ 2007/49 oordeelde dat het het ABP was toegestaan bijspaarproducten ter aanvulling van vroegpensioen te beëindigen. Achtergrond van deze beëindiging was de invoering van de Wet VPL, die het ABP tot aanpassing dwong. Naar het oordeel van de Kantonrechter Heerlen waren de pensioenaanspraken, voor zover nog niet ingegaan, voorwaardelijke rechten en leverde het ontnemen van voorwaardelijke rechten geen tekortkoming van het ABP ten opzichte van de deelnemers op.

Wijziging pensioenregeling gebrekkig gecommuniceerd

Rechtbank Rotterdam 15 november 2006, PJ 2007/23 betrof een eenzijdig doorgevoerde wijziging van een pensioenregeling over welke wijziging werknemers schriftelijk waren geïnformeerd. Op een formulier konden werknemers aangeven dat zij niet akkoord gingen met de regeling. Niet ws vermeld dat de indexering van het pensioen voorwaardelijk was. Enkele jaren later (in 1996) werd de tekst van het nieuwe reglement uitgereikt, dat wel een zogenoemde voorwaardelijkheidsverklaring bevatte. Pas in 2005 ondernam een van de werknemers actie en stelde recht te hebben op onvoorwaardelijke indexering. Gelet op het grote tijdsverloop oordeelde de Rechtbank Rotterdam echter dat de werkgever erop had mogen vertrouwen dat de werknemer akkoord was gegaan met de voorwaardelijke indexering. Hij had immers de mogelijkheid bezwaar te maken en om naar aanleiding van het pensioenreglement nadere informatie in te winnen, maar heeft dat nagelaten.

(Ontbreken van) eenzijdig wijzigingsbeding in pensioenovereenkomst

De Kantonrechter Gouda 16 november 2006, PJ 2007/103 oordeelde over een werkgever die een werknemerspremie van 50% wilde invoeren. In het pensioenreglement was de volgende wijzigingsbevoegdheid opgenomen: 'Indien sociale wetten of verplicht gestelde pensioenvoorzieningen worden ingevoerd of gewijzigd, kan de werkgever, indien

hij dat noodzakelijk of gewenst acht, de in dit pensioenreglement vastgelegde pensioenregeling aan de gewijzigde omstandigheden aanpassen.' De Kantonrechter Gouda zag dat als een wijzigingsbeding als bedoeld in art. 2 lid 7 PSW en kwalificeerde de bepaling als *lex specialis* ten opzichte van art. 7:613 BW. De werkgever voerde slechts aan dat sprake was van extra pensioenlasten als gevolg van de verplichte toetreding tot het bedrijfstakpensioenfonds per 1 januari 2004. Daarbij was, als gevolg van de verplichte toetreding, tevens voor werknemers een aanspraak op pensioen ontstaan. De kantonrechter oordeelde dat niet voldaan was aan de voorwaarden om van het wijzigingsbeding gebruik te maken. Er was namelijk geen sprake van een ingrijpende wijziging van omstandigheden op grond waarvan de werkgever gerechtigd was om eenzijdig een werknemerspremie voor het ouderdomspensioen ten nadele van de werknemers in te voeren omdat de werkgever niet aan zijn wettelijke aansluitplicht had voldaan.

De Kantonrechter Alphen aan den Rijn oordeelde op 5 juni 2007, *PJ* 2007/118 over de wijziging van een voor de werknemers van de aangesproken werkgever premievrije pensioenregeling. Indien tussen partijen geen eenzijdig wijzigingsbeding is overeengekomen, is naar het oordeel van de kantonrechter de juridische maatstaf waarbinnen eventueel wijzigingen van collectieve arbeidsvoorwaarden kunnen plaatsvinden, de derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid van art. 6:248 lid 2 BW. De vraag die beantwoord moest worden, was, of het in de gegeven omstandigheden in stand houden van het premievrij pensioen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn voor de werkgever. De kantonrechter

beantwoordde die vraag ontkennend omdat de toepasselijke CAO voor de werkgever slechts de bevoegdheid kende een werknemerspremie te bedingen. Van die bevoegdheid was nu eenmaal geen gebruik gemaakt.

Rechtsverwerking

De Kantonrechter Breda wees op 12 maart 2008 (LJN: BC6867) een vonnis dat inhield dat geen sprake was van een onbevoegde eenzijdige aanpassing van de pensioenregeling in verband met gewijzigde wetgeving, aangezien de werknemer zelf stelde dat hij gehouden was deze aanpassingen te aanvaarden en dat hij zich, ook al had hij bezwaren geuit, daaraan gebonden achtte.

Wijziging uitvoeringsovereenkomst

In Hof Arnhem 27 mei 2008, *PJ* 2008/67 (Akzo) kreeg het hof te oordelen over de wijziging van een indexatieclausule. De financieringsafspraken tussen werkgever en pensioenfonds waren gewijzigd. Achtergrond hiervoor was dat de werkgever het jaarverslag volgens bepaalde richtlijnen (IFRS) moest inrichten en daarbij (toekomstige) pensioenverplichtingen moest verantwoorden. Het hof oordeelde dat het financieringssysteem van het pensioen geen onderdeel was geworden van de individuele arbeidsovereenkomst en dat de wijziging van de financieringsovereenkomst niet leidde tot een wijziging van de arbeidsovereenkomst. Voorts oordeelde het hof dat onvoldoende was gesteld om aan te nemen dat gepensioneerden partij zouden zijn geworden bij de financieringsovereenkomst, ook al omvatte die overeenkomst de betalingsverplichting van de werkgever jegens het pensioenfonds, de afdracht van eventuele werknemersbijdragen en ook al hadden werknemers er jegens de werkgever recht op dat die bijdragen aan het pen-

sioenfonds werden afgedragen. Het pensioenfonds was daarom bevoegd de financieringsovereenkomst te wijzigen en die wijziging jegens gepensioneerden in te roepen.

Verjaring/ rechtsverwerking

Hoge Raad 5 januari 2007, *PJ* 2007/22 betrof parttimers en hulpkrachten die tot 1986 na een wachttijd van vijf jaar en van 1986 tot 1992 na een wachttijd van één jaar verplicht werden aangesloten bij het pensioenfonds. Wel konden zij op vrijwillige basis eerder toetreden. Een aantal van hen, dat geen gebruik had gemaakt van deze mogelijkheid, sprak de werkgever aan. De Hoge Raad overwoog dat de subjectieve bekendheid met een vordering als voorwaarde voor het gaan lopen van een verjaringstermijn in art. 3:310 lid 1 BW niet ook betrekking heeft op de juridische merites van de zaak. Het is in beginsel niet vereist dat de benadeelde weet dat hij een vordering heeft, omdat, zoals in het berechte geval, de pensioenregeling in strijd was met (thans) art. 141 EG-Verdrag. Zoals is beslist in HR 26 november 2004, *NJ* 2006, 115, is voor het gaan lopen van deze verjaringstermijn vereist dat de benadeelde daadwerkelijk bekend is met de feiten en omstandigheden die betrekking hebben op de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon, maar niet dat hij ook bekend is met de juridische beoordeling van die feiten en omstandigheden.

Al met al was het pensioenrecht sterk in beweging gedurende de beschreven periode. Ook voor een volgende kroniek pensioenrecht zal er voldoende stof zijn.

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Nooit meer slapen

Soms zit het mee, soms zit het tegen. Een uitspraak kan behoorlijk tegenvallen. En dan komt het eropaan. Nergens is het leerstuk van de 'goede verliezer' zo gedetailleerd uitgewerkt als in de sport. En steevast blijkt het volgende. In de allerlaatste plaats is het geen schande om te verliezen, maar om te verliezen en dit niet met een zekere kracht te dragen. Respect gaat pas verloren als men niet tegen zijn verlies kan.

Volgens het landelijk ochtendblad *Trouw*, dat toch wel tot de serieuzere kranten gerekend mag worden, reageerde een advocaat op een onwelgevallige uitspraak als volgt: 'Ik wens alle verantwoordelijken veel slapeloze nachten toe, tot het einde der tijden.'

Het ging hier om een uitspraak van een gerechtshof en ik vraag me af of de raadsheren met deze banvloek in hun maag zitten. De zitting was tumultueus verlopen, dat bleek wel uit de berichtgeving en de opmerking van de raadsman zal dan ook beschouwd moeten worden als een uitloper van reeds langer durende spanningen.

Het is vooral de toevoeging: 'tot het einde der tijden' die de verwensing doet oplichten, en haast iets chics geeft. Het is religieus taalgebruik, dat in de eerste plaats. Anderen die er naar kunnen hunkeren dat een situatie onbeperkt voort zal duren, zoals verliefde meisjes, sporters op de toppen van hun kunnen, grenzeloos genietende vakantiegangers, zullen zich toch wat prozaïscher uitdrukken. De verwensing gaat trouwens impliciet uit van de gedachte dat raadsheren in de regel wél tot het einde der tijden slapen, en ook die veronderstelling roept vragen op.

Taal is communicatie, des te meer als er journalisten in de buurt zijn. Communicatie gaat uit van een doelgroep, en wil binnen die doelgroep iets bewerkstelligen. Maar wie zou de advocaat op het oog hebben gehad, en wat wilde hij bereiken? Ik ken de raadsheren van het hof niet, maar ik weet wel zeker dat ze hun schouders hebben opgehaald. De raadsman zal ooit weer voor dezelfde raadsheren verschijnen, dat brengt zijn ambacht nu eenmaal met zich mee, en die raadsheren zullen 'tot het einde der tijden' denken: ah, daar hebben we de raadsman van de banvloek weer, we zullen onze ogen maar eens wijd open doen.

Wie niet tegen zijn verlies kan, heeft zichzelf niet in de hand, en wordt daarmee een speelbal in de handen van anderen. Van journalisten bijvoorbeeld. Het zou me niet verbazen als deze doelgroep tevens het vuurtje heeft gestookt.

Maar hoe nu verder? De laatste zorg, ook van deze advocaat, moet zijn dat de belangen van zijn cliënt binnen de gegeven rechtsorde tot hun recht komen. Die belangen hangen nu eenmaal niet in het luchtledige. Hij moet zijn cliënt uitleggen wat het speelveld is geweest, en wat precies de spanning was tussen diens belangen, en de belangen van de rechtsstaat. Dat vereist een professionele afstand tot de cliënt, en een zekere genegenheid voor de rechtsstaat. Maar hoe overtuigend kan hij deze rol spelen, al hij eerst andere spelers ernstig heeft gediskwalificeerd?

Straf is leedtoevoeging, maar het ondergaan van dat leed wordt des te intenser als de raadsman zijn cliënt in de waan laat dat de straf te wijten is aan broddelwerk. Dat levert meer slapeloze nachten op dan nodig is.

Er is een troost. *Trouw* zal in de huizen van bewaring niet veel worden gelezen. En de advocaat zal zijn emotionele uitroep na een dag wel weer zijn vergeten. Het grote werk kan dus nog beginnen: het rustig bestuderen van de uitspraak, het uitleggen van de overwegingen en tot slot het aftasten van de mogelijkheden die resten.

De beste patroon

Wat is een goede patroon? Kun je het leren? Diverse lokale Ordes stellen een cursus verplicht voor wie patroon wil worden. We gingen er kijken en spraken met de cursisten en docenten.

Maar eerst de Patroon van het jaar: Casper Schouten (Kennedy Van der Laan). Dit jaar voor het eerst koos een jury een beste patroon. We spraken met hem én met zijn stagiaire.

Patroon van
het jaar:
Casper Schouten

‘Met goede begeleiding komen er zes van de tien bovendrijven’

‘Als ik een jonge stagiair fluitend over de gang zie lopen alsof hij elke tegenslag makkelijk aankan, dan grijp ik in. Dan ga ik net zo lang door tot iemand zijn onzekerheid toont. Dan zeg ik: hè hè, nu kunnen we verder.’ Een vreemde uitspraak voor de Patroon van het jaar? Voor winnaar Casper Schouten, vastgoedadvocaat bij Kennedy Van der Laan, is kwetsbaarheid hét sleutelwoord in de begeleiding.

.....
Franka Hummels
journalist
.....

Casper Schouten wil graag, als hij met pensioen gaat, dat zijn relaties hem overladen met cadeaus, maar vooral dat ze zeggen: ‘Wat fijn dat je nog officieel afscheid neemt. We dachten dat je allang weg was, vonden het jammer dat er geen receptie was geweest.’ Hij wil het kantoor kortom een groep volledig gekwalificeerde opvolgers nalaten. Een weinig romantische visie op opleiden, geeft hij toe. ‘Maar het is toch geweldig om toe te werken naar dat magische moment dat een cliënt een vraag

heeft en ik zeg: vraag maar aan Carolijn, mijn stagiaire, die weet dat veel beter.’

Continuïteit van de onderneming is niet zijn enige drijfveer. ‘Het hebben van een leerling is als het hebben van een kind: een strijd tegen je eigen sterfelijkheid. Proberen iets van wat je belangrijk vindt door te geven. Wat is er nu mooier dan dat iemand als Carolijn over dertig jaar iemand begeleidt en het dán nog over mij heeft?’

Kwetsbaarheid

Het belangrijkste ingrediënt om dat te bereiken is kwetsbaarheid. Het is de rode draad in zijn begeleiding. ‘In het eerste gesprek dat ik met een stagiair heb, geef ik aan dat ik het belangrijk vind

‘Patroon van het jaar’

De titel Patroon van het jaar is dit jaar voor het eerst uitgereikt, op initiatief van Le Tableau, een uitzend- en trainingsbureau voor de advocatuur, en de Stichting Jonge Balie Nederland. Stagiairs konden hun eigen patroon nomineren. De aanmeldingen werden bekeken door een jury van advocatencoach Monique van de

Griendt, de decaan van de juridische faculteit van de UvA, Edgar du Perron, Christ’l Dullaert van Le Tableau en verschillende Jonge Balie-voorzitters. Met tien advocaten sprak de jury, en stelde op basis daarvan een shortlist samen: Tycho Lam, van Hekkelman Advocaten, Monique van Roosmalen, van Van Homburg Van Roosmalen Advocaten, en Casper Schouten van Kennedy Van der Laan. Men hanteerde negen

criteria, waaronder: start- en voortgangsgesprekken houden, feedback geven, betrokkenheid tonen bij beroepsopleiding van de stagiair en ook aandacht voor communicatieve aspecten.

De jury prees Schouten aan als ‘een zeer sprankelende en energieke patroon met hart voor zijn stagiair op juridisch en persoonlijk vlak’.

dat ze zich kwetsbaar zullen opstellen, zich niet groter zullen voordoen dan ze zijn. Laatst sprak ik met mijn nieuwe stagiaire en zij reageerde daar verbaasd op. Ze vertelde dat ze van vrienden had gehoord dat je juist altijd zelfverzekerd moest overkomen. Ik heb haar gezegd dat ik van dat soort gedrag absoluut niet gediend ben. Dat heeft de toon wel gezet.'

Schouten is van mening dat een jonge advocaat zich ook nog als mens moet ontwikkelen. En dat die ontwikkeling hand in hand gaat met de ontwikkeling als advocaat. In het eerste gesprek met een stagiair vertelt hij daarom ook dat in zijn visie iedere advocaat zichzelf moet blijven. 'Iemand met een zachte stem moet niet opeens gaan schreeuwen en iemand die van zichzelf heel druk is hoeft niet altijd stil te zitten. Je moet wel professioneel overkomen, maar dan mét dat gegeven.' En dan komt de volgende boodschap. 'Als jij jezelf mag zijn, mag ik dat ook. Ik geef dus feedback op mijn manier. Ik heb bijvoorbeeld ook een soort haast over me. Als een stagiair binnenkomt heb ik echt aandacht voor hem,

maar ik maak ondertussen ook mijn mail af.'

Het is niet altijd makkelijk om stagiairs hun eigen stijl te laten ontwikkelen. 'Je gaat ervan uit dat je eigen aanpak de juiste is. Dus als iemand dat heel anders, maar ook goed doet, moet je wel even slikken. Maar daar leer ik dan weer van.'

Nog altijd zenuwachtig

Kennedy Van der Laan werkt niet met het *Portfolio* van de Orde. In plaats daarvan kent het kantoor een eigen competentiemodel. Daar besteedt Schouten wel aandacht aan, maar niet zeer gestructureerd. 'Ik laat ze altijd zo snel mogelijk een heel moeilijke brief schrijven. Dan doen ze natuurlijk alles fout. Die brief fungeert dan als agenda: dit moeten we allemaal nog doornemen, dit moet je allemaal nog leren.'

Hij zorgt ervoor dat hij de voortgang regelmatig met de stagiair bespreekt. Tweemaal per jaar is er een officieel gesprek en hij luncht regelmatig met de stagiairs. Dat staat allemaal los van het overleg over zaken. Maar ook daarvoor staat zijn deur altijd open en is hij te al-

len tijde beschikbaar voor zijn stagiairs.

Schoutens manier van begeleiden is tijdrovend. In het begin is hij er bijna een uur per dag aan kwijt. Zelf haalt hij daar zijn schouders over op. 'Ja, zoveel tijd kost het nu eenmaal. Als je die tijd niet hebt, moet je eigenlijk geen patroon worden.'

Schouten wil af van het meester-gezelmodel. 'Veel advocaten denken nog steeds: loop maar mee, dan zien we aan het einde van de rit wel of het iets wordt. Je gooit er tien in het water en dan komen er drie bovendien. Doodzonde vind ik dat. Met goede begeleiding komen er namelijk minstens zes naar boven.'

Patroon zijn is docent zijn, meent Schouten, en dat moet je leren. 'Ik vraag mijn stagiairs regelmatig wat ze van mijn begeleiding vinden. Ook wil ik graag weten wáár ze nu het meest van hebben geleerd. Dat zijn soms de gekste momenten. Zo zei één iemand ooit dat de belangrijkste les was dat ik met al mijn ervaring ook nog altijd zenuwachtig ben voor een zitting.'

‘Als ik het goed doe, hoor ik het óók meteen’

**Carolijn Kuipers werkt als advocaat-
stagiaire bij Kennedy Van der Laan;
ze wordt begeleid door Casper Schouten.**

‘Tot ik de beroepsopleiding ging volgen, had ik niet door dat mijn patroon bijzonder was. Ik had natuurlijk geen vergelijkingsmateriaal. Maar in mijn groep hoorde ik verhalen van mensen die opeens te horen kregen: ‘Volgende week heb je je eerste zitting, veel succes!’ Dat was voor mij onvoorstelbaar. Casper ging in het begin altijd mee naar zittingen en ik kan altijd bij hem terecht.

Wat ook opvalt, is dat hij work-life-ba-

lance heel belangrijk vindt. Eén keer heb ik een concert in het Concertgebouw gemist. Ik moest die avond overwerken vanwege een grote transactie met een buitenlandse cliënt. Natuurlijk vond ik dat vervelend, maar Casper vond het nog vervelender: toen ik de volgende ochtend op mijn werk kwam, lag er een stapeltje theaterbonnen op mijn bureau.

De begeleiding is dus niet alleen inhoudelijk. Maar als het om vorm gaat, geeft

hij me de ruimte. Hij houdt bijvoorbeeld heel erg van duidelijke taal, terwijl ik juist wél graag woorden als derhalve en mits gebruik. Daar zal hij niet om juichen, maar als het juridisch klopt, valt hij niet over mijn taalgebruik.

Dat direct zie je ook in zijn feedback. Als je iets verkeerd doet, hoor je het meteen. Daar moet je wel tegen kunnen. Maar ik vind het prettig. En als ik het goed doe, hoor ik dat trouwens ook.’

Patroonstrainingen, ook voor wie zelf in het diepe is gegooid

Het *Portfolio* van de Orde geeft handvatten voor de begeleiding van stagiairs, en ook – in diverse arrondissementen verplichte – cursussen helpen de patroons om het vizier op het eigen functioneren te richten.

.....
Franka Hummels
journalist
.....

‘Stel, een stagiair heeft een fatale termijn laten verlopen.’ De Overijsselse advocaten die in Almelo bijeen zijn voor een patroonstraining, gruwelen van de gedachte. ‘Wat doe je dan?’ vraagt trainer Caroline Bun. ‘Waar ligt je aandacht dan?’ Eén deelnemer weet het antwoord: ‘Bij Nationale Nederlanden’.

Bun: ‘Ja, en dus níét bij je stagiair. Logisch, maar als je straks feedback gaat geven moet dat wél.’ In het arrondissement Almelo moet iedereen die patroon wil worden eerst een cursus volgen. Ditmaal wordt die verzorgd door Bun

en Lenet Leusink, die beiden een carrière als advocaat achter de rug hebben en nu samenwerken in een trainings- en coachingsinstituut.

Niet iedere patroon is het eens met die verplichting, die in meerdere arrondissementen geldt. Mensen vinden de training niet nodig, of hebben er geen tijd voor, vertelt Leusink. Maar vaak komt er toch wat enthousiasme naar boven drijven in het telefonisch voorbereidingsgesprek dat de trainers met iedere deelnemer hebben. ‘Mensen denken bijvoorbeeld dat ze zullen horen dat de deur altijd open moet staan. Dat hoeft natuurlijk helemaal niet, als je maar duidelijke afspraken maakt over wanneer je stagiair wél bij je terecht kan.’

In datzelfde kennismakingsgesprek

inventariseren Bun en Leusink welke problemen er bij de patroons leven. Die worden in het middagdeel van de cursus als *cases* uitgespeeld met een acteur. Leusink: 'Dat kan om heel verschillende dingen gaan. Hoe wijs je een stagiair zijn plaats die denkt dat hij altijd geweldig is? Of hoe steun je iemand die wel goed is, maar veel te onzeker?'

Bun en Leusink zijn niet de enigen die zo'n cursus aanbieden. Advocaten-coach Monique van de Griendt en advocatendetacheerder Christ'l Dullaert, eveneens beiden ex-advocaat, doen dat ook. Dullaert vertelt dat ze in 2003 betrokken was bij de ontwikkeling van het *Portfolio*, het handvat voor stagiairs en patroons om de vorderingen te boekstaven. Het omvat bijvoorbeeld een uitgebreid competentiemodel. 'Na een evaluatie bleek dat maar weinig kantoren het *Portfolio* gebruikten. Het wordt bij de beëdiging aan de stagiair uitgereikt en die zal niet zo makkelijk naar zijn patroon stappen en zeggen: zo gaan we de begeleiding dus doen.' Daarom schreven Dullaert en Van de Griendt, samen met Rob van Otterlo van de Orde: *De (pro)-actieve patroon*, en bedacht ook dit tweetal een cursus.

In de leerstijl van de stagiair

Dullaert verbaast zich erover dat de begeleiding van stagiairs vaak nog een ondergeschoven kindje is. 'Als je ziet hoeveel geld er aan werving en selectie wordt uitgegeven, is het onbegrijpelijk dat er, als mensen eenmaal binnen zijn, nauwelijks meer in ze wordt geïnvesteerd. Dat is gewoon kapitaalvernietiging.' De deelnemers aan de patroonscursus hebben daar echter wel een verklaring voor: begeleiden kost tijd en die heb je niet altijd. Bovendien gaat

Een patroon moet zich verdiepen in de leerstijl van de stagiaire

het allemaal af van je declarabele uren en dus van je winstaandeel. 'Bovendien denken veel patroons "ik ben zelf in het diepe gegooid en dat is ook goed gekomen. Dat is de beste leerschool"', weet van de Griendt.

De lijst met drama's die zulke 'begeleiding' kan opleveren is lang. Neem de patroon die nooit feedback geeft en ieder document dat de stagiair gemaakt heeft direct in de prullenbak gooit. Of de patroon die juist voortdurend kritiek heeft, maar alleen negatieve.

Met een paar simpele handvatten kan een patroon zijn eigen gedrag al veranderen, meent Van de Griendt. 'Maar dat vergt moed. De patroon moet namelijk inzien dat hij het zelf niet helemaal goed doet.' Ze adviseert de patroons zich te verdiepen in de leerstijl van hun stagiairs. 'Iedereen leert nu eenmaal op een andere manier. Waar de een baat heeft bij vallen en opstaan, bij zelf uitproberen, wil de ander juist liever gestructureerde

begeleiding. Patroons hebben de neiging te projecteren, om er vanuit te gaan dat de stagiair op dezelfde manier leert als zij.' Bovendien weten veel patroons niet dat de beroepsopleiding tegenwoordig zwaarder is dan vroeger. Ze laten zich er daarom laatdunkend over uit en houden onvoldoende rekening met tentamens. Als ze zich even zouden verdiepen in het programma, kan dat veel problemen voorkomen.

Niet opgeleid om op te leiden

De Overijsselse patroons buigen zich met Bun en Leusink over feedbackmethodiek. De trainers leggen aan de hand van de 'faalspiraal' en de 'successpiraal' uit hoe dat werkt. Als iemand voortdurend alleen op zijn fouten wordt gewezen, wordt hij onzeker. Aan de patroon is het de kunst om te beginnen met een oprecht compliment en daarna meteen eerlijk en duidelijk kritiek te geven. Zo voelt de stagiair zich goed én heeft hij iets geleerd.

Een patroon: 'Ik zal eerlijk bekennen dat ik opzag tegen deze dag, ik heb weinig tijd. Toch vind ik het heel nuttig. Je wordt nu namelijk gedwongen na te denken over hoe je te werk gaat als patroon. Normaal doe je dat er zomaar even bij, terwijl wij natuurlijk helemaal niet opgeleid zijn om op te leiden.' Die waardering blijkt ook uit de evaluatieformulieren: de patroons gaven Bun en Leusink tien keer een 8 en twee keer een 9.

Een fictieve stagiair heeft een brief geschreven waarin geen enkele vraag van de cliënt wordt beantwoord. De stagiair heeft de wet overgeschreven. Een patroon zoekt een lichtpuntje: 'Ik kan zien dat je rechten hebt gestudeerd...' Nu nog een werkelijk gemeend compliment.

Het is tenslotte uw geld.

Zekerheid van ING

Meer dan ooit vraagt uw organisatie om financiële producten waarop u kunt vertrouwen. ING geeft u die zekerheid, of u nu wilt sparen voor de korte of de lange termijn. ING staat wereldwijd in de top 3 als spaarbank en blijft een veilige Nederlandse thuishaven.

Optimaal rendement op overtollige liquiditeiten

ING geeft een scherp tarief om overtollige liquiditeiten optimaal te laten renderen. Ook op korte termijn. Uw vaste contactpersoon adviseert u graag welk product het beste bij uw organisatie en doelstellingen past.

Meer informatie?

Maak een afspraak met uw adviseur of kijk op www.ing.nl/zakelijk. Hier vindt u tevens de contactgegevens van de adviseur in uw regio.

Wat 'to do' bij zwangerschap?

- twee voornamen bedenken
- aanmelden bij een goed verloskundigenbureau
- roze en/of blauwe verf kopen voor de kinderkamer

Maar is er al vervanging op het werk?

Onze ervaring is dat drie partijen baat hebben bij het tijdig regelen van vervanging bij zwangerschapsverlof:

1. de medewerker die met verlof gaat; haar cliëntenportefeuille ligt na het verlof bijgewerkt en compleet op haar bureau;
2. de cliënten; zij zullen niet op de stapel dossiers belanden bij de toch al druk bezette collega's;
3. de collega's; zij zijn bevrijd van het lezen van een uitgebreide overdrachtsnotitie en het behandelen van 'tijdelijke' dossiers.

Le Tableau bemiddelt exclusief in tijdelijke functies voor de advocatuur en het notariaat.

Le Tableau

VOOR DE ADVOCATUUR EN HET NOTARIAAT

Belt u voor meer informatie (020 5237600) met Mr. Christ'l Dullaert (dullaert@letableau.nl)
Kijk ook op www.letableau.nl

Juridisch relatieboekje

Het ideale eindejaarsgeschenk voor uw relaties!

- Een waardevol boekje met juridische wetenswaardigheden en tips
- Een boekje met uw kantoor naam en logo op de omslag
- Ook in kleine oplage te bestellen
- Kijk op www.jfm.nl/boekje voor informatie en prijzen

JFM
marketing voor professionals

JFM B.V.
Tel. (024) 350 10 30
E-mail info@jfm.nl

www.jfm.nl/boekje

DELISSEN MARTENS ADVOCATEN & BELASTINGADVISEURS

Sportlaan 40
2566 LB Den Haag
T 070 311 54 11 F 070 311 54 12
www.delissenmartens.nl

MARTENS
NESSITEND

Delissen Martens advocaten & belastingadviseurs adviseert en procedeert in cassatie op het gebied van het civiele recht, in het bijzonder arbeidsrecht, verbintenissenrecht, ondernemingsrecht en familierecht.

Contactpersoon: mr M.J. van Basten Batenburg

TOGA
atelier
Schout & Katsantonis

www.toga.net

- Rijsksleverancier
- Toga's op maat van eerste kwaliteit stof
- Korte levertijd
- Bef cadeau bij bestelling toga

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67

Irritaties, klachten en andere felle berichten over grote en kleine misstanden kunt u kwijt in deze rubriek.

Geen uniforme regeling voor beslag op bankrekeningen!

J.W. de Haan

Nederlands en Spaans advocaat,
Barcelona

Het Groenboek van de Europese Commissie over het beslag op bankrekeningen¹ betekent voor de Nederlandse rechtspraak een aantal stappen achteruit, omdat de Nederlandse beslagpraktijk vergeleken met de meeste Europese landen efficiënt is. Om een idee te geven wat voor problemen er in andere EU-lidstaten bestaan, vergelijk ik hier de situatie in Nederland en Spanje.

In Spanje zijn de belangrijkste kenmerken van de beslagregeling (art. 721 e.v. Spaanse proceswet, 'Ley de Enjuiciamiento Civil'):

1. voldoen aan vereiste van 'periculum in mora': gevaar van verdwijnen van activa (art. 728 LEC);
2. voldoen aan vereiste van 'fumus boni iuris': opeisbare vordering aantonen (art. 728);
3. horen van de debiteur voordat verlot tot beslag wordt gegeven (art. 733 LEC), waarvan de rechter kan afzien in welk geval de debiteur achteraf gehoord zal worden;
4. stellen van cautie (art. 737 LEC); het bepalen van de hoogte is een discretionaire bevoegdheid van de Spaanse rechter;
5. dagvaarding binnen 20 dagen na verkrijging verlot (art. 730 LEC).

In Nederland zijn dat:

1. Beslissing van de voorzieningenrechter na summier onderzoek (art. 700 Rv);-

2. voorzieningenrechter bepaalt een termijn van ten minste 8 dagen voor het indienen van de dagvaarding (art. 700 Rv);
3. voorzieningenrechter *kan* cautie stellen (art. 701 Rv).

De eerste twee Spaanse voorwaarden worden zwaar opgevat. Er moet in feite een dagvaarding met bewijsmateriaal opgesteld worden voor een conservatoir beslag. Dat kost veel tijd, bovendien moeten nog volmachten afgegeven worden, vertalingen van bewijsstukken gemaakt worden et cetera. Snel handelen is moeilijk.

Bovendien bestaat er in Spanje geen aparte rechtsgang. Het verzoek tot beslaglegging wordt bij het centrale verdelpunt van de rechtbank ingediend en dan is het afwachten. Er bestaat zeker niet een fantastische regeling zoals in Nederland: 's ochtends titel halen en 's middags beslagleggen.

Negatieve gevolgen

Het Groenboek bespreekt twee mogelijkheden: een Europese regeling naast de nationaalrechtelijke regelingen en een uniforme Europese regeling op basis van richtlijnen. Indien de Europese regeling zal lijken op de Spaanse procedure, zouden met de eerste mogelijkheid twee geheel verschillende regelingen naast elkaar ontstaan, iets wat op zijn minst problematisch is. De tweede mogelijkheid betekent een richtlijn die Nederland verplicht haar regelingen voor beslaglegging aan te passen. Dat zou nog verdergaande negatieve consequenties hebben.

Het Groenboek bevat de volgende overwegingen over een uniforme(re) beslagregeling:

- * 'Een schuldeiser die om een beslagleggingsbevel verzoekt vooraleer hij een

uitvoerbare titel heeft verkregen, zou tot staving van zijn schuldvordering bewijsmateriaal moeten overleggen' (p. 5).

- * 'Vervolgens zou de schuldeiser het spoedeisende karakter van de zaak moeten aantonen, zoals het reële risico dat bij gebreke van de gevraagde maatregel de inning van de schuldvordering onmogelijk wordt' (eveneens p. 5).

- * 'Tot slot zou het gerecht de schuldeiser moeten kunnen verplichten een zekerheid te stellen of een garantie te verstrekken teneinde de schuldenaar te beschermen tegen verlies en schade wanneer de maatregel nietig zou worden verklaard in de hoofdprocedure' (eveneens p. 5).

Dit staat haaks op de Nederlandse beslagpraktijk. Immers, bij het verzoek tot verlot hoeft geen bewijsmateriaal overgelegd te worden. Het spoedeisende karakter wordt snel aangenomen. Het Nederlandse systeem is gebaseerd op snelle verstrekking tot verlot en snelle opheffing in kort geding. Daarmee is een systeem van een uitgebreid onderzoek vooraf in strijd. Het stellen van een cautie zoals in Spanje, past daar al helemaal niet in.

Orde moet het volgen

De Nederlandse Orde van Advocaten heeft *niet* gereageerd op dit Groenboek. Als het risico van negatieve gevolgen voor de Nederlandse beslagpraktijk bestaat – en dat lijkt het geval te zijn – is het gebrek aan betrokkenheid van de Orde een kwalijke zaak. De Orde dient deze ontwikkelingen nauwlettend te volgen dan wel haar leden erop te wijzen, zodat zij ook reageren. De slecht werkende praktijken in andere landen mogen niet tot norm worden verheven.

¹ 'Over een efficiëntere tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in de Europese Unie: beslag op bankrekeningen', 24 oktober 2006; reacties waren mogelijk tot april 2007.

Razendsnel e-mailen en internetten
waar en wanneer u wilt.
Met de Dongel van KPN.

19,95/mnd
excl. btw

Mobiel werken.
Makkelijk toch?

Verkrijgbaar via kpn.com/dongel | 0800-0105 | KPN Business Center

 kpn
sluit je aan

Het bureau van de orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
Algemene informatie	070-335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070-335 35 29	info@barbeheer.nl
Auditbureau (kwaliteitszorg)	070-335 35 71	audit@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070-335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070-335 35 23/21	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (o.a. brochures)	070-335 35 52	pr@advocatenorde.nl
BalieNetcertificaten	070-335 35 86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige vragen van advocaten	070-335 35 86	helpdesk@advocatenorde.nl

Opleiding	Telefoonnummer	E-mailadres
Beroepsopleiding (09.00-12.00 u)	070-335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO)	070-335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (PO)	070-335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (ontheffingen)	070-335 35 41	pb@advocatenorde.nl
Vrijstellingen BO en VSO	070-335 35 41	pb@advocatenorde.nl
Besluit Aanmerken Als Opleiding (BAAO)	070-335 35 43	pb@advocatenorde.nl

Neuhuyskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

Opleidingen

VSO PO

Sociaal zekerheidsrecht

Basis cursus Sociaal Zekerheidsrecht 1
27-10-2008: 09:45 - 16:30 uur
03-11-2008: 09:45 - 16:30 uur
Plaats: Utrecht
Doelgroep: VSO/PO
Niveau: *
Instelling: OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en): mr. B. F. Desloover, mr. B. J. M. de Leest, mr. D. R. van der Meer, mr. A. Wit
Cursusprijs
VSO: € 765 geen btw
PO: € 815 geen btw
Opleidingspunten
10 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

Overige vaardigheden

Debattechnieken voor de Beroepspraktijk
03-12-2008: 09:00 - 17:00 uur
18-12-2008: 09:00 - 17:00 uur
Plaats: Utrecht
Doelgroep: VSO/PO
Niveau: *
Instelling: Nederlands Debat Instituut,
tel. 035-6252050
Docent(en): Deskundige trainers
Cursusprijs: € 1.300 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
12 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
12 Totaal

Agrarisch recht

Nieuwe pachtwet
04-12-2008: 12:00 - 17:00 uur
Plaats: Wageningen
Doelgroep: PO
Niveau: ** Actualiteiten
Instelling: Instituut voor Agrarisch Recht,
tel. 0317-424181
Docent(en): prof. mr. D. W. Bruil, mr. E. H. M. Harbers
Cursusprijs: € 360 exclusief btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Arbeidsrecht

Jaarcongres Grensoverschrijdende Arbeid
01-12-2008: 09:30 - 17:45 uur
Plaats: Breukelen
Doelgroep: PO
Niveau: ** Actualiteiten
Instelling: Lexlumen,
tel. 030-2657206
Docent(en): mr. S. D. van Dijkhuizen, G. J. C. Essers, J. A. Kroes, drs. A. M. Ripmeester M. A., J. Smits
Cursusprijs: € 795 exclusief btw
Opleidingspunten
06 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

Actualiteiten Arbeidsrecht

10-12-2008: 16:00 - 21:00 uur
Plaats: Tilburg
Doelgroep: PO
Niveau: ** Actualiteiten

Instelling: Juridisch PAO- en Congresbureau UvT,
tel. 013-4662139
Docent(en): mr. dr. J. van Drongelen, dr. F. H. R. Hendrickx, prof. dr. A. T. J. M. Jacobs, mr. dr. S. F. H. Jellinghaus, mr. B. B. B. Lanting, prof. mr. F. J. L. Pennings, mr. dr. W. J. Plessen, mr. A. D. M. van Rijs
Cursusprijs: € 495 geen btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Beslag- en executierecht

00eR-congres - Knelpunten bij beslag en executie?
11-12-2008: 13:30 - 17:00 uur
Plaats: Utrecht
Doelgroep: PO
Niveau: *** Actualiteiten
Instelling: PO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612022
Docent(en): mr. H. M. ten Haaft, mr. A. van Hees, prof. mr. C. J. M. Klaassen, mr. J. H. S. K. G. Timmermans
Cursusprijs: € 350 inclusief btw
Opleidingspunten
03 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
03 Totaal

Burgerlijk (proces)recht

Lustrumcongres Suum Cuique 'Vrijheid van meningsuiting en privaatrecht'
07-11-2008: 13:00 - 17:00 uur
Plaats: Leiden
Doelgroep: PO
Niveau: *
Instelling: E. M. Meijers Instituut,
tel. 071-5275200
Docent(en): prof. mr. E. J. Dommering, mr. dr. P. J. van der Korst, prof. mr. J. H. Nieuwenhuis, mr. dr. C. P. L. van Woensel
Cursusprijs: € 95 geen btw
Opleidingspunten
03 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
03 Totaal

Grensoverschrijdend Procederen

26-11-2008: 13:00 - 17:30 uur
Plaats: Rotterdam
Doelgroep: PO
Niveau: ** Actualiteiten
Instelling: ORP Erasmus Universiteit Rotterdam,
tel. 010-4081597
Docent(en): mr. H. Boonk, prof. mr. K. F. Haak, mr. dr. D. J. van het Kaar, mr. dr. X. E. Kramer, prof. mr. F. G. M. Smeele

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

- * *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).
- ** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).
- *** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

Cursusprijs: € 295 geen btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Fiscaal recht

De derde pijler: een volwassen pijler met toekomst?
12-12-2008: 14:30 - 17:00 uur
Plaats: Tilburg
Doelgroep: PO
Niveau: **
Instelling: Juridisch PAO- en Congresbureau UvT,
tel. 013-4662139
Docent(en): mr. dr. R. E. C. M. Niessen, prof. dr. H. M. Prast, mr. C. van Vredenburg
Cursusprijs: n.n.b.
Opleidingspunten
02 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
02 Totaal

Aspecten van het fiscaal boete- en strafrecht

18-12-2008: 14:30 - 21:00 uur
Plaats: Naarden
Doelgroep: PO
Niveau: ***
Instelling: Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-673568
Docent(en): mr. drs. F. J. P. M. Haas, mr. P. J. van Hagen, mr. R. W. J. Kerckhoffs, mr. W. Weerkamp
Cursusprijs: € 675 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Mededingingsrecht

Mededingingsrecht voor Civilisten
05-11-2008: 16:00 - 20:00 uur
Plaats: Utrecht
Doelgroep: PO
Niveau: **
Instelling: Academie voor Toegepaste Rechtswetenschappen,
tel. 0570-751230
Docent(en): mr. E. J. Korsten
Cursusprijs: € 445 exclusief btw
Opleidingspunten
03 Juridisch
- Beroepsvaardigheden

Management/Organisatie
03 Totaal

Compliance met mededingingsrecht

27-11-2008: 16:00 - 20:00 uur
Plaats: Amsterdam
Doelgroep: PO
Niveau: *
Instelling: Academie voor Toegepaste Rechtswetenschappen,
tel. 0570-751230
Docent(en): mr. R. Ludding, mr. M. van Wanroij
Cursusprijs: € 445 exclusief btw
Opleidingspunten
03 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
03 Totaal

Ondernemingsrecht

Praktijkmiddag Overname familiebedrijven
26-11-2008: 13:00 - 18:00 uur
Plaats: Amsterdam
Doelgroep: PO
Niveau: **
Instelling: KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en): mr. J. Anema, H. de Lange, mr. J. Schurings
Cursusprijs: € 475 exclusief btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Conference Governance of the Modern Firm

12-12-2008: 09:30 - 18:30 uur
13-12-2008: 09:30 - 16:15 uur
Plaats: Utrecht
Doelgroep: PO
Niveau: **
Instelling: Juridisch PAO Utrecht,
tel. 030-2537022/7032
Docent(en): prof. mr. A. P. C. M. Jaspers, prof. dr. P. L. M. Leiskin, prof. mr. M. L. Lennarts, prof. mr. W. J. Oostwouder, prof. mr. A. T. Ottow, prof. dr. E. J. J. Schenk MBA
Cursusprijs: € 345 geen btw
Opleidingspunten
13 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
13 Totaal

Onroerendgoedrecht*Civielrechtelijke aspecten van het onroerendgoedrecht*

04-11-2008: 12:00 – 17:30 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: PO
 Niveau: ** Actualiteiten
 Instelling: Juridisch PAO Utrecht, tel. 030-2537022/7032
 Docent(en): prof. mr. N. C. van Oostrom-Streep, prof. mr. P. M. Veder
 Cursusprijs: € 495 geen btw
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Overige rechtsgebieden*Water als Mensenrecht*

04-11-2008: 19:15 – 21:45 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: PO
 Niveau: **
 Instelling: Nederlands Juristen Comité van de Mensenrechten, tel. 071-5277748
 Docent(en): mr. dr. P. A. Hilderling, dr. M. S. Krol, mr. J. I. van de Venis
 Cursusprijs: € 125 geen btw
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 02 Totaal

Toezicht van de NMA in de Energiesector

13-11-2008: 10:00 – 16:30 uur
 Plaats: Den Haag
 Doelgroep: PO
 Niveau: **
 Instelling: Academie voor Toegepaste Rechtswetenschappen, tel. 0570-751230
 Docent(en): mr. drs. E. T. W. M. van Leeuwen, mr. M. de Rijke
 Cursusprijs: € 625 exclusief btw
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

De nieuwe wet

Personenvennootschappen
 21-11-2008: 10:00 – 17:00 uur
 Plaats: Soestduinen
 Doelgroep: PO
 Niveau: **
 Instelling: Euroforum, tel. 040-2974977
 Docent(en): prof. mr. H. M. N. Schonis, prof. mr. C. A. Schwarz, prof. mr. J. B. Wezeman
 Cursusprijs: € 899 exclusief btw
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Hechtingsstoornis en verwaarlozing bij kinderen en jongeren

09-12-2008: 10:00 – 16:15 uur
 Plaats: Hooglanderveen (Amersfoort)
 Doelgroep: PO
 Niveau: **
 Instelling: Benecke, tel. 020-6966349
 Docent(en): mr. J. C. W. Bogaards, drs. E. van Daalen, prof. dr. F. Juffer, dr. M. E. Raats, prof. dr. F. C. Verhulst
 Cursusprijs: € 265 exclusief btw
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Wabo op komst!

16-12-2008: 10:00 – 16:30 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: PO
 Niveau: **
 Instelling: Euroforum, tel. 040-2974977
 Docent(en): mr. H. Borgers, ir. A. M. W. Dirken, prof. mr. A. G. A. Nijmeijer, mr. ing. B. Rademaker
 Cursusprijs: € 849 exclusief btw
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Personen- en familierecht*Actualiteiten*

huwelijksvermogensrecht
 15-12-2008: 13:00 – 17:30 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: PO
 Niveau: ** Actualiteiten
 Instelling: Studiecencentrum Rechtspleging, tel. 0575-595300
 Docent(en): mr. L. Zonnenberg
 Cursusprijs: € 161 inclusief btw
 Opleidingspunten
 03 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 03 Totaal

Ruimtelijke-ordeningsrecht en milieurecht

Milieurecht en Vastgoedontwikkeling
 06-11-2008: 10:00 – 17:00 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: PO
 Niveau: **
 Instelling: Vereniging voor Vastgoed Juristen, tel. 030-2121667
 Docent(en): mr. D. S. P. Fransen, mr. F. P. J. M. Otten, mr. ing. L. J. Wildeboer
 Cursusprijs: € 150 inclusief btw
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie
 05 Totaal

Bestuursrechtelijke valkuilen bedrijfsopvolging

06-11-2008: 12:30 – 17:30 uur
 Plaats: Amsterdam
 Doelgroep: PO
 Niveau: * Actualiteiten
 Instelling: PAO Eggens Instituut UvA, tel. 020-5253407
 Docent(en): mr. F. B. J. Grapperhaus, mr. S. Pront-van Bommel
 Cursusprijs: € 375 geen btw
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Planschade

13-11-2008: 12:30 – 17:30 uur
 Plaats: Amsterdam
 Doelgroep: PO
 Niveau: * Actualiteiten
 Instelling: PAO Eggens Instituut UvA, tel. 020-5253407
 Docent(en): mr. S. Pront-van Bommel, mr. E. van der Schans
 Cursusprijs: € 375 geen btw
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Sociaal zekerheidsrecht*Basiscursus Sociaal*

Zekerheidsrecht 1
 27-10-2008: 09:45 – 16:30 uur
 03-11-2008: 09:45 – 16:30 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: VSO/PO
 Niveau: *
 Instelling: OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314
 Docent(en): mr. B. F. Desloover, mr. B. J. M. de Leest, mr. D. R. van der Meer, mr. A. Wit
 Cursusprijs
 VSO: € 765 geen btw
 PO: € 815 geen btw
 Opleidingspunten
 10 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 10 Totaal

Straf(proces)recht*Executie van straffen en maatregelen*

26-11-2008: 10:00 – 19:00 uur
 27-11-2008: 09:00 – 16:00 uur
 Plaats: Zutphen
 Doelgroep: PO
 Niveau: *
 Instelling: Studiecencentrum Rechtspleging, tel. 0575-595300
 Docent(en): mr. Y. A. J. M. van Kuijck, mr. U. van de Pol, A.

Scheidema, R. Vaartjes
 Cursusprijs: € 987 inclusief btw
 Opleidingspunten

12 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 12 Totaal

Formeel economisch strafrecht

16-12-2008: 10:00 – 16:30 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: PO
 Niveau: *
 Instelling: Studiecencentrum Rechtspleging, tel. 0575-595300
 Docent(en): mr. A. Verbruggen
 Cursusprijs: € 295 inclusief btw
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Verbintenissen- en contractenrecht*Beëindigen van overeenkomsten: vernietigen, ontbinden of opzeggen?*

29-11-2008: 08:30 – 12:45 uur
 Plaats: Bergen
 Doelgroep: PO
 Niveau: **
 Instelling: Russell Advocaten, tel. 020-3015555
 Docent(en): mr. dr. R. J. Q. Klomp
 Cursusprijs: € 395 geen btw
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Intervisie*Kennismaking met Intervisie*

19-11-2008: 09:15 – 12:30 uur
 Plaats: Deventer
 Doelgroep: PO
 Niveau: *
 Instelling: Adviesbureau Silvia Scholten, tel. 0570-672382
 Docent(en): S. C. M. Scholten
 Cursusprijs: € 275 geen btw
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 03 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 03 Totaal

Kennismaking met Intervisie

28-11-2008: 09:15 – 12:30 uur
 Plaats: Deventer
 Doelgroep: PO
 Niveau: *
 Instelling: Adviesbureau Silvia Scholten, tel. 0570-672382
 Docent(en): S. C. M. Scholten
 Cursusprijs: € 275 geen btw
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 03 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie
 03 Totaal

Overige vaardigheden

Debattechnieken voor de Beroepspraktijk
 03-12-2008: 09:00 – 17:00 uur
 18-12-2008: 09:00 – 17:00 uur
 Plaats: Utrecht
 Doelgroep: VSO/PO
 Niveau: *
 Instelling: Nederlands Debat Instituut, tel. 035-6252050
 Docent(en): Deskundige trainers
 Cursusprijs: € 1.300 exclusief btw
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 12 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 12 Totaal

De Orde heeft besloten de rubriek 'beëdigd als advocaat en procureur' per 1 januari 2009 niet meer in het *Advocatenblad* te publiceren. U kunt de gegevens terugvinden op www.alleadvocaten.nl.

Beëdigd als advocaat en procureur

Altena, mr. F. J. C., Oranje Nassaulaan 14 (1075 AN) postbus 75638 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5730360, fax 020-5709670, e-mail info@rechtstaete.nl

Altintas-Ülkü, mw. mr. U., Parklaan 17 (3016 BA) postbus 23052 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2770300, fax 010-2770420

Assink, mw. mr. I. I., Hengelosestraat 571 (7521 AG) postbus 126 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4840000, fax 053-4840099, e-mail damste@damste.nl

Bakker, mw. mr. A.C.A.D., Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953953, fax 020-7953900, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl

Bergh, mw. mr. E.M. van den, St. Canisiusingel 19-f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820, e-mail info@poelmannvandenbroek.nl

Binsbergen, mr. D.S. van, Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail daan.vanbinsbergen@debrauw.com

Bleker, mr. F.J., Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804200, fax 053-4804299

Boer, mr. H.J.D. de, Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775

Boerjan, mw. mr. K., De Lairessestraat 151 (1075 HK) Amsterdam, tel. 020-5788660, fax 020-5788680, e-mail info@dcm.nl

Bolluyt, mr. O., Brouwerstraat 2 (1315 BP) Almere, tel. 036-5471060, fax 036-5471061, e-mail info@alpha-advocaten.nl

Bouichi, mw. mr. A., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775

Brouwer, mw. mr. A., Euclideslaan 1 (3584 BL) postbus 3053 (3502 GB) Utrecht, tel. 030-2595252, fax 030-2595255, e-mail info@hollandlaw.nl

Brujns-Emons, mw. mr. S.L., Wilhelminasingel 86 (6221 BL) Maastricht, tel. 043-3561570, fax 043-3257590, e-mail s.brujns@wolfsadvocaten.nl

Dobbe, mr. W.F., Antonio Vivaldistraat 150 (1083 HP) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam, tel. 088-4070456, fax 088-4071005, e-mail jelmer.dobbe@hollandlaw.nl

Douma, mr. E., Radioweg 2 (1324 KW) postbus 60194 (1320 AE) Almere, tel. 036-5460040, fax 036-5460041, e-mail almere@dehaaninfo.nl

Ecker, mr. L.J.H., Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953309, fax 020-7953900, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl

Elst, mr. B. van, Bezuidenhoutseweg 211 (2594 AK) Den Haag, tel. 070-3004720, fax 070-3004729, e-mail kantoor@epadvocaten.nl

Faes, mw. mr. F., Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 088-2535000, fax 088-2535400

Flokstra, mr. C. W., Rentmeesterstraat 58 (1315 JS) postbus 10007 (1301 AA) Almere, tel. 036-5358080, fax 036-5358081, e-mail flokstra@cleerdin-hamer.nl

Gijselaar, mw. mr. E.C., Koningin Julianaplein 10 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@pelsrijcken.nl

Hoekstra-Borzymowska, mw. mr. A. M., Burgemeester Roelenweg 11 (8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 038-4259252, e-mail a.m.hoekstra@nysingh.nl

Karasu, mw. mr. T., Christiaan Geurtsweg 3 (7335 JV) postbus 1313 (7301 BN) Apeldoorn, tel. 055-5411477, fax 055-5416103, e-mail karasu@bc-advocaten.nl

Keus, mr. R.W., Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032

Kikkert, mw. mr. Y., Emmawijk 7 (8011 CM) postbus 40048 (8004 DA) Zwolle, tel. 038-4600111, fax 038-4600303, e-mail info@awtw.nl

Klingenberg, mr. P.B., Burgemeester Roelenweg 11 (8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 038-4259252, e-mail p.b.klingenberg@nysingh.nl

Kremer, mw. mr. K.L.M., Julianaplein 3 (5211 BA) Den Bosch, tel. 073-6100614, fax 073-6125379

Lamme, mw. mr. A.B., Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260, e-mail lamme@pjsadvocaten.nl

Laurente, mw. mr. N. V. N. J. de, Wilhelminasingel 100 (6221 BL) Maastricht, tel. 043-3254560, fax 043-3215450, e-mail ndelaurente@moszkowicz.nl

Loevendie, mw. mr. M. A. C. T., Professor Dr Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626600, fax 040-2626400, e-mail info@hollandlaw.nl

Malahy Idrissi, mr. K. T. D. el, Rozenlaan 115 (3051 LPO) postbus 35105 (3005 DC) Rotterdam, tel.

010-2110160, fax 010-2110166, e-mail info@hr-advocaten.nl

Marell, mr. M.G.J.L., Van Alkemadelaan 700 (2597 AW) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811, e-mail info@twobirds.com

Mastricht, mw. mr. G. van, Balthasar Bekkerwei 104 (8914 BE) postbus 1274 (8900 CG) Leeuwarden, tel. 058-2991131, fax 058-2998985, e-mail info@vanbeilenrauwverda.nl

Morree, mw. mr. A. de, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail thehague@debrauw.com

Nasir, mr. Z.M., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 088-2535924, fax 088-2536001, e-mail anasir@akd.nl

Nielsen, mw. mr. P.A.T., Ketelhavenstraat 43 (5045 NG) postbus 677 (5000 AR) Tilburg, tel. 013-5441020, fax 013-5780230, e-mail nielsen@d-hadvocaten.nl

Noten, mw. mr. I., Bolwerk 18 (5509 MH) postbus 153 (5500 AD) Veldhoven, tel. 040-2944500, fax 040-2944550, e-mail advocaten@trc-advocaten.nl

Philip, mw. mr. S., Van Vollenhovenstraat 23 (3016 BG) postbus 23250 (3001 KG) Rotterdam, tel. 010-2759911, fax 010-2759910

Reedt Dordland, mw. mr. S.M. P. van, Koningin Julianaplein 10 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@pelsrijcken.nl

Rijnhart, mr. M., Koningin Julianaplein 10 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@pelsrijcken.nl

Sanli, mw. mr. H., Provincialeweg 30 (5563 AH) Westerhoven, tel. 040-2076076, fax 040-2014490, e-mail info@knegtmansvandewouw.nl

Saritas, mw. mr. L., Waalreseweg 4 (5554 HC) postbus 420 (5550 AK) Valkenswaard, tel. 040-2044445, fax 040-2045155, e-mail info@kuijkenadvocaten.nl

Schajik, mw. mr. M.E.W. van, Johan de Wittlaan 2 (6828 WG) postbus 3060 (6802 DB) Arnhem, tel. 026-3516190, fax 026-3518404, e-mail info@danielsenpartners.nl

Scholten, mr. M.E., Achter het Station 3 (8932 EW) postbus 882 (8901 BR) Leeuwarden, tel. 058-2941900, fax 058-2136967, e-mail frl@rechtshulpnoord.nl

Tel, mw. mr. K.J., Wiardaplantage 9 (8939 AA) postbus 17 (8900 AA) Leeuwarden, tel. 058-2347347, fax 058-2126029, e-mail leeuwarden@triplaw.nl

Verberne, mw. mr. V.C.M., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Verhage, mw. mr. Y., Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 088-2535000, fax 088-2535400

Verhagen, mw. mr. F.E.R.M., Baronielaan 161 (4818 PG) Breda, tel. 076-5222346, fax 076-5221215, e-mail info@baronie-advocaten.nl

Visser, mw. mr. M.N., Randstad 22143 (1316 BW) postbus 60004 (1320 AA) Almere, tel. 036-5486110, fax 036-5305800, e-mail visser@gcmadvocaten.nl

Visser, mr. P.G. de, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333

Woerd, mw. mr. M. van der, Houtsingel 77 (2719 EA) postbus 7191 (2701 AD) Zoetermeer, tel. 079-3420250, fax 079-3410519, e-mail info@hslaw.nl

Wijnands, mr. R.A., Dorpsstraat 43 (6365 BH) Schinnen, tel. 046-4438888, fax 046-4434499, e-mail info@advocatenkantoorakooi.nl

Praktijk neergelegd

Aarden, mr. P.R. Amsterdam 12-09-2008

Boukema, mw. mr. K. Amsterdam 12-08-2008

Bremer, mw. mr. J.A. Hoofddorp 01-07-2008

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl.

Brouwer, mr. R.M. Amsterdam 14-08-2008
Coninck, mw. mr. N.E.M. de Breda 01-09-2008
Franken, mw. mr. A.W.E.S. Leiden 01-08-2008
Gelauff, mr. D.L. Amsterdam 31-08-2008
Gruijters, mr. D. Leiden 17-09-2008
Guijt, mr. M.T. Den Haag 02-06-2008
Heer, mw. mr. G.C. de Amsterdam 16-09-2008
Heijnen, mr. C.J. Den Haag 16-09-2008
Koops, mw. mr. J.C. Amsterdam 16-08-2008
Loo, mr. P.M.M. van der Breda 01-09-2008
Karsten, mw. mr. A.C.M. Amsterdam 31-08-2008
Maarseveen, mw. mr. L.A.H.A. van Amsterdam 25-08-2008
Procee, mw. mr. F. Amsterdam 15-09-2008
Roeloffs, mw. mr. K.J.M.M. Haarlem 22-08-2008
Ross, mr. A. J. B. Zevenaar 03-05-2008
Smid, mw. mr. M.A. Haarlem 22-09-2008
Wester, mr. F.C.C. Alkmaar 29-08-2008
Wilms, mr. E.F.J. Zürich/Zwitserland 30-08-2008

Overleden

Schakel, mr. A.J.M. Rijswijk/ZH 26-08-2008

Kantoorverplaatsing

Alblas-Blussé van Oud, mw. mr. J. Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail j.blussevanoudalblas@kneppelhout.nl

Appelman, mr. A. L. (Zwolle) Radioweg 2 (1324 KW) postbus 60194 (1320 AE) Almere, tel. 036-5460040, fax 036-5460041, e-mail almere@dehaaninfo.nl

Arkel, mr. J. van (Terneuzen) Stationsplein 9-b (4461 HP) postbus 455 (4460 AW) Goes, tel. 0113-252431, fax 0113-252479, e-mail vanarkel@scotadvocaten.nl

Baars, mw. mr. M. Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736736, fax 020-5736737, e-mail info@lexence.com

Bakker, mw. mr. M. Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail info@plp.nl

Beek, mw. mr. R. van de Pascalstraat 18-a (6716 AZ) postbus 421 (6710 BK) Ede/GLD, tel. 0318-437537, fax 0318-438934, e-mail info@rvandebeek.com

Bekker, mr. R.H. (Utrecht) Claude Debussylaan 54 (1082 MD) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949, e-mail info.amsterdam@bakernet.com

Boef, mr. P.J. den (Woudenberg) Biltstraat 182 (3572 BR) postbus 13266 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2724500, fax 030-2721585, e-mail mr. pjdenboef@bvd-advocaten.nl

Bongaerts, mr. W.P. (New York/US) Parklaan 54-a (5613 BH) postbus 17 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2394444, fax 040-2394440, e-mail willem.bongaerts@loyensloeff.com

Boogaart, mw. mr. A.M. (Leeuwarden) Guyotplein 51 (9712 NX) Groningen, tel. 050-3130024, fax 050-3130002, e-mail info@hanzeadvocaat.nl

Borgdorff, mw. mr. J.G.H. Van Ketwich Verschuurlaan 98 (9721 SW) postbus 96 (9700 AB) Groningen, tel. 050-5206520, fax 050-5206599, e-mail j.g.h.borgdorff@dorhout.nl

Brouwer, mr. W.H.J.W. de (Den Haag) Oranjeboomstraat 237 (3071 SL) Rotterdam, tel. 010-4230019, fax 010-4231318, e-mail info@advocatenkantoordebrouwer.nl

Croughs-Kooijmans, mw. mr. A. B. M. (Eindhoven) Emmasingel 38 (6001 BD) postbus 196 (6000 AD) Weert, tel. 0495-532583, fax 0495-540755, e-mail croughs@hoeberechts.nl

Diepenbach, mw. mr. I. (Arnhem) Hendrik Hoogersstraat 2 (6524 AB) postbus 1125 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3225245, fax 024-3600927, e-mail info@phijffer.nl

Dronkers, mr. D. (Maastricht) Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032, e-mail ddronkers@kransenvanhilten.nl

Dudink, mr. H.J.G. (Woerden) Meerstraat 50 (1941 JC) postbus 360 (1940 AJ) Beverwijk, tel. 0251-224645, fax 0251-212692, e-mail info@dudinkstarink.nl

Dijk, mw. mr. C.P. van (Maastricht) Eisenhowerlaan 102 (2517 KL) postbus 82155 (2508 ED) Den Haag, tel. 070-3512124, fax 070-3524492, e-mail c.p.van.dijk@salval.com

Dijk, mr. R. A. van Boulevard 1 (3707 BK) Zeist, postbus 64 (3500 AB) Utrecht, tel. 030-8900215, fax 030-8900219, e-mail info@bartelsadvocaten.nl

Elst, mw. mr. E. van (Haarlem) Joan Muyskenweg 4 (1096 CJ) postbus 231 (1000 AE) Amsterdam, tel. 020-5976168, fax 020-5976154, e-mail eefje_van_elst@dlbank.nl

Eijk, mr. B. van (Den Haag) Basicweg 14-d (3821 BR) postbus 1236 (3800 BE) Amersfoort, tel. 033-4508000, fax 033-4555525, e-mail vaneijk@marxman.nl

Faber, mw. mr. J.A.K.P. van der Mandelelaan 40-a (3062 MB) Rotterdam, tel. 010-2424880, fax 010-2424850, e-mail hannagnes.faber@dvan.nl

Flooren, mw. mr. F. B. (Hoogezand) Leonard Springerlaan 9 (9727 KB) Groningen, tel. 050-5257425, fax 050-5275522, e-mail flooren@advocatuur.nl

Franken, mw. mr. W. (Amsterdam) Orteliuslaan 1051 (3528 BE) postbus 8118 (3503 RC) Utrecht, tel. 030-2879460, fax 030-2879483, e-mail wendela.franken@pellicaan.nl

Franssen, mw. mr. P.W.M. Feike de Boerlaan 187 (1019 WG) Amsterdam, tel. 020-6262835, fax 020-6262678

Gans, mw. mr. M.T. (Geleen) Temsplein 29 (6411 ET) postbus 6 (6400 AA) Heerlen, tel. 045-5742800, fax 045-5716666, e-mail info@acsadvocaten.nl

Gerris, mw. mr. M.T. (Boxtel) Sint Jorisstraat 12 (5211 HB) postbus 1524 (5200 BN) Den Bosch, tel. 073-8000264, fax

073-6125074, e-mail gerris@vedder.nl

Güppertz, mr. M.F.M. (Nijmegen) Beerseweg 22 (5431 LC) postbus 68 (5430 AB) Lijk, tel. 0485-315393, fax 0485-320220, e-mail info@advocatenlijjk.nl

Haan-van Wijk, mw. mr. E.A.T. den (Amsterdam) Brigittenstraat 24 (3512 KM) postbus 8558 (3503 RN) Utrecht, tel. 030-2727327, fax 030-2727337, e-mail info@jensadvocaten.nl

Haas, mr. G.S. de (Dorst) Hoofdstraat 2-b (4941 DC) postbus 440 (4940 AK) Raamsdonksveer, tel. 0162-523033, fax 0162-523148, e-mail info@esq.nl

Hana, mw. mr. J.A.C.H. (Boxtel) Wipstrikerallee 95 (8023 DW) postbus 516 (8000 AM) Zwolle, tel. 038-4530340, fax 038-4530241, e-mail info@schuldkink.nl

Hardenberg, mr. E. (Groningen) Europaweg 202 (7336 AR) postbus 695 (7300 AR) Apeldoorn, tel. 055-5262020, fax 055-5262021, e-mail apeldoorn@dommerholt.nl

Horst, mr. G.J. ter (Rotterdam) Wibautstraat 224 (1097 DN) postbus 12929 (1100 AX) Amsterdam Zuidoost, tel. 020-5600623, fax 020-5600500, e-mail info@fplaw.nl

Horstman, mw. mr. A.H. (Drachten) Prinses Julianapark 4 (8601 GJ) postbus 27 (8600 AA) Sneek, tel. 0512-515999, fax 0515-421958, e-mail info@machielsadvocaten.nl

Idrissi, mr. M. el (Rotterdam) Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail info@loyensloeff.com

Israëls, mw. mr. drs. H.M. Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240195, fax 010-4148444, e-mail marinke.israels@nautadutillh.com

Jager-van den Berg, mw. mr. H. D. Vissersdijk Beneden 70 (3319 GW) Dordrecht, tel. 078-6221136, fax 078-6221146

Jansen, mw. mr. M. (Apeldoorn) Velperweg 1 (6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538300, fax 026-3510793, e-mail janse@dirkwager.nl

Janssens, mr. G.B.J.M. (Sint Oedenrode) Mierloseweg 5 (5707 AA) Helmond, tel. 0492-544415, fax 0492-527785, e-mail janssens@braakmanadvocaten.nl

Jokhan, mw. mr. V.Y. (Hoorn/NH) Jan Lighthartstraat 1 (1817 MR) postbus 9334 (1800 GH) Alkmaar, tel. 072-5143630, fax 072-5143634, e-mail info@jokhan.nl

Jong, mr. B.P.C. de (Drachten) Prinses Julianapark 4 (8601 GJ) postbus 27 (8600 AA) Sneek, tel. 0512-515999, fax 0512-421958, e-mail b.p.ch.dejong@machielsadvocaten.nl

Jong, mw. mr. H.G. (Amsterdam) Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5771768, fax 020-6789589, e-mail hannah.de.jong@van-doorne.com

Kaauwen, mr. H.J. van (Nijmegen) De Balmerd 4 (6641 LD) Beuningen/GLD, tel. 024-6751581, fax 024-6751582, e-mail info@vankaauwenadvocatuur.nl

Keuning, mr. R.F.D. (Den Haag) Boompjes 258 (3011 XZ) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065000, fax 010-4065001, e-mail info@hollandlaw.nl

Koelman, mr. R. (Hilversum) Van der Marckstraat 17-a (2352 RA) postbus 341 (2350 AH) Leiderdorp, tel. 071-5894742, fax 071-5419138, e-mail vander.niet.advocaten@hetnet.nl

Kuijpers, mr. J.-H. L. C. M. (Den Bosch) Prinsengracht 706-huis (1017 LA) Amsterdam, tel. 020-4202042, fax 020-6236836, e-mail kuijpers@email.com

Laisina, mw. mr. F. Maliebaan 100 (3581 CZ) postbus 13025 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2308000, e-mail laisina@schynsadvocaten.nl

Lee, mw. mr. G.M. van der (Amersfoort) Herengracht 499 (1017 BT) Amsterdam, tel. 020-5352525, fax 020-4126111, e-mail secretariaat@yorkadvocaten.nl

Maas-Coymans, mw. mr. M. G. J. Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail info@plp.nl

Maliepaard, mw. mr. R. M. (Hilversum) Goeman Borgesiuslaan 77 (3515 ET) postbus 9769 (3506 GT) Utrecht, tel. 030-

7551533, fax 030-7551534, e-mail info@advocaatmaliepaard.nl

Meer, mw. mr. E. M. van (Boxtel) Sint Jorisstraat 12 (5211 HB) postbus 1524 (5200 BN) Den Bosch, tel. 073-8000264, fax 073-6125074, e-mail meer@vedder.nl

Meesters, mr. M.A. (Maarssen) Boomjes 258 (3011 XZ) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065000, fax 010-4065001, e-mail info@hollandlaw.nl

Mekke, mr. F. (Amsterdam) Wagenweg 12-n (1442 BX) Purmerend, tel. 0299-414200, fax 0299-414201

Melcherts, mw. mr. L.B. (Den Haag) Heerenweg 266 (2161 BS) Lisse, tel. 0252-43244, fax 0252-415660, e-mail melcherts@tklaw.nl

Meruma, mr. B.J. Panamalaan 4-b (1019 AZ) postbus 37751 (1030 BJ) Amsterdam, tel. 020-2400700, fax 020-2400701, e-mail meruma@habitatadvocaten.nl

Meijering, mw. mr. K.I. Utrechtseweg 125-a (3818 EC) Amersfoort, fax 033-2471250, e-mail info@partnersenvandijk.nl

Michielsen-de Wilde, mw. mr. B. N. J. de (Eindhoven) Nijmeegsebaan 140 (6564 CM) Heilig Landstichting postbus 1392 (6501 BJ) Nijmegen, tel. 024-3222255, fax 024-3227751, e-mail michielsen@heijlthjes.nl

Mierlo, mw. mr. K. van (Oss) Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AB) Veghel, tel. 0413-311777, fax 0413-367865, e-mail info@bierens-advocaten.com

Milo, mw. mr. S. D. (Utrecht) Stadsring 59 (3811 HN) Amersfoort, tel. 033-4627920, fax 033-4638063, e-mail info@vlaskampadvocaten.nl

Nusteen, mr. M. (Nijmegen) Burgemeester Roelenweg 11 (8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 038-4259252, e-mail info@nysingh.nl

Offermans, mr. R.W.A. Gildenveld 26 (3892 DH) postbus 1301 (3890 BC) Zeewolde, tel. 036-5224907, fax 036-5225209, e-mail info@advocatenkantooroffermands.nl

Oosterbaan, mr. O.D. (Rotterdam) Keizersgracht 604 (1017 EP) postbus 15530 (1001 NA)

Amsterdam, tel. 020-5305500, fax 020-5305501, e-mail odoosterbaan@bremerdezwaan.nl

Ouderdorp, mr. R.J. Panamalaan 4-m (1019 AZ) postbus 1666 (1000 BR) Amsterdam, tel. 020-6343332, fax 020-6835973, e-mail rjouderdorp@schoorlouderdorp.nl

Oudshoorn, mr. F. L. (Woerden) Rontgenlaan 31 (2719 DX) Zoetermeer, tel. 079-3203366, fax 079-3418248, e-mail foudshoorn@bosvanderburg.nl

Pesch, mw. mr. B. E. H. M. Strawinskylaan 1109 / WTC toren A 11^e verdieping (1077 XX) Amsterdam, tel. 020-6701110, fax 020-4712089, e-mail pesch@letselschade.nl

Plas, mr. H. P. Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533600, fax 020-5533777, e-mail harmpaul.plas@lovells.com

Praag, mr. E. J. van (Amsterdam) Koningin Julianaplein 10 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153656, fax 070-5153100, e-mail ej.vanpraag@pelsrijcken.nl

Prak, mw. mr. C. Van Eeghenstraat 224 (1071 GM) Amsterdam

Raap, mw. mr. G. (Elburg) Rentmeesterstraat 58 (1315 JS) postbus 10007 (1301 AA) Almere, tel. 036-5358080, fax 036-5358081, e-mail advocaten@cleerdin-hamer.nl

Rademaker, mw. mr. M.A. M. (Rotterdam) Sluisingel 20 (4811 TA) postbus 2530 (4800 CM) Breda, tel. 076-5205415, fax 076-5205416, e-mail rademaker@ordevanadvocaten.nl

Rensing, mr. R.M. (Rotterdam) Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail info@ekelmansenmeijer.nl

Rentmeester, mw. mr. A.J. (Breda) Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail rentmeester@ekelmansenmeijer.nl

Reijnders, mr. B.C.A. (Venlo) Willem II Singel 76 (6041 HV) Roermond, tel. 0475-335900,

fax 0475-337297, e-mail info@rs-advocaten.nl

Rittersma, mr. Z.J. (Arnhem) Larenseweg 46 (7241 CN) postbus 208 (7240 AE) Lochem, tel. 088-2353790, fax 088-2353799, e-mail rittersma@advocatenkantoorbalans.nl

Roks, mr. J.A.M. (Den Haag) Heuvelstraat 10 (4901 KD) postbus 4068 (4900 CB) Oosterhout/NB, tel. 0162-4538111, fax 0162-426514, e-mail roks@rijppaart-peeters.nl

Rijswijk, mr. O. van (Zwolle) Admiralengracht 67-1 (1057 EP) postbus 59610 (1040 LC) Amsterdam, tel. 020-7794911, e-mail o.vanrijswijk@akvr.nl

Sande, mw. mr. L.E. Stationsplein 99-101 (5211 BM) Haarlem, tel. 023-5420202, fax 084-2291035, e-mail info@schipperadvocatuur.nl

Schipper, mr. G.C.M. (Utrecht) Kenaupark 24 (2011 MT) Amsterdam, tel. 023-5420202, fax 084-2291035, e-mail info@schipperadvocatuur.nl

Schoorl, mw. mr. G.H. Panamalaan 4-m (1019 AZ) postbus 1666 (1000 BR) Amsterdam, tel. 020-6343332, fax 020-6835973, e-mail ghschoorl@schoorlouderdorp.nl

Soolingen, mw. mr. J.A. van (Weert) Wolfswinkel 4 (6021 Ed) postbus 2139 (6020 AC) Budel, tel. 0495-430431, fax 0495-430433, e-mail jsoolingen@abenslag.nl

Spanjaard, mr. S.J. (Amsterdam) Stadsring 59 (3811 HN) Amersfoort, tel. 033-4627920, fax 033-4638063, e-mail sjs@vlaskampadvocaten.nl

Sprenkels, mr. M.F.E. (Roermond) Willem II Singel 76 (6041 HV) Roermond, tel. 0475-335900, fax 0475-337297, e-mail info@rs-advocaten.nl

Stam, mw. mr. R.H. (Amsterdam) Brigittenstraat 24 (3512 KM) postbus 8558 (3503 RN) Utrecht, tel. 030-2727327, fax 030-2727337, e-mail r.stam@jensadvocaten.nl

Starink, mr. P.R. Meerstraat 50 (1941 JC) postbus 360 (1940 AJ) Beverwijk, tel. 0251-224645, fax 0251-212692, e-mail prstarink@dudinkstarink.nl

Takkenberg, mr. T. (Nijmegen) Hengelosestraat 571 (7521 AG)

postbus 126 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4840000, fax 053-4840099, e-mail takkenberg@damste.nl

Tjong-A-Hung, mr. P. A.H. Johannes Vermeerstraat 18 (1071 DR) Amsterdam, tel. 020-5707711, fax 020-5707720, e-mail tjong@springadvocaten.nl

Tonk, mw. mr. M.I. Maliebaan 98 (3581 CZ) Utrecht, tel. 030-2679393, fax 030-2679392, e-mail tonk@bnadvocaten.nl

Truijens, mw. mr. M.M. Weteringschans 24 (1017 SG) postbus 75988 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5773577, fax 020-5773578, e-mail moira.truijens@kmvs.nl

Vedder, mw. mr. L.C.M. (Boxtel) Sint Jorisstraat 12 (5211 HB) postbus 1524 (5200 BN) Den Bosch, tel. 073-8000264, fax 073-6125074, e-mail vedder@vedder.nl

Veen, mw. mr. B. van der (Sneek) Zonnedaauw 12 (9202 PA) postbus 277 (9200 AG) Drachten, tel. 0512-515999, fax 0512-540010, e-mail b.vanderveen@machielsadvocaten.nl

Verhoeven, mr. M.A.L. (Eindhoven) Stationsplein 99-101 (5211 BM) postbus 396 (5201 AJ) Den Bosch, tel. 073-6161100, fax 073-6161199, e-mail mverhoeven@hpla.nl

Vitanova, mw. mr. drs. L.A. (Amsterdam) Aalsmeerderweg 694 (1435 ER) Rijsenhout, tel. 0174-624299, fax 0174-620241, e-mail vitanova@preesman.com

Voermans, mr. H.A.A. (Best) Larenweg 46 (5234 KA) postbus 3380 (5203 DJ) Den Bosch, tel. 073-6205105, fax 073-6205100, e-mail info@ewijk-wouw.nl

Volkholz-Plaum, mw. mr. D.J.M. Meent 94 (3011 JP) postbus 21390 (3001 AJ) Rotterdam, tel. 010-4137000, fax 010-4145719, e-mail info@vantraa.nl

Vijver, mr. ing. J.J. van de (Rotterdam) Spoorstraat 2 (3743 EG) postbus 162 (3740 AD) Baarn, tel. 035-5435355, fax 035-5431632, e-mail j.vdvijver@dorstdebruin.nl

Waard, mw. mr. S.M. de (Utrecht) Willemsparkweg 31 (1071 GP) Amsterdam, tel. 020-6766690, fax 020-6766695, e-mail info@woudegraaf.nl

Wanders, mw. mr. M. (Rotterdam) Van Alkemadelaan 700 (2597 AW) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811, e-mail margot.wanders@twobirds.com

Wasser, mr. J.F.M. (Den Bosch) Apennijnenweg 11 (5022 DT) postbus 449 (5000 AK) Tilburg, tel. 013-5840840, fax 013-5840845, e-mail jwasser@hollapoelman.nl

Weering, mw. mr. C.J. van (Den Haag) Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 088-2535416, fax 088-2535400, e-mail cvanweering@akd.nl

Westerhuis, mw. mr. F.S.G. (Rotterdam) Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75055 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-6056700, e-mail info@houthoff.com

Westerveld, mr. G.J. van (Deventer) Rijksstraatweg 26 (7391 MR) Twello, tel. 0571-287070, fax 0571-287077

Woelinga, mr. drs. D.H. Jan Luijkenstraat 100 (1071 CV) Amsterdam, tel. 020-6768066, fax 020-6768088, e-mail woel@xs4all.nl

Wolde, mr. L.L. ten (Dordrecht) Arthur van Schendelstraat 740 (3511 MK) postbus 516 (3500 AM) Utrecht, tel. 030-2347234, fax 030-2347272, e-mail l.tenwolde@bs-advocaten.nl

Wormmeester, mw. mr. M.H. (Leek) Angelsloerdijk 27 (7822 HK) postbus 2282 (7801 CG) Emmen, tel. 0591-670310, fax 0591-610314, e-mail info@advocats.nl

Wijnands, mr. H.S.A. (Amsterdam) Oranjeboomstraat 146 (2013 WC) postbus 5402 (2000 GK) Haarlem, tel. 023-7370072, fax 023-8901311

Zantvoort, mw. mr. M.M.J. van (Rotterdam) Stationsweg 14-a (5211 TW) Den Bosch, tel. 073-6139242, fax 073-6126242, e-mail zantvoort@colleinternationaal.com

Zonneveld, mw. mr. A.C. (Amsterdam) Marshalllaan 2 (2625 GZ) Delft, tel. 015-2569126, fax 084-7333937, e-mail azonneveld@maet.nl

Zwetsloot, mw. mr. C. (Amsterdam) Orteliuslaan 1051 (3528 BE) postbus 8118 (3503 RC)

Utrecht, tel. 030-2879460, fax 030-2879483, e-mail claudia.zwetsloot@pellicaan.nl

Zijlmans, mr. J. J. (Oosterhout) Plaza 3 (4782 SL) postbus 17 (4780 AA) Moerdijk, tel. 0168-388888, fax 0168-388899, e-mail jz@havenschapmoerdijk.nl

Nieuw kantoor/ associatie

Dudink & Starink Advocaten (mrs. H. J. G. Dudink en P.R. Starink) Meerstraat 50 (1941 JC) postbus 360 (1940 AJ) Beverwijk, tel. 0251-224645, fax 0251-212692, e-mail info@dudinkstarink.nl

Reijnders & Sprenkels Advocaten (mrs. B. C. A. Reijnders en M. F. E. Sprenkels) Willem II Singel 76 (6041 HV) Roermond, tel. 0475-335900, fax 0475-337297, e-mail info@rs-advocaten.nl

SchoolOuderdorp Advocaten (mrs. G. H. School en R. J. Ouderdorp) Panamalaan 4-m (1019 AZ) postbus 1666 (1000 BR) Amsterdam, tel. 020-6343332, fax 020-6835973, e-mail info@schoolouderdorp.nl

Mede- vestiging

Scot Advocaten (mr. J. van Arkel) Stationsplein 9-b (4461 HP) postbus 455 (4460 AW) Goes, tel. 0113-252431, fax 0113-252479, e-mail info@scotadvocaten.nl

Naams- wijziging

Breedijk Van der Kooij Advocaten te Amsterdam thans **Breedijk Veenis Advocaten**

Van Breemen & Kloppenberg te Doetinchem thans **Advocatenkantoor mr. P. C. L. van Breemen**

Bekker & Van Buul Advocaten te Tilburg thans **Advocatenkantoor Van Buul**

Van Driel & Nienhuis te Assen thans **Van Driel Advocaten**

Kamps & Zigtema Advocaten te Sittard thans **KampsVanBaar Advocaten**

Advocatenkantoor Scholtens te Wormerveer thans **Scholtens & Hooijschuur Advocaten**

Bezoek- adres/ postbus/ tel./fax/ e-mail

Brete, Maalsté & Blom Advocaten te Tilburg Verdiplein 96 (5049 NR) postbus 2025 (5001 CA) Tilburg

Breedijk Veenis Advocaten te Amsterdam e-mail info@breedijkveenis.nl

Advocatenkantoor Van Buul te Tilburg e-mail info@advanbuul.nl

Van Driel Advocaten te Assen tel. 0592-304500, e-mail info@vandrieladvocaten.com

KampsVanBaar Advocaten te Sittard e-mail info@kampsvanbaar.nl

Kanhai Advocatenkantoor te Rotterdam Weena 290 (3012 NJ) postbus 819 (3000 AV) Rotterdam, tel. 010-2821525, fax 010-2821222

Pellicaan Advocaten te Eindhoven Flight Forum 770 (5657 DT) Eindhoven

Scholtens & Hooijschuur Advocaten te Wormerveer e-mail info@scholstenshooij schuur.nl

Seebregts & Saey Strafrechtadvocaten te Rotterdam Mathenesserlaan 214 (3021 HM) Rotterdam

De Vreede Advocaten te Amsterdam Strawinskylaan 743 / WTC c-7 (1077 XX) Amsterdam, fax 084-2285253, e-mail lawyers@devreede-law.nl

Cursuskalender december 2008

VSO-cursussen

Contracten maken en beoordelen 3 en 4 december	13 VSO/PO-punten
Insolventierecht voortgezet 4 en 5 december	13 VSO/PO-punten
Beslag- en executierecht 4 en 5 december	12 VSO/PO-punten
Burgerlijk procesrecht 8 en 9 december	13 VSO/PO-punten
Arbeidsrecht 11 en 12 december	13 VSO/PO-punten
Vennootschapsrecht voortgezet 15 en 16 december	13 VSO/PO-punten

PAO-cursussen

Geschillen in het overeenkomstenrecht 1 december	4 PO-punten NOvA
Tweedaagse verdiepingscursus Insolventierecht 2 en 3 december	16 PO-punten NOvA en KNB
De onderneming in het huwelijksvermogensrecht 3 december	5 PO-punten NOvA en KNB
Mededingingsrecht voor de praktijk 10 december	4 PO-punten NOvA
Actualiteiten Aanbestedingsrecht 11 december	4 PO-punten NOvA

In november zijn er nog diverse cursussen waar u aan deel kunt nemen. Voor meer informatie kunt u terecht op www.cpo.nl.

Met het CPO bent u zeker van uw zaak:

- gericht op de praktijk
- gebaseerd op de wetenschap
- gerenommeerde docenten
- actualiteit
- kwaliteit tegen een betaalbare prijs
- uitstekende faciliteiten

Centrum voor Postacademisch Juridisch Onderwijs

Zeker van uw zaak.

Voor meer informatie en/of inschrijving: www.cpo.nl

Haal je PO-punten aan de Universiteit van Amsterdam!

Cursusaanbod najaar 2008

Het Eggens Instituut voor Juridisch Postacademisch Onderwijs is onderdeel van de Universiteit van Amsterdam en heeft tot doel een ieder die werkzaam is in de juridische praktijk mogelijkheden te bieden tot professionele bij- en nascholing. De toepassing van de juridische theorie in de praktijk staat daarbij centraal. De cursussen vinden plaats in de Oudemanhuispoort van de Universiteit van Amsterdam.

Ondernemingsrecht

			NOvA	KNB
● 31 okt en 7 nov	Overname van een onderneming	8PO	8	€ 750,-
● 4 november	Personenvennootschappen	4PO	4	€ 375,-
● 27 november	Actualiteiten ondernemingsrecht	4PO	4	€ 375,-
● 12 december	Nietigheid en vernietigbaarheid in het rechtspersonenrecht	4PO	4	€ 375,-

Arbeidsrecht

● 7 en 8 november	Nationaal Arbeidsrechtcongres: De werkgever in beweging?	7PO		€ 795,-
● 14 november	Rechtspositie van de directeur	3PO		€ 325,-
● 19 november	Actualiteiten arbeidsrecht	4PO		€ 375,-
● 25 november	Actualiteiten arbeidsmigratie	4PO		€ 375,-
● 26 november	Outsourcing en arbeidsrecht	4PO		€ 375,-

Privaatrecht

● 3 november	Actualiteiten burgerlijk procesrecht	4PO		€ 375,-
● 11 november	Juridische aspecten van verzekeren via internet	3PO		€ 325,-
● 12 november	Actualiteiten aanbestedingsrecht	4PO		€ 425,-
● 17 november	Procederen bij de kantonrechter	4PO		€ 375,-
● 20 november	Opstellen en beoordelen van contracten	4PO		€ 375,-
● 21 november	Commercieel gebruik van persoonsgegevens	4PO		€ 425,-
● 21 november	Derden in het privaatrecht	3PO	3	€ 325,-
● 24 november	Actualiteiten huurrecht: woonruimte	4PO		€ 375,-
● 1 december	Actualiteiten huurrecht: bedrijfsruimte	4PO		€ 375,-
● 2 december	Actualiteiten koop	4PO		€ 375,-
● 4 december	Actualiteiten insolventierecht	4PO		€ 375,-
● 10 december	Dienstverlening: Overeenkomst van opdracht	3PO	3	€ 325,-
● 19 december	Ontwikkelingen in het aansprakelijkheidsrecht	4PO		€ 375,-

Personen- en familierecht

● 27 oktober	Actualiteiten huwelijksvermogensrecht	3PO	3	€ 325,-
● 28 oktober	Relatievermogens- en erfrecht en onroerend goed: Huisje in Frankrijk	4PO	4	€ 375,-
● 16 december	Actualiteiten personen- en familierecht/ huwelijksvermogensrecht	6PO	6	€ 575,-

Strafrecht

● 28 november	Rechtvaardigings- en schulditsluitingsgronden	3PO		€ 325,-
● 3 december	Verdieping jeugdstrafrecht	6PO		€ 575,-
● 15 december	Actualiteiten Strafrecht	4PO		€ 375,-
● 17 december	Verdediging in strafzaken	6PO		€ 575,-

Bestuursrecht

● 5 november	Nieuwe Wet ruimtelijke ordening	6PO		€ 575,-
● 8 december	Actualiteiten vreemdelingenrecht	4PO		€ 375,-
● 9 december	AWB 4 ^e tranche	6PO		€ 575,-
● 18 december	Actualiteiten bestuursrecht	4PO		€ 375,-

Vaardigheden

● 13 november	Basiskennis mediation	6PO	6	€ 575,-
---------------	-----------------------	-----	---	---------

Nieuw Recht

● Stel uw eigen Nieuw Recht programma samen. Kies drie actualiteitencursussen uit het onderstaande aanbod en u betaalt een aantrekkelijke prijs.				€ 975,- (ipv € 1125,-)
Keuze onderwerpen: Actualiteiten huwelijksvermogensrecht; Actualiteiten ondernemingsrecht; Actualiteiten arbeidsrecht; Actualiteiten burgerlijk procesrecht; Actualiteiten insolventierecht; Actualiteiten kooprecht, Actualiteiten bestuursrecht, Actualiteiten strafrecht				

Meer informatie over de programma's en aanmelding: www.jur.uva.nl/eggens

Informatie en aanmelding

Eggens Instituut voor
Juridisch Postacademisch
Onderwijs

Universiteit van Amsterdam,
Faculteit der Rechtsgeleerdheid

tel: (020) 525 3407
e-mail: pao-fdr@uva.nl
website: www.jur.uva.nl/eggens

Herhaalde wraking

Geschillencommissie Advocatuur
Beslissing wrakingskamer d.d. 9 april 2008/Adv/07-0125

Klager vraakt de geschillencommissie en de secretaris. De wraking wordt afgewezen door de meervoudige wrakingskamer. Het verzoek om wraking van de secretaris is niet-ontvankelijk, omdat deze geen lid is van de geschillencommissie. Vervolgens dient klager een tweede wrakingsverzoek in.

Feiten

Op 17 maart 2008 heeft de verzoeker een verzoek tot wraking van mr. A.J.W.M. Jurgens, voorzitter van de Geschillencommissie Advocatuur (hierna te noemen de commissie), mr. R.F. Thunnissen en mevrouw mr. M.T.C.J. Nauta-Sluys, leden van de commissie, en mevrouw mr. J.P.G. Berkelaar, secretaris en als zodanig toegevoegd aan de commissie, ingediend.

Het verzoek om wraking van de secretaris

0019178423231 en een door de Orde van Advocaten voorgedragen advocaat. De voorzitter en de leden zijn belast met de behandeling van het geschil en nemen daar aan deel.

Krachtens art. 4 van het Reglement Geschillencommissie Advocatuur heeft de Geschillencommissie Advocatuur tot taak de geschillen tussen de cliënt en de advocaat te beslechten, voor zover deze betrekking hebben op de totstandkoming of de uitvoering van een door de cliënt aan de advocaat gegeven opdracht.

Op de voet van art. 5 lid 1 van het Reglement Geschillencommissie Advocatuur kan een lid van de Geschillencommissie Advocatuur op verzoek van een partij of beide partijen worden gewraakt op grond van feiten of omstandigheden die het vormen van een onpartijdig oordeel over het geschil zouden kunnen bemoeilijken.

Aan de Geschillencommissie Advocatuur is krachtens art. 3 lid 2 van het Reglement Geschillencommissie Advocatuur een secretaris toegevoegd.

Gelet op genoemde artikelen van het Reglement Geschillencommissie Advocatuur is de secretaris naar het oordeel van de voorzitter van de wrakingskamer geen lid van de Geschillencommissie Advocatuur en heeft als zodanig wat betreft het onpartijdig oordelen over het geschil en wat betreft het onpartijdig beslechten van het geschil geen taak.

Naar het oordeel van de voorzitter van de wrakingskamer kan de secretaris van de commissie, in dezen mevrouw mr. J.P.G. Berkelaar, dan ook niet worden gewraakt en is het verzoek wat betreft dit onderdeel niet-ontvankelijk.

Het verzoek om wraking van de voorzitter en de leden

Mr. A.J.W.M. Jurgens, voorzitter van de commissie alsmede de leden mr. R.F. Thunnissen en mevrouw mr. M.T.C.J. Nauta-Sluys, hebben laten weten dat zij berusten in de wraking.

Beoordeling van het verzoek om wraking van de voorzitter en leden

De voorzitter van de wrakingskamer stelt vast dat genoemde voorzitter en de leden van de commissie thans in de onderhavige wraking berusten en er derhalve geen nader onderzoek naar het wrakingsverzoek behoeft te worden gedaan.

Wel is daarbij het volgende van belang.

Op 11 januari 2008 heeft de verzoeker een eerste verzoek tot wraking van genoemde voorzitter en leden van de commissie en van mevrouw mr. J.P.G. Berkelaar, secretaris en als zodanig toegevoegd aan de commissie, ingediend.

De meervoudige wrakingskamer heeft op 13 februari 2008 te Den Haag het wrakingverzoek mondeling behandeld en bij beslissing van 13 februari 2008 het verzoek om wraking van genoemde secretaris niet-ontvankelijk verklaard en het verzoek om wraking van genoemde voorzitter en genoemde leden van de commissie afgewezen. Ter hervatting van de mondelinge behandeling van de zaak is de zaak verwezen naar de zitting van 7 april 2008.

Bij fax van 6 maart 2008 heeft verzoeker in weerwil van eerdere afspraken zich inhoudelijk tot de commissie gewend.

Naar aanleiding van een schrijven van de commissie van 14 maart 2008 heeft verzoeker per fax van 16 maart 2008 onderhavig wrakingverzoek – zijn tweede – ingediend.

In het belang van een goede procesvoering, waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van ieder der partijen, alsmede ter waarborging dat de commissie, in een nieuwe samenstelling, in staat zal zijn, gelet op de klacht in dit geschil ingediend door verzoeker, binnen een redelijke termijn het onderhavige geschil te kunnen beslechten onder de voorwaarden en naar de maatstaven die daarvoor zijn gesteld, wordt het volgende overwogen.

Verzoeker ontvangt een kopie van de specifieke stukken van het procesdossier die de advocaat conform de afspraak met partijen ter zitting van 27 november 2007, na deze zitting heeft ingediend.

Hierna en hiermee is de schriftelijke fase en de fase waarin stukken voorafgaande aan de mondelinge behan-

De uitspraak is bewerkt door Luuk Hamer, advocaat te Amsterdam. Sommige details zijn weggelaten of gewijzigd; ook zijn delen van de weergave van het standpunt van cliënt of advocaat weggelaten.

deling kunnen worden ingediend, afgerond en kunnen partijen enkel nog ter zitting hun opmerkingen en standpunten naar voren brengen.

Derhalve dient als volgt te worden beslist.

Beslissing

De voorzitter van de wrakingskamer van de Geschillencommissie Advocatuur:

- verklaart het verzoek om wraking van mevrouw mr. J.P.G. Berkelaar niet-ontvankelijk;
- stelt vast dat mr. A.J.W.M. Jurgens, mr. R.F. Thunnissen en mevrouw

- mr. M.T.C.J. Nauta-Sluis ieder berusten in het verzoek tot wraking;
- bepaalt dat verzoeker binnen zeven dagen na datum verzending van deze uitspraak een kopie van de specifieke stukken van het procesdossier zal ontvangen die de advocaat conform de afspraak met partijen ter zitting van 27 november 2007, bij brief van 20 december 2007 bij het secretariaat van de commissie heeft ingediend;
- bepaalt dat hierna en hiermee de schriftelijke fase en de fase waarin stukken voorafgaande aan de mondelinge behandeling kunnen worden ingediend is afgerond en

- partijen enkel nog ter zitting hun opmerkingen en standpunten naar voren kunnen brengen;
- verstaat dat de mondelinge behandeling van het geschil door de commissie, bestaande uit mr. J. van der Groen, voorzitter, mr. F.J. Schop en mevr. drs. P.C. Hoogeveen-de Klerk, leden, op 24 april 2008 te Den Haag zal plaatsvinden waarvoor beide partijen een afzonderlijke oproep zullen ontvangen.

LH

.....
(advertenties)

Procederen in Duitsland?

Duitse advocaten, vloeiend tweetalig, gespecialiseerd in Nederlands-Duitse rechtszaken

Blankestijn & Oortman Advocaten en Rechtsanwältinnen
Postbus 619, 7550 AP HENGELO
Telefoon 074 - 259 38 67
Fax 074 - 259 38 68
www.blankestijnoortman.nl

ZIYA TOGA'S

- Eerste kwaliteit stoffen, secure afwerking
- Maatneming op kantoor / thuis mogelijk
- Beffen op voorraad

Toga in zeer lichtgewicht 100 % Cool Wool en incl. bef naar keuze in 2008:

Advocaat	€ 375,- ex. BTW
Rechter / O. v. J.	€ 475,- ex. BTW
Raadsheer / Adv. Gen.	€ 485,- ex. BTW

Leeghwaterlaan 76
5223 BA 's-Hertogenbosch
(Bij paleis van justitie)

073 - 6234526
www.ziyatoga.nl
info@ziyatoga.nl

“Voor mijn klant haal ik er altijd uit wat er in zit”
Jurist Tim van Santen in zijn persoonlijke video op JuristBijDAS.nl

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd, zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet.
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. P.J.M. Drion, mr. H.J. de Groot, mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius en H. Uhlenbroek.

Hoedanigheid van advocaat

Raad van Discipline Den Haag 14 mei 2007, nummer R. 2798/07.12
(mrs. Geerdes, Brussaard, Van Stigt, Wiersma en Van der Wilk)

Een dekenbezwaar blijft ontvankelijk wanneer daarin wordt geklaagd over een gedraging waarover een belanghebbende (ook) heeft geklaagd en die klacht later intrekt. Een advocaat die het doet voorkomen in zijn hoedanigheid van advocaat bepaalde stukken bij een rechtbankgriffier op te vragen, terwijl het in werkelijkheid om een privébelang gaat, handelt tuchtrechtelijk verwijtbaar.

- Advocatenwet art. 46 (6 Tuchtnprocesrecht)
- Gedragsregel 29

Feiten

Bij brief van 3 juli 2006 heeft mr. Z namens zijn cliënte bij de bevoegde deken een klacht ingediend tegen mr. X. Deze klacht behelst dat mr. X, voormalig echtgenoot van zijn cliënte (mevrouw Q), op briefpapier van zijn advocatenkantoor aan de griffier van de rechtbank te A heeft verzocht om toezending van een afschrift van een strafvonnis van de politierechter te A en om een afschrift van het proces-verbaal van de terechtzitting, zulks zonder dat mr. X in zijn brieven aan de griffier heeft vermeld dat hij de stukken niet opvroeg in zijn hoedanigheid van advocaat maar als partij/belanghebbende in een familierechtelijk geschil met mevrouw Q, de cliënte van mr. Z.

De deken heeft een onderzoek ingesteld naar de klacht van mr. Z namens mevrouw Q. In dat onderzoek heeft mr. X bij brief van 12 oktober 2006 op de klacht

gereageerd. Mr. Z heeft per brief van 19 oktober 2006 aan de deken meegedeeld verder bericht van de deken af te wachten. Op 2 januari 2007 heeft de deken een ambtshalve klacht over voormeld feitencomplex in concept aan mr. X toegezonden en hem de gelegenheid gegeven om te reageren. Mr. X heeft zijn reactie op 22 maart 2007 aan de Raad van Discipline gezonden. De deken heeft over het beschreven gedrag van mr. X ambtshalve geklaagd.

Klacht

De ambtshalve klacht die door de deken is ingediend, houdt in dat mr. X zijn brieven aan de griffier van de rechtbank niet had behoren te schrijven op het briefpapier van zijn kantoor en in die brieven uitdrukkelijk had dienen te vermelden dat hij verzoek om toezending van afschriften deed als partij/belanghebbende en niet als advocaat (van wie dan ook). Door die onduidelijkheid te laten bestaan en ook door blijkens zijn verweer niet in te zien dat hij geen onduidelijkheid mocht laten bestaan, handelt mr. X naar de mening van klager (de deken) tuchtrechtelijk verwijtbaar, daar zijn handelen niet is zoals een behoorlijk advocaat betaamt en in strijd is met Gedragsregel 29.

Verweer

Mr. X voert aan dat klager, de deken, niet (meer) bevoegd is deze klacht in te dienen en dat hij derhalve (kennelijk) niet-ontvankelijk is. Het traject van de klacht van de aanvankelijke klaagster is geëindigd doordat haar advocaat deze klacht formeel heeft ingetrokken bij brief van 2 januari 2007.

Op grond van art. 46f lid 1 Advocatenwet is de deken volgens mr. X slechts bevoegd bezwaren tegen een advocaat in te dienen indien hij buiten het geval van een klacht daarvan op de hoogte is gebracht. In dit geval is evident dat de deken niet buiten het geval van een klacht op de hoogte is gebracht van het onderhavige feitencomplex. Mr. X beroept zich op de wetsgeschiedenis van art. 46f Advocatenwet. Mr. X heeft zijn verzoek aan de rechtbank gedaan op grond van art. 365 lid 4 Sv. Daaruit blijkt dat het verzoek niet is gedaan door de advocaat van de

verdachte. Mr. X heeft telefonisch aan een medewerkster van de griffie meegedeeld dat hij niet de advocaat van de verdachte was.

Beoordeling van de klacht

Ten aanzien van de ontvankelijkheid oordeelt de raad als volgt.

In het systeem van de Advocatenwet vervult de deken in het tuchtrecht een centrale rol. Klachten tegen advocaten dienen schriftelijk te worden ingediend bij de deken, die vervolgens een onderzoek instelt naar elke bij hem ingediende klacht (art. 46c Advocatenwet).

De deken tracht klachten minnelijk te schikken tenzij de klacht onmiddellijk aan de Raad van Discipline ter kennis wordt gebracht omdat de klager daarom verzoekt of omdat de deken van oordeel is dat de inhoud van de klacht een minnelijke schikking ongewenst of onmogelijk maakt (artt. 46d en 46e Advocatenwet). De deken kan voorts bezwaren tegen een advocaat ter kennis van de Raad van Discipline brengen indien hij daarvan op de hoogte is gebracht buiten het geval van een klacht (art. 46f).

Het systeem van de wet impliceert dat de deken uit het oogpunt van publiek belang c.q. het belang van de advocatuur in de vorm van een klacht omschreven bezwaren tegen het handelen van een advocaat ter kennis kan brengen van de raad van discipline.

Aldus brengen de wettelijk geregelde rol van de deken in het tuchtrecht en het systeem van de Advocatenwet mee dat de deken bezwaren tegen een advocaat ter kennis van de Raad van Discipline kan brengen ook in het geval dat die bezwaren voortvloeien uit feiten die hem ter kennis zijn gekomen in het kader van de klacht die door een derde tegen die advocaat is ingediend.

Voor de enge en letterlijke interpretatie van art. 46f Advocatenwet, die door mr. X is verdedigd, is gezien het voorgaande geen plaats. Het voorgaande brengt mee dat het beroep op niet-ontvankelijkheid wordt verworpen.

Over de inhoud van de klacht wordt het navolgende overwogen. Op grond van Gedragsregel 29 dient de advocaat in zijn contacten met derden misverstand te vermijden over de hoedanigheid waarin hij in de gegeven situatie optreedt.

Mr. X heeft zich door middel van zijn brieven (een drietal) gericht tot de griffier respectievelijk de voorzitter van de sector Strafrecht van de Rechtbank te A met een verzoek om hem een afschrift te zenden van het vonnis van de politierechter te A, gewezen op 7 maart 2005, tegen zijn wederpartij in een familierechtelijk geschil, mevrouw Q. Voorts verzocht mr. X om toezending van een afschrift van een proces-verbaal van de zitting. Hij deed dit verzoek op grond van art. 365 lid 4 Wetboek van Strafvordering. Alle brieven zijn geschreven op briefpapier van het (advocaten)kantoor van mr. X. Mr. X heeft door de brieven op zijn kantoorpapier te versturen, zoals hiervoor omschreven, de indruk gewekt dat hij deze schreef in zijn hoedanigheid van advocaat. Dit beeld is mede bevestigd door het feit dat mr. X schrijft over 'mevrouw Linda Q', terwijl het zijn echtgenote betreft, en in zijn brief van 22 mei 2006 spreekt over 'de minderjarige', terwijl het zijn dochter betreft. Mr. X heeft verzuimd om in zijn correspondentie aan te geven dat hij als partij betrokken was in een procedure tegen mevrouw Q.

Ter zitting heeft mr. X bevestigd dat hij aan de griffier in telefonisch contact wel heeft medegedeeld dat hij niet de advocaat van verdachte was, maar ook dat hij niet heeft meegedeeld dat hij voor zichzelf optrad.

Naar het oordeel van de raad heeft mr. X aldus doende misverstand gewekt, althans laten bestaan, over de hoedanigheid waarin hij het verzoek tot toezending van het vonnis en het proces-verbaal deed. Gelet op het voorgaande heeft mr. X niet gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt en is de klacht gegrond.

Maatregel

De raad beschouwt de overtreding als

een ernstig vergrijp. Derden, onder wie leden van de rechterlijke macht, moeten kunnen vertrouwen op de integriteit van de advocaat en de juistheid van het beeld dat de advocaat geeft over de positie die hij inneemt. Uit de stukken, in het bijzonder uit de terminologie die mr. X in de brief van 22 mei 2006 heeft gebezigd, heeft de raad de overtuiging gekregen dat mr. X bewust heeft gehandeld. Anderzijds neemt de raad in aanmerking dat mr. X ter zitting berouw heeft getoond en kenbaar heeft gemaakt de gevolgen van zijn handelen in verband met de publiciteit die daarmee is gegeven aan de familierechtelijke problematiek zeer te betreuren. Hoewel het vergrijp op zichzelf gezien een zware maatregel rechtvaardigt, zal de raad in dit geval een lichtere maatregel opleggen.

Beslissing

De Raad van Discipline verklaart de klacht gegrond en legt als maatregel op een enkele waarschuwing.

Schending geheimhouding mediation

Raad van Discipline 's-Gravenhage 21 mei 2007 (mrs. Van Boven, Van den Dries, De Haan, Kamminga en Meerman)

Het staat een advocaat in het algemeen niet vrij omtrent de reden van de beëindiging van een mediation mededeling te doen aan de rechtbank.

Advocatenwet art. 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt)

Feiten

Mr. X staat de ex-partner van klagster bij in een omgangskwestie aanhangig bij de rechtbank. In de omgangsprocedure zijn klagster en haar ex-partner overeengekomen een bemiddelingstraject in te gaan.

Op 13 januari 2006 hebben klagster en haar ex partner een bemiddelingsovereenkomst gesloten. In deze overeenkomst is in artikel 4.2 opgenomen:

'De mediation is vertrouwelijk, tenzij de mediator en partijen daarover schriftelijk andere afspraken maken. Ieder die geheel of gedeeltelijk bij een mediation aanwezig is, verplicht zich tot geheimhouding. Deze geheimhouding geldt ten opzicht van elke derde, ook bijvoorbeeld ten opzichte van rechters of arbiters. Wanneer op grond van wettelijke verplichtingen de vertrouwelijkheid van de mediation niet of slechts gedeeltelijk mogelijk is, worden daarover tussen de mediator en partijen afzonderlijke afspraken gemaakt, en als bijlage bij de overeenkomst gevoegd.

De mediator en de partijen spreken af elkaar niet als getuige over de mediation en het verloop ervan op te roepen. De afspraken over geheimhouding zullen in een voorkomend geval door de mediator en partijen tevens worden opgelegd aan hun vertegenwoordigers (zoals de advocaat en procureur)'.
 Na beëindiging van de bemiddeling heeft de bemiddelaar klagster bij brief van 21 maart 2006 onder meer medegedeeld:

'Ik maakt u erop attent dat de afgesproken geheimhouding en vertrouwelijkheid, zoals deze ook is vastgelegd in de mediationovereenkomst, blijft bestaan, voor zover het de inhoud van de mediationgesprekken betreft, en behoudens het navolgende [...]

In het laatste gesprek hebt u verder met elkaar afspraken gemaakt over

- a. [...]
- b. [...]
- c. Het niet zonder elkaars schriftelijke toestemming doen van mededelingen in het openbaar of aan derden over de redenen en omstandigheden van het niet met elkaar tot overeenstemming gekomen te zijn.'

Bij brief van 1 mei 2006 heeft mr. X de rechtbank vooruitlopende op de mondelinge behandeling onder meer geschreven:

'De man roept de bemiddeling en vrijheid in van uw rechtbank, nu mediation niet tot overeenstemming heeft geleid door de handelwijze van de vrouw.'

Klacht

Klaagster verwijt mr. X dat hij in strijd met de door zijn cliënt ondertekende bemiddelingsovereenkomst en de gemaakte afspraken zoals verwoord in de brief van de bemiddelaar van 21 maart 2006 de rechtbank geïnformeerd heeft omtrent de reden van het mislukken/beëindigen van de mediation.

Overwegingen van de raad

Mr. X heeft ter zitting verklaard er ook toenmaals mee bekend te zijn geweest dat partijen bij een mediation een geheimhoudingsverplichting zijn aangegaan zoals in casu is vastgelegd in de geciteerde bemiddelingsovereenkomst en in de brief van de bemiddelaar van 21 maart 2006. Het doel van een dergelijke geheimhoudingsplicht is om het instituut van mediation goed te laten functioneren.

Op de voor zijn cliënt geldende geheimhoudingsplicht had het op de weg van mr. X gelegen om zijn cliënt erop te wijzen dat, nu het hem niet vrij stond omtrent de reden van beëindiging van de bemiddeling mededeling te doen aan de rechtbank, zoals ook verwoord in de brief van 21 maart 2006 van de bemiddelaar, het ook mr. X niet vrij stond om een dergelijke mededeling te doen. Door zulks toch te doen op de wijze zoals in de brief aan de rechtbank van 1 mei 2006 gedaan, heeft mr. X afbreuk gedaan aan het instituut van mediation en aldus gehandeld zoals een behoorlijk advocaat niet betaamt.

Volgt

De raad verklaart de klacht gegrond onder oplegging aan mr. X van een enkele waarschuwing.

Griffierecht niet tijdig betaald door cliënt

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch 25 juni 2007, nummer R 40-2007

(mrs. Houterman, Caudri, Geeraedts, Van Boxsel, en Kneepkens)

Mits de advocaat zijn cliënt tijdig en gemotiveerd heeft verzocht aan hem het griffierecht te voldoen dat de advocaat dient te betalen ter zake van het instellen en het vervolgen van een beroep, komt het voor risico van de cliënt wanneer hij die betaling niet tijdig verricht. Dit geldt zowel in betalende zaken als in het geval van rechtsbijstand in het kader van gefinancierde rechtshulp.

- Advocatenwet art. 46 (1.1 Beleidsvrijheid in de zorg voor de cliënt)
- Gedragsregel 1

Feiten

Mr. X had op verzoek van klager een beroepsprocedure bij de rechtbank ingesteld. Mr. X heeft klager op 11 oktober 2005 voor de eigen bijdrage en het griffierecht een declaratie gezonden. Klager heeft de eigen bijdrage in twee termijnen betaald en wel op 15 juni en 29 september 2006. Het griffierecht is door klager niet betaald. De rechtbank heeft het beroep niet-ontvankelijk verklaard omdat het griffierecht niet was betaald.

Klacht

Klager verwijt mr. X dat hij ondanks een door klager aan hem gegeven opdracht nagelaten heeft beroep in te stellen tegen een uitspraak van de rechtbank te X.

Verweer

Mr. X voert aan dat klager nooit opdracht heeft gegeven om hoger beroep in te stellen, althans verzet te doen tegen

de bedoelde uitspraak van de rechtbank. Een dergelijk rechtsmiddel was ook kansloos geweest nu de rechtbank het beroep niet-ontvankelijk had verklaard omdat het griffierecht niet was betaald. Dit was aan klager te wijten. Klager heeft het griffierecht, opgenomen in de declaratie van mr. X, niet tijdig betaald. Mr. X had in de begeleidende brief aangegeven dat tijdige betaling voorwaarde was voor het voortzetten van de procedure.

Beoordeling van de klacht

Aan de raad is gebleken dat mr. X een beroepsprocedure bij de rechtbank had ingesteld, doch dat dit beroep niet-ontvankelijk is verklaard wegens niet tijdige betaling van het griffierecht.

Mr. X heeft klager er bij brief van 10 oktober 2005 duidelijk op gewezen dat klager het griffierecht tijdig diende te betalen, bij gebreke waarvan het beroep niet-ontvankelijk verklaard zou worden. Een advocaat is niet verplicht, ter voorkoming van niet-ontvankelijkheid, het griffierecht voor zijn cliënt voor te schieten, zeker niet wanneer hij zijn cliënt er tijdig op heeft gewezen dat het griffierecht tijdig dient te worden betaald en daarnaast ook nog heeft gewezen op de gevolgen van niet tijdig betalen. De gevolgen van niet tijdige betaling van het griffierecht komen in een dergelijk geval voor rekening en risico van de cliënt zelf. Niet gebleken is dat klager aan mr. X opdracht heeft gegeven beroep, althans verzet, in te stellen tegen de uitspraak van de rechtbank, waarbij het beroep niet-ontvankelijk was verklaard. De stelling van mr. X dat dit bovendien zinloos zou zijn geweest, aangezien het beroep niet-ontvankelijk was verklaard wegens het niet tijdig voldoen van het griffierecht acht de raad aannemelijk. De klacht dient als ongegrond te worden afgewezen.

Beslissing

De Raad van Discipline wijst de klacht als ongegrond af.

Bedrijfsjurist bij een wereldbedrijf!

Nestlé is 's werelds grootste voedingsmiddelenconcern. Je kent ons van merken als MAGGI, NESCAFÉ, KITKAT en NESQUIK. Bij Nestlé streven we constant naar de beste kwaliteit en service. We dragen op een nuchtere manier zorg voor lekkere, goede en gezonde voeding, waarbij je 'goed voelen' centraal staat. Zo wil Nestlé meehelpen aan een leuk en goed leven, ofwel, Nestlé: Good Food, Good Life. Uiteraard is de inzet van ambitieuze en positief ingestelde mensen daarbij onmisbaar.

Nestlé Nederland is momenteel op zoek naar een zelfstandige, communicatief sterke en servicegerichte **Bedrijfsjurist voor de juridische afdeling van de Benelux** (standplaats Amsterdam, parttime). Het betreft een veelzijdige functie, waarbij met een grote mate van zelfstandigheid, all-round bedrijfsjuridische aangelegenheden worden behandeld. Als Bedrijfsjurist sta je in voor het analyseren, adviseren en coördineren van alle juridische aspecten die de bedrijfsactiviteiten van de groep Nestlé raken. Je bent verantwoordelijk voor de toepassing van de wetgeving op onze handelsactiviteiten en de waarborging hiervan.

Voor deze baan heb je een voltooide opleiding Nederlands Recht (academisch), minimaal 3 jaar relevante ervaring bij voorkeur als bedrijfsjurist of in de advocatuur. Je bent tweetalig (NL/EN) in woord en geschrift, kennis van de Franse taal is een pluspunt. Daarnaast voel jij je thuis in een internationale omgeving en ga je uitdagingen niet uit de weg.

Nestlé medewerkers hebben passie, kwaliteit, zijn eerlijk en integer en hebben een sterke werkhethiek. Ze werken pragmatisch en staan open voor de dynamiek van de toekomst. Als jij jezelf hierin herkent, ligt de wereld van Nestlé aan je voeten.

Enthousiast? Alle ins en outs over deze vacature vind je op www.nestle.nl. Hier lees je ook hoe je op deze functie kunt solliciteren. Voor meer informatie en vragen kun je ook bellen met Saskia Deknock, Legal and Environment Manager, tel.: +32 (0)2 529 52 63

The world is waiting for you

Te Huur Stationsstraat 25 te Tilburg

In het Stadscentrum van Tilburg, nabij het Centraal Station gelegen, volledig gerenoveerde rijksmonumentale kantoorvilla met fraaie achtertuin en 10 parkeerplaatsen.

Deze zeer karakteristieke kantoorvilla heeft alle moderne voorzieningen en veel authentieke elementen.

Het te verhuren oppervlak is totaal ca. 400 m² verdeeld over 3 bouwlagen en een kelder.

Nadere info:

DE KOSTER
makelaars

Julianaplein 13 - 5211 BA 's-Hertogenbosch

Tel.: 073-614 10 50

www.dekostermakelaars.nl

BRAAKMAN ADVOCATEN

Braakman Advocaten is een kantoor met vijf advocaten, gelegen nabij het centrum van Helmond.

Het kantoor is een van de oudste kantoren van Helmond en al vele tientallen jaren gevestigd in het huidige karakteristieke pand.

Wij bieden een veelzijdige praktijk (met voorkeursgebieden) en een prettige informele werksfeer.

Voor onze algemene praktijk zoeken wij op korte termijn een

ADVOCAAT-MEDEWERKER

en een

ADVOCAAT-STAGIAIRE

Schriftelijke sollicitaties met curriculum vitae zien wij graag binnen veertien dagen tegemoet op het navolgende adres:

Braakman Advocaten
Mierloseweg 5

5707 AA HELMOND

T.a.v. Mr. G.C.G. Raymakers

Tel. 0492 - 544 415

Voor een verdere indruk van ons kantoor verwijzen wij naar onze website www.braakmanadvocaten.nl.

Pensioenadviesbureau Mr. H.N.J. Bijvoet

sinds 1982

Keizersgracht 403

1016 EK Amsterdam

www.chezpied.nl

nick.bijvoet@chezpied.nl

tel: 020 623 54 21

AMBACHTELIJK GEMAAKTE TOGA'S VOOR:
ADVOCAAT - GRIFFIER - RECHTER - PREDIKANT - HOOGLERAAR

TOGAMAKERIJ *Rhebergen*

WWW.TOGAMAKERIJRHEBERGEN.NL
AMSTELDIJK 18E AMSTERDAM TEL. 020-6629514 06 41981758

ADVOCAAT VASTGOED

MET 2-5 JAAR ERVARING

Wil je meer weten over de functie, de arbeidsvoorwaarden of over ons, kijk dan op onze website www.lagrolaw.nl of neem contact op met onze P&O manager, Brigitta van der Heijden, T. 0172 -503250. Je reactie voorzien van cv kun je sturen naar sollicitatie@lagrolaw.nl of Postbus 155, 2400 AD Alphen aan den Rijn.

de Rechtspraak

Vacatures in de rechterlijke macht (m/v)

---

sluiting sollicitatietermijn

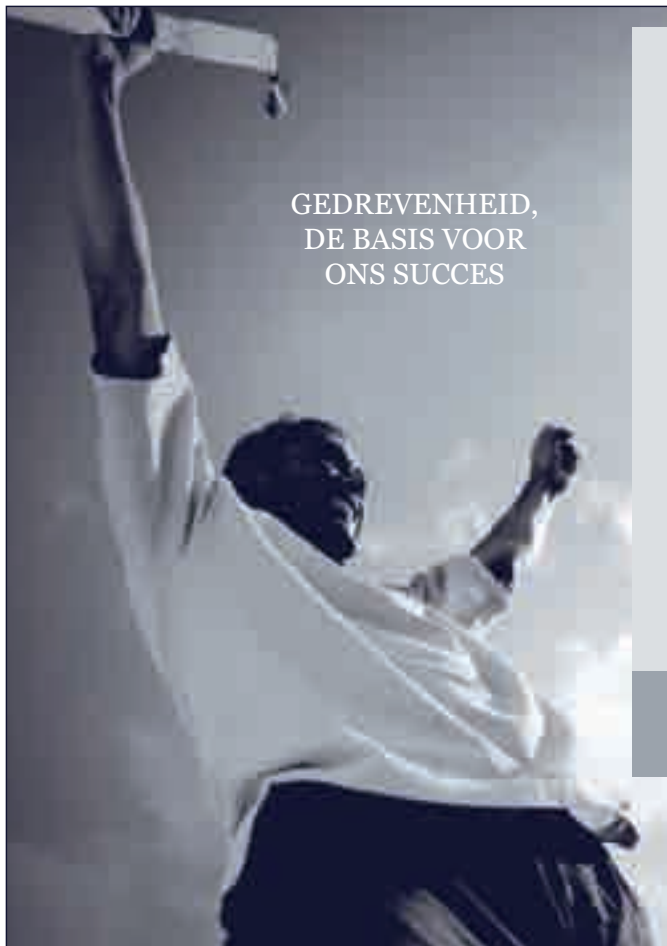
Gerechtshof Amsterdam
Raadsheer

7 november 2008

- Vacatures in **de handelssector**, waaronder tenminste één vacature in de Ondernemingskamer, en in **de familiesector**.
- Standplaats Amsterdam.
- Het salaris bedraagt minimaal € 6.645,- en maximaal € 7.291,- (categorie 8)
- Kandidaten die thans geen rechtsprekende functie bekleden, dienen tevens de selectieprocedure bij de Selectiecommissie Rechterlijke Macht te doorlopen.

Nadere inlichtingen kunnen ingewonnen worden bij de president van het gerechtshof Amsterdam, **mr. L. Verheij**, telefoonnummer 020 – 541 5057, bij de voorzitter van de handelssector, **mw.mr. T.A.C. van Hartingsveldt**, telefoonnummer 020 – 541 3483 of bij de voorzitter van de familiesector, **mr. A.N. van de Beek**, telefoonnummer 020 – 541 5711.

Sollicitaties kunt u richten aan de president van het gerechtshof, mr. L. Verheij, Postbus 1312, 1000 BH Amsterdam.

GEDREVENHEID,
DE BASIS VOOR
ONS SUCCES

Boskamp & Willems Advocaten, een advocatenkantoor voor ondernemers en particulieren. Met een team van 20 gespecialiseerde advocaten in 7 verschillende secties werken wij aan één gezamenlijke uitdaging: het succes van onze klanten.

Ter uitbreiding van ons team zijn we op zoek naar:

een gevorderde advocaat-stagiaire of advocaat-medewerker

Onze gedachten gaan uit naar kandidaten met aantoonbare belangstelling voor en ervaring met (een van) de volgende rechtsgebieden:

- onroerend goedrecht
- ruimtelijk bestuursrecht

Wij bieden een uitdagende baan, een informele werksfeer en passende primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u richten aan Monique Viana Fuentes-Jonker, onze personeelsfunctionaris.

Meer informatie over ons kantoor is beschikbaar op www.boskampwillems.nl. U kunt ook contact opnemen met de heer mr. Huub van der Westen.

BOSKAMP **WILLEMS**
• ADVOCATEN •
UW SUCCES, ONZE UITDAGING

VELDHUIJZEN EVENBOER & NUITEN ADVOCATEN

Veldhuijzen, Evenboer & Nuiten advocaten is een professioneel middelgroot advocatenkantoor met een al jarenlang gevestigde ondernemingspraktijk te Dordrecht. Wij houden ons voornamelijk bezig met advies en begeleiding op het gebied van arbeidszaken, gezondheidsrecht, contracten, samenwerkingsverbanden en de insolventiepraktijk.

Wij zouden ons team graag uitbreiden met een enthousiaste en gedreven

advocaat-stagiaire M/V

Bij voorkeur zouden wij in contact treden met reflectanten die reeds gevorderd zijn met de stage-opleiding en mogelijk enige affiniteit hebben met de zorgsector.

Tenslotte: wij houden van een informele sfeer en een no-nonsense mentaliteit. Wij streven steeds naar nog betere dienstverlening en servicegerichtheid, dit vanuit een sterk persoonlijke en betrokken klantbenadering. Praktisch en doortastend optreden achten wij essentieel.

Belangstellenden kunnen een korte brief voorzien van een curriculum vitae binnen 14 dagen na verschijningsdatum richten aan mr. J.B. Evenboer (Postbus 1080, 3300 BB Dordrecht of per e-mail: mail@veldlaw.nl) bij wie tevens informatie kan worden ingewonnen.

Achtung Deutschland!

Onze twee Duitse advocaten:

- wijzen u op de risico's en kansen naar Duits recht
- kunnen in geheel Duitsland voor u procederen
- beheersen de Nederlandse taal

Dijks Leijssen Advocaten & Rechtsanwalte

Boddenkampsingel 76 Postbus 76, 7500 AB Enschede NL
Telefoon: +31(0)53 433 54 66 Telefax: +31 (0)53 433 10 01
Website: www.dijksleijssen.nl E-mail: info@dijksleijssen.nl

Al meer dan 25 jaar met recht grensverleggend

Voor snelle en deskundige Forensisch-psychiatrische (contra-)expertise

Psyconsultancy

Al meer dan 10 jaar gespecialiseerd in Pro Justitia rapportages door geheel Nederland.
Tarieven conform de huidige justitiële normen.

RJH Winter 06-55370071
Postbus 58
2380 AB Zoeterwoude
www.psyconsultancy.nl

**Opzoek
Oponderwerp**

OpMaat

Vind alle relevante juridische informatie. Binnen 1 muisklik.

Als juridisch professional lost u dagelijks problemen op. U wilt snel oplossingen vinden. Hiervoor heeft u vakinformatie nodig. OpMaat helpt u daarbij. Via dit online portal heeft u toegang tot een uitgebreide, overzichtelijke en actuele juridische database. Een innovatief zoekstelsel helpt u bij het vinden van de juiste informatie. Alle nieuws, wet- en regelgeving, officiële publicaties en jurisprudentie zijn onderling gekoppeld. Zo behoudt u steeds het overzicht. Automatisch op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen? Ontvang dagelijks, drie keer per week of wekelijks een e-mailattending. Uiteraard volledig afgestemd op uw informatiebehoefte en uw specifieke vakgebied.

Nu gratis 2 maanden op proef. Kijk voor meer informatie op: www.sneltotdekern.nl

OpMaat
SNEL TOT DE KERN VAN DE ZAAK

Sdu UITGEVERS

Masterclass Alimentatierekenen; een stap verder!

Een verdiepende dag in gecompliceerde
alimentatievraagstukken met behulp van het
rekenprogramma ElsevierINA

Tijdens de masterclass leert u:

- het volledig benutten van de uitgebreide mogelijkheden van ElsevierINA;
- de juiste afwegingen te maken op financieel/fiscaal en juridisch vlak;
- de consequenties van uw berekening te interpreteren en op heldere wijze te onderbouwen;
- hoe om te gaan met complexe situaties.

ALLE DOCENTEN HEBBEN UITGEBREIDE FINANCIËLE, FISCALE EN JURIDISCHE PRAKTIJKERVARING

Let op:

Oud-deelnemers van de INA Workshop krijgen nu een **aantrekkelijke korting**. U krijgt **éxtra korting** wanneer u ElsevierINA aanschaft in combinatie met uw inschrijving voor de Masterclass.

Doelgroep:

Advocaten, rechters, notarissen, scheidingbemiddelaars, mediators en ambtenaren van de sociale dienst die de ElsevierINA workshop hebben gevolgd of over een gelijkwaardig kennisniveau beschikken.

De data en locaties:

16 december te Reed Business Amsterdam
15 januari te Reed Business Doetinchem
12 februari te Reed Business Maarssen

Voor meer informatie en het inschrijven kunt u terecht op de
website www.elseviercongressen.nl/ina

Cordemeyer & Slager / Advocaten

Cordemeyer & Slager / Advocaten is gespecialiseerd in dienstverlening aan IT-bedrijven. We werken voor grote en middelgrote Nederlandse en buitenlandse ondernemingen, waaronder ook beursgenoteerd. We zijn sterk betrokken bij onze cliënten en houden van een pragmatische aanpak op kwalitatief hoog niveau.

Vanwege de gestage groei van onze praktijk zoeken wij op korte termijn een:

ADVOCAAT-MEDEWERKER ARBEIDSRECHT

De medewerker die wij zoeken heeft tenminste zes jaar relevante ervaring op het gebied van arbeidsrecht en wil de uitdaging aan om een arbeidsrechtpraktijk met veel groeipotentie verder uit te bouwen.

Cordemeyer & Slager / Advocaten biedt kandidaten naast een aantrekkelijk pakket aan arbeidsvoorwaarden en een goede opleiding, een collegiale, open werksfeer in een prettige werkomgeving. Balans tussen werk en privé is binnen ons kantoor een belangrijk uitgangspunt.

Sollicitaties zijn welkom per post of per e-mail en kunt u richten aan mr. B.A.M. Cordemeyer.

Wilsonsplein 15 *hoek Wilhelminastraat*/ 2011 VG Haarlem/ Postbus 3223/ 2001 DE; Telefoon (023) 5340100/ Telefax (023) 5344550/ E-mail: cs@cordemeyerslager.nl/ website: www.cordemeyerslager.nl

zoekt voor spoedige indiensttreding:

een (gevorderd) advocaat-stagiaire
voor de algemene praktijk

en

een advocaat-medewerker
voor de civiel-/bestuursrechtelijke praktijk

Sollicitaties en inlichtingen bij
Mr. N. van Bruggen
Nieuwe Prinsenkade 8
4811 VC Breda
T 076-5141214
bruggen@lexionadvocaten.nl
www.lexionadvocaten.nl

VAN
BOOM

ADVOCATEN

Van Boom Advocaten is een jonge dynamische procespraktijk gevestigd in Utrecht.

Wij zoeken voor snelle indiensttreding enthousiaste

ADVOCAAT-MEDEWERKER(S)

ADVOCAAT-STAGIAIRE(S)
STRAFRECHT

Graag zien wij uw sollicitatiebrief met curriculum vitae binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie tegemoet.

mr. R.D.A. van Boom
Nicolaas Beetsstraat 10
3511 HE Utrecht
Telefoon [030] 230 60 50

www.vanboomadvocaten.nl
rvanboom@vanboomadvocaten.nl

MOSZKOWICZ, MOSZKOWICZ, MOSZKOWICZ & MOSZKOWICZ
ADVOCATEN

Op ons kantoor in Maastricht
is op de sectie Civielrecht
plaats voor een:

Advocaat
(medewerker/gevorderde stagiaire)
personen- en familierecht

schriftelijke reacties met c.v. kunt u richten
aan mr. M. Moszkowicz jr.
Wilhelminasingel 100
6221 BL Maastricht
of mail naar mm@moszkowicz.nl

Plaats uw advertentie midden in uw doelgroep. Het Advocatenblad helpt u daarbij.

Elke drie weken bereikt u met een personeelsadvertentie in het Advocatenblad alle geïnteresseerde juridisch actieve juristen.

Desgewenst helpen wij u met het opstellen van de tekst voor uw personeelsadvertentie, die professioneel vorm wordt gegeven in uw eigen huisstijl, met uw eigen logo!

Meer informatie?

Wilt u meer informatie, bel dan Bas Brouwer, tel. 0172 – 23 44 60, die u graag vrijblijvend informeert over alle mogelijkheden. Bezoek ook eens onze website: www.bdm bv.nl

brouwer's direct marketing

U zoekt:

- advocaten
- medewerkers
- stagiaires
- (bedrijfs)juristen
- belastingdeskundigen
- leden rechterlijke macht

KAN VLASSENROOT advocaten

is een jong en ambitieus advocatenkantoor met een ondernemingsrechtpraktijk. Naast het (algemeen) ondernemingsrecht vormen franchising, arbeidsrecht en vastgoedrecht kernspecialismen van ons kantoor.

Wij zijn gevestigd in het centrum van Haarlem in een stijlvol oud-Haarlems stadspand met eigen parkeerplaatsen. Op dit moment zijn er vijf advocaten bij ons werkzaam.

In verband met de groei van onze praktijk zijn wij op zoek naar twee enthousiaste en ambitieuze:

(Gevorderde) stagiaires (m/v)

Kenmerkend voor ons kantoor is de snelheid van onze dienstverlening. Binnen kantoor wordt gewerkt in een informele werksfeer waar praktisch ingestelde en gedreven advocaten streven naar kwalitatief hoogwaardige en resultaatgerichte dienstverlening, tegen een zeer aantrekkelijke prijs.

Je reactie kun je binnen 14 dagen richten aan:

Kan Vlassenroot Advocaten
T.a.v. Kees Kan
Wilhelminastraat 14-16
2011 VM Haarlem
T: 023 - 527 61 00
E: kan@kv-advocaten.nl
I: www.kv-advocaten.nl

Willering Advocaten

Zoekt per direct een

advocaat-medewerker sociaal zekerheidsrecht (m/v)

voor ons kantoor in Amsterdam-centrum.

Het betreft een **fulltime** functie, maar een **parttime** aanstelling en **thuiswerken** is ook bespreekbaar.

Als u interesse heeft, gaarne sollicitatiebrieven met CV richten aan:

Willering Advocaten
T.a.v. mr. B.B.A. Willering
Singel 190 hs
1016 AA Amsterdam
Tel.: 020-627 37 95
E-mail: a.elattar@willering-advocaten.nl

@Jure Advocaten

zoekt samenwerking op kostenbasis met:

-advocaten met een eigen praktijk-

Tevens zijn wij op zoek naar:

-een gevorderd stagiair of beginnend medewerker-

met als aandachtsgebieden: arbeidsrecht, personen- en familierecht en verbintenissenrecht

Wij bieden een goed ingewerkt en professioneel secretariaat. Het kantoor is gelegen op een van de mooiste locaties van Utrecht.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de heer J.P. Snoek p.snoek@jureadvocaten.nl
Wilhelminapark 30A, 3581 NH Utrecht
tel: 030-2380799 www.jureadvocaten.nl

IK HEB EEN TRENDY WERKPLEK
MET EEN NIEUW OPDE GRACHT. EEN
IPHONE, DRAADLOOS INTERNET EN
EEN BLACKBERRY VAN DE ZAAK!
EN ALS IK STRAKS HET
ARCHIEF BYGEWERKT HEB
MAG IK MISSCHIEN EEN DAGJE
KIJKEN BIJ DE RECHTBANK.
OVER EEN JAARJE OF ZO...

**ALS ADVOCaat-STAGIAIRE
KUN JE OOK DIRECT AAN DE SLAG**

Wil je meer weten over je werkzaamheden of over ons, kijk dan op onze website www.lagrolaw.nl of neem contact op met onze P&O manager, Brigitta van der Heijden, Telefoon 0172 -503250. Je reactie kun je sturen naar sollicitatie@lagrolaw.nl of Postbus 155, 2400 AD Alphen aan den Rijn.

La Gro Advocaten,
Prins Bernhardlaan 35
2404 NE Alphen aan den Rijn

La Gro Advocaten
La Gro

ALPHEN A/D RIJN GOUDA WOERDEN

CROON DAVIDOVICH

is op zoek naar

commercieel ingestelde medewerkers en gevorderde stagiaires met hersens en met passie voor vastgoed-, huur- en/of arbeidsrecht.

Geïnteresseerd?

Neem contact op met Jung Nam Heeringa, 020 535 33 70 of via mail jungnam@croondavidovich.nl

CROON DAVIDOVICH ADVOCATEN
HERENGRACHT 420
1017 BZ AMSTERDAM

T +31 20 535 3370
F +31 20 535 3371
E [INFO@CROONDAVIDOVICH.NL](mailto:info@croondavidovich.nl)

WWW.CROONDAVIDOVICH.NL

HAGENS ADVOCATEN

Wij zoeken op korte termijn een

ADVOCAAT-MEDEWERKER m/v

of

GEVORDERDE ADVOCAAT-STAGIAIRE m/v

Voor de algemene praktijk

Ons kantoor houdt zich o.a. bezig met arbeidsrecht, personen- en familierecht, jeugdrecht en ondernemingsrecht.

Functie-eisen: goede juridische kwaliteiten, communicatieve en sociale vaardigheden, doorzettingsvermogen en zelfstandigheid.

Uw schriftelijke sollicitaties met c.v. kunt u richten aan:

Hagens Advocaten, Postbus 233, 3830 AE Leusden
fxda@hagensadvocaten.nl

www.vandijkadvocaten.nl

Wij hebben plaats voor een ervaren advocaat, die volledig thuis is in de verhoudingen op de werkvloer. Je voelt je thuis in een informele omgeving en kunt goed met mensen overweg. Naast het uitoefenen van (overwegend) de praktijk **arbeidsrecht** maakt het **begeleiden van onze advocaat-stagiair(e)s** deel uit van deze afwisselende baan.

ADVOCAAT

(parttime mogelijk)

Het betreft een baan met veel zelfstandigheid en alle ruimte voor meedenken en het nemen van initiatieven.

Daarnaast hebben wij plaats voor een

(GEVORDERDE) ADVOCAAT-STAGIAIR(E)

Naast arbeidsrecht beoefent ons kantoor de praktijk van ambtenarenrecht, contractenrecht, ondernemingsrecht, vervoersrecht en personen- en familierecht.

Mail je gegevens naar mail@vandijkadvocaten.nl of bel (010) 2 12 12 20. Je kunt ook schriftelijk reageren naar onderstaand adres, t.a.v. Monique S. van Dijk.

Kijk ook even op onze website: www.vandijkadvocaten.nl

Meesters in ondernemerskringen

VANDIJK
ADVOCATEN

Jacques Dutilhweg 471c, 3065 GL Rotterdam. Tel. (010) 2 12 12 20

JOMECC **International Lawyers**
卓邁國際律師事務所

Gezocht: partner (M/V)

Jomec International Lawyers, uitgeroepen als het meest toonaangevende Niche kantoor van 2007, richt zich met name op China gerelateerde zaken.

Tezamen met ons kantoor in Beijing, begeleiden wij zowel Chinese bedrijven in Europa als Europese bedrijven die zaken (willen) doen in China.

Wij zoeken een partner, die met een deels eigen praktijk ons kantoor in Nederland wil komen versterken. Het beschikken over zelfstandigheid, commercieel denken en affiniteit met China is noodzakelijk.

Voor meer informatie:

Mr Patty F.Y. Yuen
Postbus 183, 3000 AD Rotterdam (naast Rotterdam CS)
Tel: 010-225 02 90
patty@jomec.nl / www.jomec.nl

U bent een echte advocaat, bereid de mouwen op te stropen en niet bang om door te pakken om de cliënt te dienen. Natuurlijk bent u juridisch vaardig, maar niet om academische discussies uit te pluizen. U heeft een gezonde dosis mensenkennis, waarvan u weet dat dit soms belangrijker is dan al het andere.

Kortom: bent u het type: "niet ***** maar poetsen"? Dan bent u wellicht de perfecte kandidaat om ons team te komen versterken als

(GEVORDERD) STAGIAIR (M/V)

EN/OF

ADVOCAAT-MEDEWERKER (M/V)

Ons kantoor richt zich met vestigingen in Zevenaar en Winterswijk, op de regionale markt "achter Arnhem". Wij bedienen zowel bedrijven als particulieren. Op dit moment zijn ondernemingsrecht, arbeidsrecht en de letselschadepraktijk zwaartepunten binnen ons kantoor. Daarnaast bedrijven wij de algemene praktijk en treden wij regelmatig op voor Duitse cliënten. Verdere informatie over ons kantoor is te vinden op www.lpl-advocaten.nl.

Sollicitaties, voorzien van c.v en cijferlijst, dienen te worden gericht aan Mr. Richard de Lange, Postbus 196, 6900 AD Zevenaar, bij wie ook nadere informatie is te verkrijgen (email: r.delange@lpl-advocaten.nl, tel: 0316-342709). Strikte vertrouwelijkheid is gewaarborgd. Ook sollicitaties van ervaren juristen die "van wanten weten" en de overstap naar de advocatuur overwegen, zijn welkom.

DE LANGE, PEETERS & LANGEREIS ADVOCATEN

www.lpl-advocaten.nl

De Orde van Advocaten in het Arrondissement Utrecht zoekt ten behoeve van de Raad van Toezicht op korte termijn een tweede

ADJUNCT-SECRETARIS m / v
(24 uur of 32 uur p / week)

De Utrechtse Orde beschikt over een eigen Bureau aan het Hieronymusplantsoen te Utrecht, waar thans een coördinator, een (part-time) adjunct-secretaris en twee secretaresses werkzaam zijn.

Taken

De adjunct-secretaris is voornamelijk belast met:

- het in overleg met de Deken behandelen van tegen advocaten ingediende klachten;
- het onderhouden van contacten met de leden van de Balie, andere Raden van Toezicht, het Bureau van de Nederlandse Orde van Advocaten te Den Haag en met Derden;
- het verstrekken van inlichtingen aan derden over de advocatuur;
- het begeleiden van geschillen over advocatendeclaraties en het voorbereiden van begrotingsbeslissingen ex artikel 32 e.v. van de Wet Tarieven in Burgerlijke zaken;
- het assisteren van de Deken bij de controle op de Verordeningen (CCV).

Vereisten

Voor een goede uitoefening van de functie is ervaring in de advocatuur (minimaal een voltooide stage) vereist. Daarnaast dient de adjunct-secretaris te beschikken over uitstekende contactuele eigenschappen, een goede uitdrukkingsvaardigheid in woord en geschrift en een flexibele instelling.

Salaris en arbeidsvoorwaarden

Salariëring en arbeidsvoorwaarden worden in nader overleg met de aan te stellen kandidaat vastgesteld.

Inlichtingen

Voor nadere inlichtingen kan contact opgenomen worden met mevrouw mr. Y.M.J.I. Baauw-de Bruijn, Deken van de Orde.

Sollicitaties

Schriftelijke sollicitaties met curriculum vitae dienen te worden gericht aan mevrouw mr. Y.M.J.I. Baauw-de Bruijn, Hieronymusplantsoen 12, 3512 KV Utrecht.

Dynamiek, humor en er is meer mogelijk

- Nana Le Brun over Meer TK -

Binnen TK is alle ruimte voor doorgroei en persoonlijke ambities.

**Binnen een werkwijze die gekenmerkt wordt door openheid en
nuchterheid vinden medewerkers hun eigen balans.**

Wij zijn op zoek naar een gedreven

Advocaat Medewerker Bouw- en Aanbestedingsrecht

TeekensKarstens is een relatief jong top-50 kantoor met 60 advocaten en notarissen gesitueerd in de Randstad. TK wordt gekenmerkt door een ondernemende cultuur met veel ruimte voor initiatief in een breed speelveld. TK richt zich op cliënten die een toegankelijk kantoor zoeken waarin snel geschakeld wordt op basis van een hoge persoonlijke betrokkenheid.

Interesse?

Kijk voor meer informatie op www.teekenskarstens.nl. Stuur schriftelijk je sollicitatie met CV naar Nana Le Brun-van Susante, HRM manager, of stuur een e-mail naar lebrun@tklaw.nl

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Edward van Lent of Nana Le Brun-van Susante, T 071 535 80 90

TeekensKarstens advocaten notarissen

Vondellaan 51, 2332 AA Leiden

Leiden | Alphen aan den Rijn | Lisse

www.teekenskarstens.nl

Hoe leg je 100 km staal in 2 dagen op de zeebodem?

Vraag Huisman hoe je zo efficiënt mogelijk een oliepijpleiding op de bodem van de zee kunt leggen en je krijgt vrijwel zeker een verrassend antwoord. Met het schip Seven Oceans kan onze opdrachtgever Subsea 7 inmiddels pijpen leggen tot een waterdiepte van 3000 meter. Bij Huisman ontwikkelden we daarvoor een bijzonder pijpleggsysteem, met als basis een stalen klos met een diameter van 28 meter en een gewicht van 900 ton. Vanaf een zogenaamde 'spoolbase' op de wal worden daar stalen pijpen van een kilometer lengte omheen gerold. Op open zee worden deze pijpen weer afgerold, rechtgebogen en op de zeebodem gelegd. Het is slechts één voorbeeld van de sterke staaltjes techniek die de medewerkers van Huisman steeds opnieuw weten te realiseren. Bent u een ervaren bedrijfsjurist en voelt u zich aangesproken tot een omgeving waarin technische prestaties worden geleverd van wereldformaat, ga dan naar www.huisman.info.

Legal Counsel

U bent verantwoordelijk voor een aantal contracten op het gebied van inkoop en verkoop bij dé specialist in ontwerp en bouw van bijzondere hijs- en transportinstallaties voor de scheepvaart, offshore- en civiele industrie wereldwijd. Met uw expertise adviseert u projectteamleden en afdelingshoofden en draagt u bij aan contractonderhandelingen. Daarnaast bent u aanspreekpunt voor algemene bedrijfsjuridische vraagstukken. U gaat werken in Schiedam, bij de afdeling Legal. Deze afdeling is verantwoordelijk voor alle contracten binnen de Huisman Groep, begeleidt juridische procedures, regelt patentaanvragen en verzekeringen en wikkelt schades af. Op het gebied van intellectueel eigendom en contracten-, aansprakelijkheids- en vennootschapsrecht heeft Legal een sturende en adviserende rol. U hebt minstens 4 jaar ervaring als bedrijfsjurist of advocaat en weet wat er in ondernemingen speelt. Kennis van internationale contracten is een pre, affiniteit met technische branches gewenst. Kijk voor meer informatie op www.huisman.info of neem contact op met de afdeling P&O, via (010) 245 22 22.

Huisman breekt records

De klos waarop de buizen gedraaid worden, is met een diameter van 28 meter en een eigen gewicht van ruim 900 ton de grootste spoel ooit gemaakt. En ook de hoeveelheid staal die de spoel kan vervoeren, 3500 ton, is een nieuw record.

Huisman is gespecialiseerd in het ontwerpen en bouwen van hijskranen, pijpleg- en boorinstallaties voor de wereldwijde scheepvaart-, offshore- en civiele industrie. In onze projecten realiseren we unieke prestaties, van concept tot constructie. Meer informatie over Huisman en het volledige functieprofiel van de bovenstaande vacature vindt u op www.huisman.info.

**UNIEKE PRESTATIES VRAGEN
OM UNIEKE MENSEN**

Jan van Garderen
Managing partner

Jeroen van Beek
Advocaat-stagiair

VIND DE WARE OP HET SPITS NOBILES CAREEREVENT

MEER INFO OP WWW.NOBILESMEDIA.NL

31 OKTOBER JAARBEURS UTRECHT **» Legal District**

Traineeships | Legal District | Workshops | Nobiles Q-Meesters
GIP Assessmentcenter | Legal Masterclasses | Ronde Tafel Sessies
HBO/WO-studenten - starters - young professionals

Bierman Advocaten is met meer dan 20 advocaten de grootste juridische dienstverlener in het Rivierengebied. Ons servicegerichte kantoor werkt sectiegewijs en internationaal. Op vrijwel elk rechtsgebied is specialistische kennis aanwezig. Onze relaties weten ons steeds meer te vinden met de meest uiteenlopende verzoeken en vragen. Hierdoor hebben wij behoefte aan fulltime

Medewerkers/ Stagiaires m/v

voor de secties ondernemingsrecht,
insolventierecht en bouw-/bestuursrecht

"Analytisch, grondig, juridisch sterk.
Betrokken tot in de vingertoppen."

De baan

Deze uitdaging in enkele trefwoorden? Zeer gevarieerd, veelomvattend en uitdagend. Jij behartigt al snel de juridische belangen van een inspirerende groep ondernemers, instellingen en particulieren.

De inhoud

Niet alleen jouw werk is veelzijdig, maar dit geldt ook voor de capaciteiten die jij voor deze job nodig hebt. Accuraat handel je uitdagende dossiers af. Tegelijkertijd is jouw betrokkenheid er één van de hoogste orde. Dit alles geeft jou volop kansen voor een brede praktijkopbouw met de mogelijkheid van specialisatie.

De bagage

De ideale kandidaat is sociaal vaardig, analytisch, gedegen, zeer grondig, juridisch sterk en een teamspeler die ook net zo goed zelfstandig werkt. Kortom, een doorzetter die staat voor de cliënt en zijn zaak.

Het team

Je krijgt een warm en hartelijk welkom in onze organisatie. Collegialiteit en betrokkenheid voeren de boventoon in ons team.

Het aanbod

Er wacht je hier een uitdagende werkomgeving. En na werktijd zal het Rivierengebied je verbazen door haar natuur, culturele en sportieve uitdagingen en uitgaansmogelijkheden. Jouw arbeidsvoorwaarden? Bovengemiddeld, net als je pensioenvoorziening en uitzicht op een glanzende carrière.

Interesse?

Is dit de ideale uitdaging voor jou en voldoe je aan de eisen? Stuur dan binnen 10 dagen jouw brief met CV naar: Bierman Advocaten, t.a.v. mr. C.G. Klomp, Postbus 124, 4000 AC Tiel, Tel.: (0344) 677188, fax: (0344) 677190, e-mail: klomp@bierman.nl

Bierman Advocaten

MET RECHT EEN UITDAGING

Brunel Legal helpt ondernemingen en instellingen bij het oplossen van juridische vraagstukken, door de inzet van gekwalificeerde juristen op vaste en flexibele basis.

Beleidsmedewerker ruimtelijke ordening bij ambitieuze gemeente

Regio Zuid Holland
Zelfstandige functie
Informele sfeer
Vast dienstverband mogelijk

Je ontwikkelt het RO-beleid, adviseert hierover en draagt zorg voor de uitvoering hiervan. Je verzorgt juridische procedures op RO gebied en behandelt bezwaar- en beroepschriften. Je treedt op als vertegenwoordiger van de gemeente in hoorzittingen, behandelt planschadeverzoeken en stelt verhaalovereenkomsten op ex. Artikel 49a WRO. Daarnaast verricht je overige, binnen de sectie voorkomende, juridische werkzaamheden. WO Bestuursrecht, bij voorkeur RO-specialisatie. Minimaal 2 jaar ervaring op het gebied van Ruimtelijke Ordening. Ervaring met en kennis van de WRO, de Woningwet en de AWB. Communicatief vaardig. Flexibel. Stressbestendig.

Meer informatie: Dennis Mica, 06-20213846 of kijk op www.brunel.nl/legal. Vacaturenummer: 21314

(Senior) Legal counsel ING Direct

Standplaats Hoofddorp
Jong bedrijf
Ruimte eigen inbreng
Breed ontwikkelgebied

In deze functie houd je je bezig met de corporate governance van de verschillende bedrijfsonderdelen. Je maakt en voert bedrijfsreglementen in en je geeft breed juridisch advies. Je houdt de wet- en regelgeving in de gaten die van belang is voor ING Direct. Tevens heb je in voorkomende gevallen contact met advocatenkantoren én onderhoud je contacten met AFM en DNB. WO Rechten. Minimaal 4 jaar relevante werkervaring, bij voorkeur in het (internationale) bedrijfsleven of de bancaire sector. Uitstekende beheersing van de Engelse taal.

Meer informatie: Kim Schumacher, 06-53717107 of kijk op www.brunel.nl/legal. Vacaturenummer: 32528

Jurist aanbestedingen en contracten bij diverse grote overheidsinstellingen

Standplaats Randstad en/of Utrecht
Goed inwerktraject
Vast dienstverband mogelijk
Breed ontwikkelgebied

Tijdens je start draai je mee op verschillende afdelingen. Je krijgt uitleg over de verschillende contract- en aanbestedingsvormen en een toelichting op de procedures die binnen de afdeling gehanteerd worden. Daarna ben je verantwoordelijk voor het opstellen, beoordelen en uitonderhandelen van bouw- en inkoopcontracten. Je verstrekt juridisch advies zowel bij aanbestedingstrajecten als op overig privaatrechtelijk gebied. WO Privaatrecht. Minimaal 2 jaar ervaring met contracterings- en aanbestedingsprocessen, bij voorkeur in de (civiele) bouw, projectontwikkeling of dienstverlening. Commerciële instelling. Flexibel. Nauwkeurig.

Meer informatie: Dennis Mica, 06-20213846 of kijk op www.brunel.nl/legal. Vacaturenummer: 19578

Interim jurist bestuursrecht bij verschillende (semi) overheidsorganisaties

Opleidingsprogramma
Veelzijdige functie
Interessante opdrachten
Breed ontwikkelgebied

Als interim jurist word je ingezet op inhoudelijke, goede en passende opdrachten. Dit geeft jou de kans om bij verschillende organisaties waardevolle ervaringen op te doen en je in hoog tempo te ontwikkelen. Brunel Legal biedt een exclusief opleidingsprogramma en in samenwerking met een vooraanstaand opleidingsinstituut maandelijks interactieve kennisbijeenkomsten aan. WO rechten. Minimaal 4 jaar juridische ervaring binnen de overheid. Kennis van de Algemene Wet Bestuursrecht.

Meer informatie: Debora Richard, 06-51786201 of kijk op www.brunel.nl/legal. Vacaturenummer: 31729